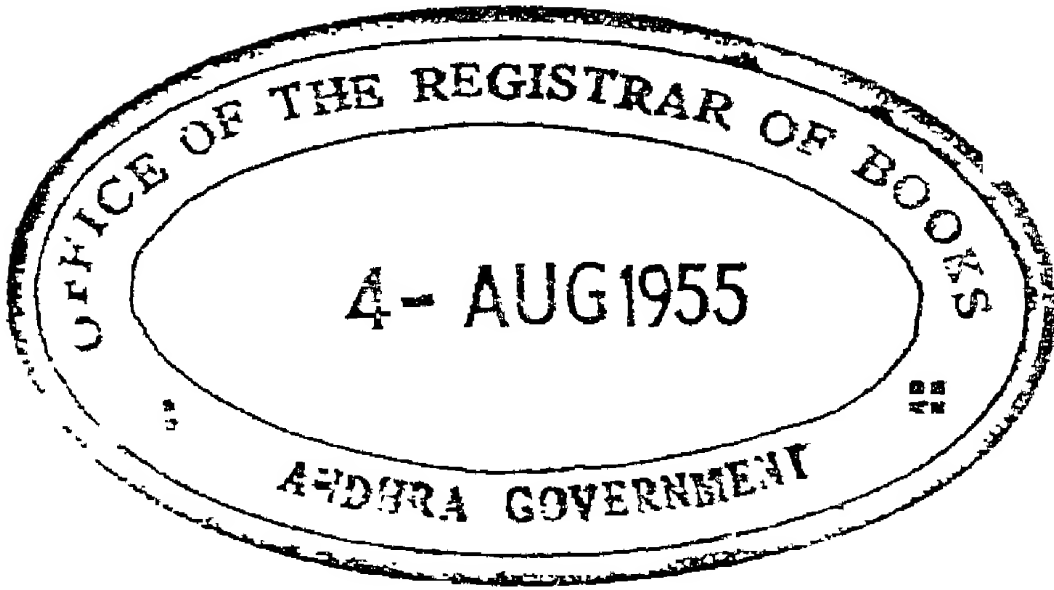

త్రివర్ణము.

(తిరుక్కుటల్)

విద్వత్కవికులతీలక

తలపట్టు శ్రీరాములు రెడ్డి.

వీరిక.

ఈ కుఱ్ఱ అను ద్రవిడ ద్విపద కావ్యమందలి ముఖ్య విషయము భక్తార్థ కామములు కావున దీనికిఁ దెనుఁగున ద్రివర్ణమని పేరిడితి. ఇది అఱవమున సుమారు రెండువేల యేండ్లకు మునుపు (కడపటి మధుర సంఘ కాలమున) తిరువళ్ళవర్ అను మహనీయునిచే వ్రాయఁబడినది. అతఁడు మైలాపూరున పుట్టి పెరిఁగిన వాఁడని చెప్పుదురు. తల్లి దండ్రులు ఆదియవ్వు, భగవానుఁడు అని అతని చరిత్రమును క్రింది రీతి వింతగా చెప్పుదురు. భగవానుఁడను బ్రాహ్మణ బ్రహ్మచారి తీర్థయాత్ర చేయుచుండి యొకచో నొక బ్రాహ్మణుని యింట నతిథియై నిలిచి యటవారిచే పెంపఁబడుచుండిన యొక కన్యకను వివాహమాడెను. ఆ పడుచు మాలపడుచఁట! ఎవ్వరికిం దెలియదఁట! వారి కేగుగురు బిడ్డలు పుట్టిరి. గృహస్థులయ్యు యాత్ర మానక చేయుచుండిన యా దంపతుల బిడ్డల నొక్కొకరిని పుట్టిన చోటనే వదలుచుఁ బోయిరి. భర్తయజ్ఞాచే విధిలేక వదలియు వదలఁజాలని మన సుతో వగచు తల్లికా నిసువు లిటునిరఁట!

- ౧ ఈ తీరున నానొసట వ్రాసిన పరమేశ్వరుఁడు మరణించెనా యేమి కఱవైనను వానికే భారము. తల్లీ! చింతిల్లకు.
- ౨ ఏనుఁగు మొదలు చీమవఱకు నన్నింటిని ప్రేమతో ప్రోచు నీశ్వరుఁడు ప్రోడ. ఏమఱఁడు. తల్లీ! చింతిల్లకు.
- ౩ పిండమునకు గ్రుడ్డునకు తాతిలోని కప్పకు నాహారమిడుచున్న యీశ్వరుఁడు శరీర మొందిన నన్ను రక్షింపకుండునే? తల్లీ! చింతిల్లకు.
- ౪ తల్లి భుజించిన యాహారము మాదిలోని పేళిని చెంచుచున్నది. జీవితమే వింతయైనది. ఈశ్వరుని మహిమ మిట్టిదని యెఱుఁగుము. తల్లీ! చింతిల్లకు.

౧ దుర్గమారణ్యమున నొక రాతిలోని మండుకమునకు కడుపు నించుచున్న లోకేశ్వరుఁడు నన్నును కాపాడక పోఁడు. అతని కసాధ్యము లేదు. తల్లీ! చింతిల్లకు.

౬ తల్లి కడుపున మావిలోనున్నపుడే యాహారమిచ్చిన కృపాశుఁడు పుట్టినపిదప వదలునే? తల్లీ! చింతిల్లకు.

౭ సర్వజ్ఞుఁడు సర్వాంతర్యామియగు నీశ్వరునకు నేను దూరమునలేను. కానున్నది కాకమానదు. తల్లీ! చింతిల్లకు.

విడువఁబడిన బిడ్డలు కన్నవారిచేఁ గైకొనఁబడి కన్నవారికంటె మిన్నగాఁ గాపాడఁబడి వృద్ధి నొంది అవ్య, ఉప్ప, అధిగమ, ఉఱవ, కవీల, వల్లి, వల్లువ అను శిశువులతో నుత్కృష్టజన్ములై లోకఖ్యాతిఁ గాంచిరి.

వశ్యువులను నొక లెగవారు ఆదిద్రావిడులలో పురోహిత వృత్తితో నున్నారు. వారింబట్టి యెవ్వరో వైకథకల్పించియుందురని, కొందఱుందురు. ఇట్టికథలు మాఘకాలిదాసాది మహాకవులకును అంటఁగట్టి యున్నారుకదా! ఈ కవి జైనుఁడనియే వెక్కండ్ర యభిప్రాయము.

వశ్యువరు మైలాపూరున వెరిఁగి వెద్దయై విద్యల నభ్యసించి వాసుకి యను కీలవతిం బెడ్డియాడి గృహస్థుండై యన్నిటిలో నేత నేసి జీవించుట పాతకదూరమగు వృత్తియని నిశ్చయించి యాయూరనుండిన ఏతేలసింగఁ డను సముద్రవ్యాపారియొద్ద నూలుతెచ్చి నేసి యతనికేయొసఁగి కూలిగొని సంతృప్తిమెయిఁ గాలము గడపుచుండెను. ఇతనిఁగూర్చి వినవచ్చుకథలు వెక్కులు. అందొకటి.

ఒకప్పుడొక సాధువు ఉత్తమమైనది గార్హస్థ్యమా సన్న్యాసమా? యని యెఱుఁగఁగోరి వశ్యువ మహాశయుని డాని యడుగ నతఁడువెంట నే బదు లీయక భార్యనించుక నిగ్గుఱఁగ బిలిచెను. ఆమెయు లాగుచుండిన చేఁత్రాటి

నట్టేవిడిచి తొరతొరవచ్చి నిలిచెను. నేయుచుండఁగా నాడె క్రిందబడినది. దీపముగొని రమ్మన పట్టపగలు దివ్యయేల యని బదులాడక యాసాధ్యి వెంటనే కొనితెచ్చెను. అతిధికి వేడియన్నమిడి తనకు చలిది యిడుమన నామె యట్లెచేసెను. తనకును అన్నము వేడియైయున్నది. విసరుమన నా పుణ్యవతి మాతాడక విసరసాగెను. ఇట్టి కార్యములు వెక్కులు గమనించి యావచ్చినసాధువు ఇట్టి సాధ్యి యిల్లాలగు వాని! స్వర్గమేల? యనుకొని మరల ప్రశ్నింపక మరలెను.

పతియాజ్ఞకు బదులాడక యతని చిత్తము ననుసరిండు నిర్మలచిత్తయగు వాసుకి ప్రతిదినము నాథుఁడు భుజించునపుడతని యనుమతిమేరకు చిన్న గిన్నెయు నందించుక నీరును చిన్ననూదియు నుంచుచుండెడిది. దానికిఁ గారణమామె యెఱుఁగదు. తన యవసానదశలో భర్త తనతలకడఁగూర్చుండి 'నీకేమి కొరికకలదు తెలుపు' మన నాసాధ్యిలలామ , నాథా! నిత్యము భోజన వేళకు పాత్రముకడ నుంచుచుండిన గిన్నెజలము నూదులకు కారణ మెఱుఁగ లేకయే మరణింపఁగలుగు చుంటి ననుచింతగలదు' అనుడు నతండును చింతతో 'చిందినమెదుకులను నూదితోఁ గ్రుచ్చియెత్తి నీటఁదుడిచి మరల పాత్రమున నుంచుకొనఁదలచి యట్లుంచు మంచుంటిని. కాని యట్టి యవస రము నీవలన ఘటిల్ల దయ్యో' నని పలుక నామె తృప్తిచెంది భర్త చేతుల మీఁద తన ప్రాణములు వదలెను. ధీరచిత్తుఁడయ్యు నతడప్పుడు "నా యిష్ట మెఱిఁగి రుచిగ వండెడుదానవు. పవిత్రప్రేమమయివి. మృదుసత్య వాక్యవు. నాయుడుగు లొత్తుచు వెనుక నిద్రించి ముందుగ లేచుదానవు ప్రాణేశ్వరీ! నను విడనాడితివే? ఇఁక నాకనులెట్లు రేయి నిద్రింపఁగలవు?" అని యశ్రుబిందువులు రాలెను.

తన యవసానకాలమున నతఁడు ప్రియశిష్యుఁడై యుండిన విలేల సింగనితోఁ దన తనువు మృగపక్షుల కాహారమగునట్లుగా నొక బయలునఁ బడవేయింపుమని యాజ్ఞ యిడి బ్రహ్మానిష్ఠగొనియెను.

ఇట్టి పుణ్యచరిత్రునిచే వ్రాయబడినది యీ త్రివర్ణము. ఇందలి భావము లల్పాక్షర రమణీయములై యసందిగ్ధములై సమస్తజనాదరణీయములైనవి. ఇందలి విషయ శీర్షికలు మిక్కిలి యాలోచనముతో నొకటి టెనుక నొకటిగా కారణయుక్తముగా పొందింపబడినవి. విషయములును దేశ కాలబాధితములు గాక యెల్ల యెడల నెల్లవేళల నొకేతీరున నుండునగుటచే పెక్కు భావలలోని కీగ్రంథ మనువదింపబడినది.

తెనుఁగున కేమన పద్యములు సుమతి శతక పద్యములు సందర్భకమున సామాన్యలనోటను వాక్రవ్యబడుచున్న యట్లే ద్రవిడమందు కుఱివో పద్యములు సమస్త జనులనోటను ప్రామాణికములుగా వాడబడి వేద వాక్యములుగా గారవింపబడుచున్నవి.

మఱియు నిది మధురసంఘము వారిచేతను మిక్కిలి కొనియాడబడినది. తత్సంఘవిద్వాంసు లీగ్రంథముపై నిచ్చిన యభిప్రాయములే వేఱదిమాఁడు పద్యములుగల తిరువళ్లువ మాల యనబడుచున్నది. మఱియు పెందతో విద్వాంసులు దీనిమహిమను వెక్కు విధముల శ్లాఘించి యున్నారు.

ఒక పండితుఁడు ఒక ఆపగింజను తొలచేసి యేడు సముద్రముల నందిమిడ్చియుంచిన తీరుననున్నది కుఱివో భావము' లనియెను.

వళ్లువనాయనారు దీనిని రెండడుగుల పద్దెములుగా రచించుటచే నిది తెనుఁగున ద్విపదగా రచియింపబడినది.

దీని నోపికతో పరిశీలించి యిచ్చిన బహుభాషా వికారదులగు శ్రీ వెంకటరాజులు రెడ్డి గారికి కృతజ్ఞుఁడ. ఇట్లు ,

అంకితము

సీ. ధర్మంబు భువిని యథాస్థితి నెలకొల్పి
 విబుధుల కమృతంబు వేడ్కొనిచ్చి
 ధరణి తల్లడలేక తగు రీతి నూల్కొల్పి
 భక్త సంరక్షణ ప్రభ రహించి
 నయమారఁగా నుమనః పక్షము వహించి
 రాజసాహంకార తేజ మడఁచి
 గురు తమశ్చరగుణ కులము దూపఱఁజేసి
 ధర్మరాజస్థితి తనరనిల్పి
 దుఃఖతతి నడంపఁ దూ కొని బోధియై
 కలికితనము పుడమి వెలయఁజేసి
 జగములనుసృజించి తగఁ బోచి తుడిని లో
 నడఁచు వానిఁ బలఁతు నహరహంబు.

౧

ఉ. బాలకపాలికిం దగిన పదతులక బహు పుస్తకంబులక
 బోలఁగ వ్రాసితిం దెలివి పుట్టఁగ నక్షర రాజినుండి ని
 ర్వలగ మంచి పాండితి కరించెడు నంతటిదాఁకఁ బదతుల్
 గ్రాలఁగ వాచకంబులు పురాణకథల్ తగు శబ్దకాశ్రమముల్

౨

కా. గ్రంథంబుల్ రచియించు టెన్నఁదగు కార్యంబైనఁ బోతానా సం
 బంధుల్ తక్కువయైరియంచు వచియింపక రాదు మాత్సర్య దు
 ర్బ్రంధుల్ మిమ్ముటమైరి వారలకు నీ ర్ష్యాక్రోధ దుర్మానముల్
 సంధుక్షించెడి వారెకాని రసికుల్ కన్పట్టరై రెచ్చుగక

౩

మ. ధనికుల్ చూడఁగఁ బారమార్థిక సుచిం తాహీనులై యుండు ని
 రనులౌ వారలఁ గొందఁతైన రసికుల్ రాజిల్లుచున్నం గ్రియా
 ధునతల్ గానము రెండుఁగల్గినను దు ర్ధర్మంబు నక్షాంతియుం
 గొనువారల్ జగమందు చిత్రములు పెక్కుల్ లెల్పఁగా శక్యమే?

౪

సీ. తనకులంబునవారిఁ జలయొత్తనీరాదు

మొలక గిల్లెదమని పలుకువాండ్రు

తెలిసినవారి రీతిని నటించుచు సొమ్ము

వమ్ము సేయుచునుండు నెమ్మె కాండ్రు

పరుల కొంపలఁ గూల్పు వర జీవితమ్మును

దుమ్ము సేయుచునుండు దొడ్డవాండ్రు

న్యాయస్థలంబులే యావాసములుగఁ గై

కొని వేరు నార్జించు గొప్పవాండ్రు

ఇట్టిపనుల హేమా హేము లెల్ల కడల

దండిగానుండు వారలీ మండలమున

నైన జిల్లేళ్ళ గందంపు మ్రానికరణి

మంచువలె మందునకెయుండ్రు మహితగుణులు

సీ. నిరతాన్నదాత సన్నియత ప్రతిజ్ఞుండు

వృద్ధి గోరక ఋణమిచ్చు నుగుణి

పరులయాపద తన బన్నంబుగా నెంచి

పరితపించుచుఁ దీర్ప జరుగు నతఁడు

అన్నంబు వేళకు నతిథులు సత్రంబు

నందుండు రా యని యరయు ఘనుఁడు

విభిల దుర్దుణముల నీఁగఁ ద్రోచిన పుణ్యుఁ

డభిల సద్దుణముల కాటపట్టు

కాంతిమూర్తి సాత్త్వికమూర్తి సాధుహితుఁడు

సతము శ్రీరామ సేవనా సక్తుడగుచుఁ

గొత్తకోట గ్రామంబునఁ గొమరు మీఱుఁ

ప్రేమమయుఁడు రామస్వామిరెడ్డి యతఁడు.

- మ. నను ప్రేమంబునఁ జేరఁజీరి విమలా - నందాననం బొప్పఁగా
 మనవంశంబున కీవు భూషణమవై - మర్యాద సాటించి యిం
 పానరం గూర్చిన వెక్కుఁగఁధముల న - చొత్తింప కున్నా వృథా
 చనుఁగాదా? యని మందలించి కరుణా - సంరంభ గంభీరుఁడై ౭
- చ. వలసిన యంత యక్కఱకు - వచ్చిన యప్పుడు తీసికొమ్మా చం
 చలమగు దబ్బుకై మది వి - చారము నొందకు మచ్చు గూర్చి యం
 దులఁ గను లాభముకొ యశము - తోషము నందుము సంతసించు ని
 య్యిల హరియిచ్చు ద్రవ్యమది - యెల్లర మేలొనరింపనే కదా? ౮
- ఉ. కొంకక తీసికొమ్మనుచు - గోరిన శేఖలఁ గోరినంత ని
 శృంకముగా నొసంగి కృప - సాయము చేయుటఁబట్టి యేను ప
 ల్యంకిక నెక్కినంత ముద మందుచు - బొత్తము లచ్చుగూర్చి యే
 యంకిలిలేక లోకహిత - మాదటఁజేసితిఁ గీర్తి నందితికొ
- చ. మొనపున నించుమించుగను - ముప్పది గ్రంథము లచ్చుగూర్చితికొ
 ధనము గడించు మార్గములు - తంత్రములుం బరికించి చూచితికొ
 మనమున నించుకేనియును - మన్నన గూర్పని వంచు నెంచితికొ
 మనమును చంపుకొ జడిసి - మానితి వర్తకచింత నంతటకొ ౧౦
- చ. కమిషను లేని పొత్తములఁ - గైకొను వెఱులు లేర యిక్కలికొ
 గ్రమమున గ్రంథగౌరవము - గాంచిన పుణ్యులు కొన్నవాన ని
 క్కముగను వచ్చు ద్రవ్యమది - గాజుల బేరము భోజనానికే
 సమపదు నన్నసామెతయె - సార్థకమై కనుపట్టె నాయెడకొ. ౧౧
- ఆ. ధనము నిచ్చి కొనెడు - ఘన వదాన్యులకంటె
 నురకకొను మహాత్ము - లుండ్రు వెచ్చు
 వెట్టి నెట్టి బేర - మిట్టింకులం బొందు
 చందమయ్యొక గొన్ని - సమలలోన. ౧౨

క. మొదలు చెడు బేర మిట్టలు

తుదిముట్టకయుండ దొరలె దొరతనమందుం

బదిలములగు కాసనములు

తుదకది విఘ్నేశు వెండి తో యుంబయ్యెన్

ఉ. నవ్వుము నొందుచుంటినని - నాహితబంధుఁడు నెమ్మనంబునన్
గవ్వమునొందఁడున్ గసరి - కాదనఁడున్ మఱి సంతసించుచున్
దుష్టి వహింపుమంచు సము - దున్నతి నొందెదమంచు నప్పుడున్
స్వప్నముగా వచించు నది - సాధుల కీలమ కాదె మేడినిన్ ౧౪

చ. అతని కుమార రత్న మొకఁ - డార్జవ కీలుఁడు తండ్రి కీలమే
ప్రతిఫలమందు కైవడిని - భాసిలు వేంకటరామరెడ్డి య
త్యతులిత సాత్త్వికుండు పర - మార్థ విచారుల వట్టుగొమ్మ ని
శ్చితమతి బీజధర్మమును - చెట్టు వహింపక భేదమందునే? ౧౫

సీ. తండ్రిచేతల కడ్డు దగులఁడు సరికదా

వన్నెగూర్పఁగఁ బాటు పడుచునుండు

బీదసాదల పాలి వెన్నిధానంబని

ప్రఖ్యాతి వడసిన ప్రణుతగుణుఁడు

పరకాంతలను తల్లి పగిదిఁజూచెడు వాఁడు

పగుల మేలున కాసపడెడు వాఁడు

చాంభిక వేషంబు దలఁపకుండెడువాఁడు

కల యంతలోఁ దృప్తిఁగాంచువాఁడు

పలికిబొంకఁ దొసంగి నొవ్వండుగుంత

అన్ని నుగుణ గణంబుల కాట పట్టు

పృథివి వేంకటరామ సాత్త్వికసముండు

కోటి కొక్కఁడు దొరకఁడు కోరి వెదక

- చ. ఆతఁడును నా యొడక మిగుల - నర్మిలితోడఁ జెలంగువాఁడు నా
హితమును కోరువాఁడు తలఁ - వెంతయొ యంతియ పల్కు పల్కున
వ్యితమునఁ జేతయుం దనరు - విస్ఫుట శీలఁడు తండ్రికంటె నిం
గితమున దొడ్డయై పరులఁ - గేరఁడు నొవ్వఁగ మాటలాడఁడున్ ౧౭
- చ. తనయుఁడు తండ్రియుకొ బహు వి - ధంబులఁ జేసిన సాయమే ననుకొ
జనులకుఁ జాపఁగల్గినది - చాలిన సజ్జన సంఘ మాన్యఁగా
ననయము వారు పెట్టిన ప్రి - యంబగు దీపమె మద్భవాంబునకొ
గొనకొని వెల్లుచున్నయది - కూరిమి తైలముతోడ నేటికికొ ౧౮
- ఉ. ఆ విమలాత్ము ప్రేమ సుతుఁ - డన్నిటఁ దండ్రిని తాతఁబోలి వి
ద్యా వినయ ద్వయంబు మణి - హాటక భాతి రహింపఁగాఁ జీరం
తీవి సుమిత్రజేది గుణ - నేవధియై తగె రామలింగమకొ
భావజ సుందరుండు పితృ - భాసిత పుణ్యతపఃఫలంబు నాకొ ౧౯
- ఉ. వారి కుటుంబ మెల్లపుడు - వారని తామర తంపరై మహికొ
శ్రీరమణీయ సంపదలు - శివ్వు జనాభన కీర్తి సౌఖ్యముల్
శ్రీరఘువీర శేఖరు న - శేష కృపామతి నొందుఁగాత మం
చే రహియించి శ్రీ శు సుతి - యించుచు నుండెద సర్వకాలముకొ
- ఉ. ద్రావిడ భాష యందుగల - ధర్మనిధానము వేదతుల్యముకొ
ధీవరపాలి వాక్కులను - తేజిలు నానుడి గాఁగ నాకుఱిళ్
శ్రీవరు సత్కృపకొ దెనుఁగు - చేసిత నీతికిఁ దావలఁబునై
పావన మాటఁ దానికిఁ ద్రి - వర్ణము నా నభిధాన ముంచితిన్ ౨౦
- కా. రామస్వామికిఁ దక్క నేరికిఁ గృతుల్ రాజిల్లఁగా నంకితం
బామోదంబున నీయకుండియును నె - య్యంబొంద నాపై ఘన
ప్రేమంబుంచిన కారణంబున నె త - త్ప్రేమాభి బద్ధుండనై
రామస్వామి కొసంగితిం గృతి త్రివ - ర్ణంబుకొ యిశోదీపి క్క ౨౧

రెండువకూర్పు.

ఈ కూర్పున కవకాశము లభించినది అర్థలాభవశమునఁగాదు. (చూ. అంకితము 10-13 పద్యములు.) ద్రవిడవాఙ్మయమునుండి నుద్గ్రంథములు పెక్కింటి ననువదించిన నాపరిశ్రమమునం దపారాదరముంచి యన్ని గ్రంథాలయములందుంచవలసిన ట్లనుమఱియించి ఆంధ్ర గవర్నమెంటు విద్యాశాఖవారు ఉత్తరువులు దయచేయుటచే వారికి సర్వదా కృతజ్ఞుఁడ.

ఇందు భావ సారశ్యముకొఱకు కొద్ది మార్పులు కావింపఁబడినవి.

ఇట్లు,

పూతలపట్టు శ్రీరాములురెడ్డి.

విషయ సూచిక .

౧ ధర్మకాండము.

- ౧ దైవస్తుతి
- ౨ వానమేలిమి
- ౩ యతుల మహిమ
- ౪ తగవు బలిమి

(ప్రవృత్తిమూర్ధము

- ౫ గృహస్థ జీవితము
- ౬ సహధర్మిణి
- ౭ బిడ్డలఁ బడయుట
- ౮ మక్కువ కలిమి
- ౯ అతిథి సత్కారము
- ౧౦ హితవాక్కులు
- ౧౧ మేలెఱుక
- ౧౨ నడియునికి
- ౧౩ ఆడఁకువ కలిమి
- ౧౪ నడవడి యునికి
- ౧౫ పరసతీ విరాగము
- ౧౬ ఓరుపుఁ గలిమి
- ౧౭ ఊడలేమి
- ౧౮ నాఁచికొనమి
- ౧౯ మెనుక నిందింపమి
- ౨౦ పల్లఱపులాడమి
- ౨౧ పాపభీతి
- ౨౨ ఉపకారము
- ౨౩ ఈవి
- ౨౪ క్షీర్తి

నివృత్తిమూర్ధము

- ౨౫ దయాభుక్త్యము
- ౨౬ మాంస నిషేధము
- ౨౭ శపము
- ౨౮ అనర్హ వర్తనము
- ౨౯ దొంగిలింపమి
- ౩౦ సత్యము
- ౩౧ కౌపము లేమి
- ౩౨ అనిష్టము చేయమి
- ౩౩ చంపమి
- ౩౪ అస్థిరత్వము
- ౩౫ పరిత్యాగము
- ౩౬ తత్త్వ వివేకము
- ౩౭ రాగ త్యాగము

౨ అర్థకాండము : రాజవద్దతి

- ౩౮ విధి
- ౩౯ రాజ మహిమ
- ౪౦ విద్య
- ౪౧ చదువమి
- ౪౨ వినికి
- ౪౩ తెలివి కలిమి
- ౪౪ చెడుగు నీఁగుట
- ౪౫ సత్సహవాసము
- ౪౬ క్షుద్రసంగ వర్తనము
- ౪౭ విమర్శించి చేత
- ౪౮ శక్తి నెఱుఁగుట

- ౧౯ కాలము నెఱుఁగుట
- ౨౦ సానము నెఱుఁగుట
- ౨౧ తెలిసి తేఱుట
- ౨౨ తెలిసి పనిగొనుట
- ౨౩ బంధు ప్రేమ
- ౨౪ మై మఱవమి
- ౨౫ న్యాయ పాలనము
- ౨౬ అన్యాయ పాలనము
- ౨౭ భీతి కలిగింపమి
- ౨౮ కనికరము
- ౨౯ వేగుల నుంచుట
- ౩౦ ఉత్సాహ సంపద
- ౩౧ ఆలస్యములేమి
- ౩౨ మనుజులుత్పము
- ౩౩ కష్టము నోచ్చుట

రాజ్యాంగ పద్ధతి

- ౩౪ మంత్రిత్యము
- ౩౫ పలుకు నేర్పు
- ౩౬ కార్యశుద్ధి
- ౩౭ కార్యదృఢత
- ౩౮ కార్యపద్ధతి
- ౩౯ దూత్యము
- ౪౦ రాజాశ్రయము
- ౪౧ ఇంగితజ్ఞానము
- ౪౨ సభ నెఱుఁగుట
- ౪౩ సభకు వెఱవమి

కొశ పద్ధతి

- ౪౪ దేశము

- ౪౫ కోట
- ౪౬ విత్తారన విధము
- ౪౭ నేనా మహిమ
- ౪౮ నేనా శౌర్యపటిమ
- ౪౯ మైత్రి పద్ధతి
- ౫౦ స్నేహము
- ౫౧ స్నేహ విచారణము
- ౫౨ చనవు
- ౫౩ చెడు చెలిమి
- ౫౪ తగు చెలిమి

దుఃఖ పద్ధతి

- ౫౫ వెడఁగు
- ౫౬ అల్పజ్ఞు నహంకారము
- ౫౭ పగ
- ౫౮ పగ మహిమ
- ౫౯ పగ స్వభావము
- ౬౦ లోపగ
- ౬౧ పెద్దల నగౌరవింపమి
- ౬౨ శ్రీలకు లోఁగుట
- ౬౩ వెలయాండ్రు
- ౬౪ కలుదావమి
- ౬౫ జూదము
- ౬౬ మందు

ప్రజాపద్ధతి

- ౬౭ కులీనత
- ౬౮ మానము
- ౬౯ గౌరవము
- ౭౦ గుణ సమ్పత్తి

౧౦౦ నడవడి కలిమి
 ౧౦౧ ఫలహీన సంపద
 ౧౦౨ సిగ్గు కలిమి
 ౧౦౩ కుటుంబ భరణ పద్ధతి
 ౧౦౪ నేద్యము
 ౧౦౫ వేదతీకము
 ౧౦౬ యాచన
 ౧౦౭ వేడిఁకొలు వెఱపు
 ౧౦౮ నీచత్వము

౩ కామ కాండము

పెండ్లికి మునుపు.

౧౦౯ రూప తాపము
 ౧౧౦ జాడ యెఱుక
 ౧౧౧ కూడిక కొనియాట.
 ౧౧౨ మేలిమి మెచ్చుట
 ౧౧౩ మోహాతిశయము
 ౧౧౪ సిగ్గు వీడుట
 ౧౧౫ ఆడకొ లెఱుఁగుట

పెండ్లికి పిదప.

౧౧౬ వియోగ తాపము
 ౧౧౭ వంతచేఁ గృశించుట
 ౧౧౮ కన్నుల పరితాపము
 ౧౧౯ పాలి పరితపించుట
 ౧౨౦ ఏకాంత వేదన
 ౧౨౧ పలవరము
 ౧౨౨ కలవరము
 ౧౨౩ ప్రాద్దుఁగని పొగులుట
 ౧౨౪ అవయవకార్యము
 ౧౨౫ తనలో తా నాడుకొనుట
 ౧౨౬ నిలుకడ చెడుట
 ౧౨౭ ప్రోషితుల కొరికలు
 ౧౨౮ భౌవప్రకటనము
 ౧౨౯ సురత వాంఛ
 ౧౩౦ మనసుపైఁ గనలుట
 ౧౩౧ పొలయలుక
 ౧౩౨ అలుక వాఁడిమి
 ౧౩౩ అలుకచే ఆనందము

Handwritten signature in cursive script

౧. ధర్మకాండము

౧. దైవస్తుతి.

- ౧ అక్షరంబు లకార మాదిగాఁ గలవి
అక్షరుఁ గలవి యట్లఖిల జగములు
- ౨ చదువుచే ఫలమేమి సర్వజ్ఞ పూత
పదములకును భక్తిఁ బ్రణామిల్లకున్న
- ౩ అలరులపై నేగు నతని పాదములు
గొలుచువారు సుఖమ్ముఁ గొండు సతమ్ము
- ౪ ఆశ నిరాశయు నందని పరము
నాశించు వారల కాపదల్లేవు
- ౫ స్థిరు మేటిమహిమఁ గీర్తించు వారలను
దరిఁజేర వజ్జితం దనరు ద్వంద్వములు
- ౬ నిర్వికారుని సీతి నెఱి నిల్చువారు
నిర్వృతి నుందురు నిచ్చలు తారు
- ౭ అగుఁగాక యసము పదాశ్రిత తతికి
నగునె చిత్తవ్యథ నణఁప నన్యులకు?
- ౮ తరియింతు ధర్మాబ్ధి తత్పదాశ్రితులు
షెరల కరిది దాటఁ బెర జలసిధుల
- ౯ మొనసి యష్టగుణుని మ్రొక్కని శిరము
నెనసిన యంగంబు లిల నిష్ఫలములు
- ౧౦ తరియింతు భవ మహోదధి భక్తవరులు
తరియింప రజా పద తరణి దూరగులు.

౨. వానమేలిమి.

- ౧ వానచే లోకంబు వ్యవహార మగుటఁ
దా నమృతమ్మని తగఁబేరు గాంచె
- ౨ కుడుచువారికి మంచి కుడుపులఁ గూర్చి
కుడుపుఁ దానయి యొప్పు గూర్చును వాన
- ౩ వఱపు గల్గిన భూమిఁ బ్రాణిచయంబు
వరటు నాఁకలిచేతఁ బలుపాట్లు గుడిచి
- ౪ మొగులు కురియకున్న మొనసి కర్మకులు
తగ నేరు దున్ని నేద్యము నేయలేరు
- ౫ కురియక జీవులఁ గొదచేసి చెఱువఁ
గురిసి పోషింప మొగులె పో వలంతి
- ౬ నసిమీఱ నిలను వర్షము పడకున్న
పసిమేయు పూరియు బ్రాంతియకాఁ గాంచ
- ౭ కురియకుండిన మహాకూపారమైన
వరటి తద్గుణము కీడ్చుదుట నిజంబు
- ౮ నిత్యనైమిత్తిక నియతులు దేవ
కృత్యముల్ జరుగవీ యిలఁ గఱవైన
- ౯ వానలేకున్న విశ్వంబునయందు
దానంబుఁ దపము నెద్దడి సాగిరావు
- ౧౦ నీకు లేకున్నచో నిలువదు జగము
నీరున్న నే యెల్ల నియత శీలములు.

3. యతుల మహిమ .

- ౧ శీలంబు కొఱకుఁ ద్యజించిన ఘనుల
మేలెంచి గ్రంథముల్ మిక్కిలి పొగడు
- ౨ యతుల పేరిమి మెచ్చి యభినుతించుటలు
మృతినొందువారి లెక్కిడుటను పోలు
- ౩ ద్వయగతుల్ తిలకించి తగవాచరించు
నియతుల మహిమంబు నెఱిమేలుచేయి
- ౪ ధీస్మణి వలన నింద్రియ నాగములను
నాసిల్లఁజేయు టెన్నఁగ ముత్తి విత్తు
- ౫ విజితేంద్రియుల శక్తి వీక్షింప సాక్షి
అజర నాయకుఁడు బలారియే చాలు
- ౬ ఘటియింతు దుర్ఘట కార్యముల్ పెద్ద
లటు చేయలేని వారల్పులు జగతి
- ౭ పంచ తన్మాత్రల పద్ధతు లెఱుఁగు
నంచితు నెఱుకకు నడఁగు లోకంబు
- ౮ తీరైన వశ్యవా గ్ధీరుల మహిమ
వారి యమోఘంపు వాక్కులె తెలుపు
- ౯ గుణమను కొండపైఁ గూర్చున్న వారి
క్షణ కోపమైనను కాచుకో నరిది
- ౧౦ అన్ని ప్రాణుల యెడ ననుకూల కరుణ
యున్న పెద్దలె శాంతు లుత్తమ యతులు.

౪. త గ వు బ లి మి .

- ౧ పరువిచ్చుఁ బేరిచ్చుఁ బరము నొసంగు
నరులకు మేలౌ ధనంబు ధర్మంబు
- ౨ కలదె ధర్మముకంటె ఘనలాభ గరిమ ?
కలదె చెడుగు దానిఁ గడఁద్రోచుకంటె ?
- ౩ తగవు సాధింపంగఁ దగినట్లె యుండె
దగుఁజేయ విడువక తగఁజెల్లు పట్ల
- ౪ మది దోషములనెల్ల మాన్పుట యొప్పు
నదియ తగవు; పెర లాడంబరములు
- ౫ కరసు కినుక యాస కడుపూఁద నాల్గుఁ
దఱిమి చేసినయదె తరమైన తగవు
- ౬ ఆనాఁటికనక చేయందగుఁ దగవు
తానె వీడని తోడు తనయెగువేళ
- ౭ ఇది ధర్మఫల మననేల ? పల్లకిని
కదిసి కాంచుమ యెక్కుఘనుల మోపకుల
- ౮ తడయక విడువక తగవొచరింప
యెడఱాయియై యాఁపు నిల మఱుబాము
- ౯ ఆనంద ముఁ స్వధర్మాప్తి నానేని
కానివి చుక మొసంగవు వగ నిడును
- ౧౦ చేయఁగఁదగినది క్రేయ మొక్కండ
చాఁయఁగఁదగినది పాప మొక్కండ.

(పవృత్తి మార్గము .

గీ. గృహస్థ జీవితము .

- ౧ తమ ధర్మములనుండు తక్కుముప్పురకు
విమలుడౌ గేస్తాదవిన దారి తోడు
- ౨ యతులకు బీదల కతిథుల కరయ
మృతులై న వారికి మేల్తోడు గేస్తు
- ౩ పితరులు దైవంబు విందు చుట్టంబు
నతడను నేవుర నగుఁ గావ గేస్తు
- ౪ పాప దూరతఁ గూర్చి పంచి భుజించు
నాపుణ్య మనుగడ కాపద ల్లేవు
- ౫ అర్హధర్మము ప్రేమ యలరారునేని
గార్హస్థ్యమున కదే గరిమయు ఫలము
- ౬ తనధర్మమును గేస్తు తగురీతి నడవఁ
గను మేల్పులము లేదు కఠిన తపమున
- ౭ తనధర్మమున గేస్తు తగురీతి నడవ
మొనసి యమమునొందు ముగురలో మేటి
- ౮ తనపాడి వీడక తక్కు ధర్మముల
కనువిచ్చుగేస్తు శ్రేయమె బలీయంబు
- ౯ ఉత్తమ ధర్మమే యుఱిది గార్హస్థ్య
ముత్తమోత్తమ మది యొందదే నగడు
- ౧౦ భువి ధర్మముల గేస్తు పొనరుగా నడవ
దివిజులలో వానిఁ దేర్చి లెక్కింతు.

౬ సహధర్మిణి.

- ౧ కీలంబు పొదువు నేచెలువకుఁ గలుగు
నాలేమ యిలుతేని కగు మంచితోదు
- ౨ ఇలువడి లేనట్టి యిల్లాలి తోడి
యిలుతేని మనికి మేలెనసియు వితయె
- ౩ ఎదిలేని దిల్లాలి కిలువడియున్న ?
నది కల దిల్లాలి కిలువడి లేక ?
- ౪ నిలుకడ యీబువు నెగడిన గృహిణి
గలిగిన మఱి పొందఁగల బెద్ది కలదు ?
- ౫ ఇతరబై వముఁగన కిలుతేనిఁ గొలుచు
నతి యాఙ్గియిడిన వర్షంబును కురియు
- ౬ తనధర్మమును గాచి దయితుని గాచి
మనువేలి విసుగదు మంచియిల్లాలు
- ౭ ఏమి కావది చెఱినిడి కావు సతులఁ ?
దా మిలువడిఁ గాచు తగవె యుత్తమము
- ౮ ఇట నతుల్ భర్తల నెలమి మన్నింప
నట నురల్ మన్నింతు రా సతీ మణుల
- ౯ పొగడిక వదు సతి పొనరక యున్న
వగఱ యెదుట సింహ వరగతి లేదు
- ౧౦ మదఁతికి కీలమే మంగళకరము
వడయ నువుత్తల వరభూష యదియ.

2 సంతానము.

- ౧ తెలియఁదగిన వానిఁ దెలియు బిడ్డలను
గలుగుటఁ గాకొండుఁ గాంచఁగా లేదు
- ౨ ఏడు పుట్టువులందు నెనయవు చెట్ట
లాడిక లేని గుణాధ్యులఁ గన్న
- ౩ తనయులే యందురు తగుసొత్తు; వారు
జనియింతు కర్మాను సారులై తమకు
- ౪ చిన్ని చేతుల తోడఁ జిఱుతలు కలువు
నన్నంబుకంటె నాయమృత మింపగునె ?
- ౫ చిఱుతల నివురఁగాఁ జెందు మైతనివి
చిఱుతల పలుకులు చెవి కింపు నింపు
- ౬ వీణియ క్రోవి యింపిత మనువారు
కూనల తొక్కు పల్కు విననివారు
- ౭ జనకుండు నుతులకు జరపు మే లదియ
తనయులఁ బండితో త్తములఁ జేయుటయ
- ౮ తమ కొమరులు పండిత శ్రేష్ఠు లగుట
తమకంటె నించును తమి యితరులకు
- ౯ తనయుని జనులు విత్తముఁడని యాడఁ
గనిన యప్పటికంటెఁ గన్నదుప్పొంగు
- ౧౦ ఎన్ని నోములు నోచె నితఁడను పలుకె
కన్నతండ్రికి బిడ్డ గావించు మేలు.

౮ మక్కువ కలిమి.

- ౧ పెరిమ కున్న దె మూసిపెట్టెడు తలుపు
పొరి సదయుల యశ్రువులె దోని వెలుచు
- ౨ అదయుల పనులన్ని యగుచుండుఁ దమకె
సదయుల యెమ్ములుం జను నితరులకె
- ౩ అనువు లొడలితోడ నమరిన ఫలము
ససిఁ బ్రేమమయ వృత్తి జరవుటకొఱకె
- ౪ ప్రేమ హృద్భంధంబు వృద్ధి పొందించు
భూమి జనుల కది పొందించు మైత్రి
- ౫ ఇలఁ బెను భోగంబు నెనయు గృహస్థుఁ
డల ప్రేయమయ వృత్తి నలరిన ఫలము
- ౬ పాడికే ప్రేమ తోడ్పడు నను న్నెడఁగు
తోడగుఁ జెడుగులఁ దొలఁప నయ్యదియ
- ౭ ఎమ్ములే నునుఱుల నెండయుఁ బోలె
నెమ్మి లేనునుఱుల నెఱి కాల్చి వైచు
- ౮ ఎలమి నుంతయు లేని యిలుఱేని బ్రతుకు
తలిరుచు జెముడు చందమగు నెడారి
- ౯ ఒడలిలో మక్కువ యొండు లేకున్నఁ
గడమ యంగము లుండి కను ఫలమేమి ?
- ౧౦ ఎలమి కలవె జీవ మెనయు కాయములు
తోలుక గప్పిన యెంప తుక్కు లన్యములు.

అ తి థి స త్కార ము .

- ౧ ఉండి యోమి గృహస్థుఁ డొగి మనుఁబెల్ల
నొండేమి? విందుల నుపచరించుటకై
- ౨ అతిథి వాకిట నిల్వ నమృతమేనింటి
యతఁడు తాఁ దినఁగోరు టర్వాంబుగాదు
- ౩ వచ్చు విందుల నిచ్చవడిఁ గొల్చువాని
మెచ్చు జీవితము లేమిం గీడుపడదు
- ౪ తగు విందు నగుమోము తనర సేవించు
సుగుణు నింటను సిరి సొంపుగ నిలుచు
- ౫ అతిథుల సేవించి యవ్వలఁ గుడుచు
నతని పొలమున వేయఁగనేల విత్తు?
- ౬ ముందటి విందులఁ బూజించి వచ్చు
విందులఁ గనువాఁడు విబుధుల విందు
- ౭ అతిథి పూజాఫల మలవియే నుడువ
నతిథి యోగ్యతఁబట్టి యది యెనలారు
- ౮ అతిథులఁ బూజించి యలరని వారు
గతి చెడితిమ యండ్రు కై సొమ్ము చెడఁగ
- ౯ ఉండి లేవడి యది యోగ్యుల కిడమి
ఉండు నా మూఢత్వ మొగి నెడ్డెలకడ
- ౧౦ వాసన గొనునంత వాడును పొగడ
వేసరు విందు తాఁ బెడమోము సేయ.

౧౦ హితవాక్కులు

- ౧ కరుణామృదుత యవక్రతయు ధర్మంబు
నురవైన యదియె ప్రియోక్తియటండ్రు
- ౨ లలిమొగంబునఁ బ్రియాలాపంబు లాడు
తెలమి నిచ్చుటకంటె నెక్కుడౌ నండు
- ౩ నగుమోముతోఁగాంచి నడతెంచి యెలమిఁ
దగు ప్రియ మాడుతే ధర్మమటండు
- ౪ అందఱు నలరు ప్రియాలాపమాడఁ
జెంద దెద్దడి నగు చెట్ట లాతనికి
- ౫ మనుజున కతి ముఖ్య మండనంబు లగు
వినయంబును ప్రియోక్తి; పెరయవి కావు
- ౬ అరసి యర్హములు ప్రియాలాపమాడఁ
దఱుఁగుఁ బాపంబులు ధర్మంబు పెరుఁగు
- ౭ ఉపయు క్తమయి గుణయుతమగు వాక్య
మెపుడు నయము నిచ్చు నెనఁగించు మేలు
- ౮ కొడిమలు గనరాని గురుహిత వాక్కు
లిడుఁ గడు సంతోష మిరు పుట్టువులను
- ౯ హితవాక్కు లింపెనయించుట యెఱిఁగి
వితగఁ గరుసు పల్కు వితమేమి కోరి?
- ౧౦ హితవాక్కులుండ నహితము లాడుటలు
గతిసెడి పండుండఁ గాయఁ దినుటలు.

౧౧ మే లె ఱు క .

- ౧ ఒదవని వానికి నొదవు మేలునకు
నొదవవు సాటి యీ యుర్వియు దివియు
- ౨ అదనెఱింగి యొనర్చి నట్టి యుపకృతి
అది యల్పమైన వ్రేఁగగు భూమికంటె
- ౩ ఫలము కోరక చేయఁబడిన యామేలు
అలఁతి యయు్య ఫలాన నభికిఁ బెద్ద
- ౪ నలుసంత మేలైన నగ తుల్యముగను
తలఁతురు మదిలోనఁ దత్ఫల విదులు
- ౫ మేలు కొలఁది గాదు మేలు మేల్కొన్న
శ్రీలి యోగ్యతఁబట్టి చెన్నొందుచుండు
- ౬ మఱవరాదు విమల మానసునీతి
తోఱఁగరాదు దొసంగు దోర్చిన మైత్రి
- ౭ మూఁడిన యిడుమలఁ బోకార్చు చెలిమి
నేడేడు భవముల నెన్నుచుండుదురు
- ౮ మంచిని మఱచుట మంచిది కాదు
మంచి కానిది నాఁడె మఱచుట మంచి
- ౯ కొలవంటి చెడుగు నొక్కొఁడు చేయ నతని
తోలిచేయు మేలెన్నఁ దొలఁగు నాకీడు
- ౧౦ చెఱచిన మేలు పాచితి యుండుఁగాని
మఱచినవానికి మఱి లేదు భువిని.

౧౨ న డి యు ని క్క .

- ౧ బడికాన నొక వంక కొఱుగక మెలఁగు
నడియున్ని యొక్కఁటే నలువైన తగవు
- ౨ నడియున్నివాని ధనంబెల్ల చెడక
బడిబడి తరువాతి వారల కొదవు
- ౩ నలువొసంగినయేని నడియున్ని తొలఁగఁ
గలుగు సంపదఁ ద్రోవఁగాఁదగు నాఁడె
- ౪ ఏరు యోగ్యులయోగ్యు లెవరన నేల?
వారి పిదప నిల్చువానిచేఁ దెలియు
- ౫ చెడుగు మేల్లగు నొనర్చిన కర్మగతుల
నడియున్ని యెడ నుంట నగ ధీవరులకు
- ౬ నడియున్ని యెద వీడి నడచు తలంపె
చెడు సూచనంబని చెప్పఁగఁదగును
- ౭ తగులమి తగవుగాఁ దగువాని తగ్గు
జగము పేదఱిమిగాఁ జలుపదు తలఁపు
- ౮ తగ్గెచ్చు సరిచూపు దండియ పోల్కి
తగ్గెచ్చు లేమి పెద్దలకగుఁ దొడవు
- ౯ పలుకులలోఁ బక్షపాతంబు మదిని
నలుసంత లేకుంట నడియున్ని యగును
- ౧౦ పరుసొమ్ము తనసొమ్ము వంటిదే యనుచు
జరుపు పాణిజ్యమే చను మేటి యగుచు.

౧౩ అడఁకు వ క లి మి .

- ౧ అడఁకున వేల్పులం దమరుచు నొకని
నడఁగమి యిడును తన్నంధాతమమున
- ౨ అడఁకువకంటె గొప్పది లేదు గాన
నడఁపు నొడమిపోలే నరయంగఁదగును
- ౩ విజ్ఞానమార్గాన వినయంబు నొంద
విజ్ఞు లెఱుంగుచో వెలయు గౌరవము
- ౪ తగవున నిల్చునాతని వినయంబు
పొగడొందు మేరువు పొడువును మించి
- ౫ వినయ మెల్లరకును వెలయు నొ నందు
ధనికుల కదిమేటి ధనముగా మెఱయు
- ౬ ఒక మేన ధులివలె నొప్పి యై దడఁప
నొకయేడు జిన్నాల నొగిఁ దన్నుగాచు
- ౭ వేని వీడిన నాల్క విడక తావఁదగు
నానాల్కసడలిన నడరు దుఃఖములు
- ౮ మనసు నొప్పించెడి మాట యొండేని
వినుట కింపుగ నున్న వెడలించు మేలు
- ౯ కాలుచు పుండాఱుఁ గాని తా నెదను
నాలుకతోఁగాల్ప నవయ దా గుఱుతు
- ౧౦ అలుక యడఁచి నేర్చి యడఁగు వలంతి
వలనిని ధర్మదేవత ప్రతీక్షించు.

౧౪ న డ వ డి క లి మి .

- ౧ నడవడి గొప్పతనము నిచ్చుకతనఁ
గడఁక నునుఱుకంటఁ గావంగఁబడెడి
- ౨ ఆలసియుఁ గాపాడ నగు నడవడిని
తెలిసి కాచి యరయ స్థిర నదే తోడు
- ౩ మంచినడత చుమ్ము మనుగడమేల్చి
క్రించుఁదనము నుమ్ము కీడగు నడత
- ౪ పాఱుండు మఱచినఁ బడయనా శ్రుతుల
జాతిన నడవడి చనును దుర్గతికి
- ౫ కడువూఁద గలవాని కడఁ గల్చి లేదు
నడవడి హీను నండను వేర్చిలేదు
- ౬ నడవడి చెడిన నొనరు చేటు లరసి
విడువరు దానిని విజ్ఞాన యుతులు
- ౭ నడవడి యున్నచో నలుపు నొందుదురు
చెడినఁ నొందఁగరాని చేటు లొందుదురు
- ౮ కడు మంచి నడత మేల్గులుగఁ గారణము
చెడు నడవడి కీడు చెందఁ గారణము
- ౯ బిప్పిన నడవడి యున్న వారలకుఁ
దప్పితాఱియు నోటఁ దరలదు చెడుగు
- ౧౦ జగమునొంటి చనంగఁజాలని వారు
మొగిఁ బెక్కు నేర్చియు మూఱులే వారు.

౧౫ ప ర స తీ వి రా గ ము .

- ౧ పరునాలి నాసింది వఱలెడు జడిమ
నెఱిధార్మికులకడ న్వేదకిన లేదు
- ౨ నెఱిదప్పి చరియించు నిందులయందు
పరు నాలిఁ గోరెడు వాఁడధముండు
- ౩ తను నమ్మి చనువాని దారను కవయు
మనుగడ కలవాని మను పీనుఁగండ్రు
- ౪ పట్టి పరస్త్రీని పఱుచు నాతనికి
నెట్టి సాయములున్న నేమి ? నిష్ఫలమ
- ౫ నులభంబనుచుఁ బరు సుదతిని చెఱువఁ
బాలివోని నిందలు పొలసి కీడ్పఱచు
- ౬ పరదార నెనసినఁ బగయుఁ బాపంబు
శిరము వ్రాలుడు నింద చేరి తన్నలము
- ౭ ఒరునాలి చెలితన మొల్లనియతఁడె
నెఱి తప్ప కిలుమ్మన్కి నెఱపెడు నతఁడు
- ౮ ఒరునాలి నొల్లని యురు పౌరుషంబు
నెఱియ కాదది యొక నెఱవైన వడత
- ౯ ఒగిఁ బరాంగన మూఁపు లొరయని వారె
తగు నిమ్మగుదు రెల్ల ధర్మంబులకును
- ౧౦ ఇతర ధర్మంబుల నెట్లు వీడినను
మఱిఁ బరస్త్రీ వాంఛ మానుట లెన్న.

౧౬ ఓ ద పుఁ x లి మి .

- ౧ తనుగ్రొచ్చు వారిని ధర యోర్చులీల
తను కీడ్పఱుప నోర్చు తాల్మి మేల్ తగవు
- ౨ నిండల నోర్చుట నెఱవైన లెస్స
నిండల మఱచుట నెఱి యంతకంటె
- ౩ లీల విందోమమి లేమిలో లేమి
కాలిశుఁ దాళుట బలిమిలో బలిమి
- ౪ కులిమి చెడనీక మెలఁగఁ గోరునెడఁ
చాలిమి చెడనీక తాఁ గావఁదగును
- ౫ ఒక లెక్కిడరు ప్రాజ్ఞ లోర్పనివారిఁ
బొగడుదు రోర్పరిఁ బాన్వోలెఁ దడవి
- ౬ టక్క యడరిన నొకనాఁటి కింపు
టక్క వినుతి లోకమున్నంత దనుక
- ౭ తన వేది యొరులు బాధ యొనర్ప నొచ్చి
కల ప్రతిక్రియ నేయఁ దలపమి లెస్స
- ౮ పాగుచేఁ జెడుగొరుల్ పొనరుతురేని
కొ నోర్పు బలిమిమైఁ దగును జయింప
- ౯ కనుఁ చెడు పలుకుల నోర్చువారు
కనుఁ యతులకంటె నెఱి మేలువారు
- ౧౦ కింకల ముని ధీరులకంటె
కొ నోర్చువారతే ధీర గొప్పవారు.

- ౧ తన యెడఁద నసూయ తనరని తీరు
తన నడవడిగాఁగఁ దగు నలవఱుప.
- ౨ ఎవరి యెడను నేని యెరుసూడ్చుకంటె
మివిలిన త్యాగంబు మేదిని లేదు
- ౩ ఒరుల సంపదఁగాంచి యోర్వలేనతఁడు
పరమ ధర్మశ్రీని వలదనువాఁడు
- ౪ ఎగువలని కీడు లెఱిఁగి వివేకు
లెగ్గొనర్పరు మది నీరసమూని
- ౫ ఎరుసు లోనున్న నదే చాలుఁ బగఱు
మఱచినఁ జెడిన నేమఱ కిచ్చుఁ జెడుగు
- ౬ పరుల యీగి కసూయపడి క్రుళ్లువాఁడు
తెరలు స్వజనులతోఁ దినఁ గట్ట లేక
- ౭ పరుల కల్మి కసూయ పడువాని యిల్లు
సిరియొల్ల కక్కకుఁ జే సూపి విడుచు
- ౮ కడుపూఁద యనుపాపి కడఁక భాగ్యంబు
నెడలించి నిరయంబు నెనయఁగాఁ ద్రోచు
- ౯ అనఘుని శేమి యీర్వ్యాళువు కలిమి
ఘన లోక చిత్రంబుగా నెన్నఁబడును
- ౧౦ శేరీసుచే వర్ధిలిన వారు ముందు
శేరది శేమిఁ బొలియు వారలెందు.

౧౮ నాఁచి కొనఱు .

- ౧ నడియున్ని విడి సద్ధనము నాఁచి కొన్న
చెడుఁ గుటుంబము మఱి చెడుగులు గలుగు
- ౨ నడియున్ని చెడుటకు నడిఁకెడువారు
కడువుఁ గూటికిఁ గడంగరు నింద్యములకు
- ౩ చిఱు సుక మాసించి చేయరు కొడిమ
తఱుఁగని సుకము పొందఁగఁ గోరువారు
- ౪ విజితేంద్రియులు నత్య విమల మానసులు
ఇజ్ఞాకై నఁ బరుల సొత్తిచ్చింప రెవుడు
- ౫ కలఁగి దురాశచేఁ గానివి సేయ
నలసి పడయు తెల్వి నగు ఫలంబేది?
- ౬ నదయుఁడైనను పర సంపదఁ గోరి
యెదఁగీడు చలఁచిన నెయిదు నాశంబు
- ౭ ఒరుసొత్తు నాఁచి తానొందిన యొడమి
పొరయించుఁ జెడుగుఁ గావునఁ గోరఁదగదు
- ౮ పరుచేతి ధనము నపహరింపకుంట
తఱుగులేమి యగును తన ధనంబునకు
- ౯ ఎఱిఁగి ధర్మము ప్రాజ్ఞు లేకర రెందు
ఎఱిఁగి వారిగుణంబు లెనయును లక్షిస్త్ర
- ౧౦ ఆరయ కాసింప నగు వినాశమ్ము
కోరమి యొసఁగును గొప్ప గారమ్ము.

౧౯ వెనుక నిందింపమి .

- ౧ పాటిసేయక చెడుపని మాను కంటె
మాటున నిందలు మానుట లెన్న
- ౨ పాటిఁ దిట్టి కొడిమె పచరించుకంటె
మాటునఁదిట్టుచు మఱి నవ్వు చెడుగు
- ౩ మఱుఁగున నిందించి మనుకంటెఁ జావ
ధరనబ్బు వానికి ధర్మఫలమ్ము
- ౪ దయలేక యెదుట నిందలు సేయుకంటె
నయమాడి యెదుట వెన్కల నిందచెడుగు
- ౫ విరివిగాఁ దగవు చెప్పిడివాని మనసు
మఱుఁగున నను కీడు మాటలఁ దెలియు
- ౬ పరుల దోసము లెత్తి పాడెడు నెడలఁ
బరులచేఁ దనగుట్టు పలుకంగఁబడదె?
- ౭ పగవల్కి వినఁగ వేర్పఱచెడువారు
నగఁబల్కి హితము గొనఁగలేనివారు
- ౮ హితుల దోసములె తూర్పెత్తెడువార
లితరుల పట్ల నింకెట్లుందు రొక్కొ?
- ౯ వెనుక నిందించు నవ్వెడఁగు మైబరువు
తన విధియని భూమి తగ మోయునేమో?
- ౧౦ పెరిల దోసముపోల్కి స్వీయదోషముల
నెఱిఁగి మనెడు జీవి కెడరెందు గలదు?.

౨౧ పాపభీతి.

- ౧ చెడు పనులకు సాహసించు రథములు
చెడుగులొనర్ప లజ్జించు రుత్తములు
- ౨ చెడుగులు చెడుపంట చేకూర్చుకతనఁ
జెడుగన్న బెడిదమా సెగతేనికంటె
- ౩ చెడుగులొనర్చిన చెడుగరికేని
చెడుగొనర్పక యుంట శ్రేష్ఠమాతెలివి
- ౪ ఎంచకు మఱచియే నితరున కెడరు
నంచినఁ దత్ఫల మిచ్చు ధర్మంబె
- ౫ లేదని చెడుపనుల్ నేయంగఁదగదు
వేదగా నదియ కావించును మఱియు
- ౬ తనకు నే నొప్పి రాఁ దగదనువాఁడు
బనరింపఁగాఁదగ దొరులకుఁ గీడు
- ౭ పడయవచ్చు బ్రదుకు పగయెట్టిదైనఁ
జెడఁగోరు పగ తన్నె చెఱచు వెన్నంటి
- ౮ తననీడ యడుగంటి తగ వీడనట్లు
తనచెట్ట వీడక తన్నె బాధించు
- ౯ తనమేల్చి కోరినతఁడు పెరవారి
కొనరింపఁ దగ దెట్టి యొప్పమియైన
- ౧౦ చెడుత్రోవలందేగి చేయఁడఁ జెడుగు
చెడని వాఁడతఁడని చెప్పంగఁదగును.

౧౧ ఉ ప కా ర ము .

- ౧ మఱుమేలు కోరవు మాన్యుల విధులు
మఱుమేలు చేయునే? మహి మేఘమునకు
- ౨ తగుయత్నమువ నబ్బు ధన సముదయము
తగువారి కొదవంగఁ దగినది యగును
- ౩ ఉపకృతితోడ దీటాందు కార్యంబు
నుపమింపఁ గానరా దుభయ లోకముల
- ౪ జగ మొప్పు విధిఁ గని జరగెడువాఁడె
యగుజీవి; పెరయతఁ డగు నడపీన్దు
- ౫ ఊరి కొలని నీర మువయోగ విధము
పే రెఱుక నడచు పెద్దల ధనము
- ౬ ఫలవృక్ష మూరిలోఁ బండిన యట్లు
కలిమి నీతి గలాని కడ నెక్కుడుంట
- ౭ వెను తగవరికడఁ బెనుపొందు కలిమి
అనువుగ మేలిమందగు చెట్టు కరణి
- ౮ పేదలేయైనను విహితజ్ఞు లెలమిఁ
బేదల కొదవంగ వెనుదీయ రెవుడు
- ౯ వరుల కువకరింప వలనఱు చింత
విరివార నుపకారి పేదతనంబు
- ౧౦ ఎన్నఁగా మేలుచే నెడ రబ్బునేని
తన్నమ్ముకొనియైనఁ దాఁ గొనఁదగును.

- ౧ బీదల కిడుటాండె వితరణమగును
మీఁదివి మఱుమేలు మెయికోను గుటివి
- ౨ తగుపద్ధతియై యన్నఁ దగ దీగి కొంట
నుగతి లేదన్న నిచ్చుట కడుమేలు
- ౩ తనకు లేదనడి చింతను తెలుపకయె
తనకున్న దిచ్చుట తగుఁ గులీనునకు
- ౪ యాచకుమోము దైవ్యమువోవు దనుక
యాచింపఁబడుట యోగ్యతగాదు వతికి
- ౫ తపముచే గొదనోర్పు తాళికకంటె
తపియించు గొదతీర్పు తాళిక గొప్ప
- ౬ గొదఁగ్రుంగువారికిఁ గుడువంగ నిడుట
పదిలించి డబ్బుంచు బదరిక మగును
- ౭ పంచి కుడువ నలవ్వాటైన వానిఁ
గ్రుంచి నొప్పింపదు గొదయను తేవులు
- ౮ కలిమిఁగూరిచి కాచి కాంచు కతినులు
తెలియరేమొకొ పెట్టి తేలు సౌఖ్యములు?
- ౯ ఒడమి దండిగఁ గూర్ప యోచించి యొంటిఁ
గుడుచుట యాచనకును కీడు నుమ్ము
- ౧౦ చావుకంటెను లేదు జగతి నించనిది
చావె యింపగు నీగి సాగని చోట.

౨౪ కీర్తి .

- ౧ బసంగుఁ డొసఁగి కీర్తి యొందుఁడు జనికీఁ
బొసంగు యశము కంటెఁ బొలువేది కలదు ?
- ౨ నుడువువారు నుడువు నుడువుల సార
మడిగిన నీగిచే నగు కీర్తి యొండె
- ౩ వరకీర్తి యొక్కటే వసుధలో స్థిరము
పెరయవి చెడక యొప్పెడునవి లేవు
- ౪ ప్రబల కీర్తినిగొన్న ప్రాజ్ఞులు గలుగ
విబుధులన్ స్వర్గంబు వినుతింపఁబోదు
- ౫ పరువుఁ బెనుచు కీడు, వరకీర్తి నిల్పు
మరణంబు, నరిది సామాన్యులకిలను
- ౬ తోఁచినఁ గీర్తితోఁ దోఁచుట మేలు
తోఁచుకంటె నకీర్తిఁ దోఁపమి మేలు
- ౭ పొగడు వడక మని పొగడక తమ్ము
తెగడఁ దెగడుకోక తెగడుట యేల ?
- ౮ తమకుఁ బిమ్మట నిల్చు తఱుఁగని కీర్తిఁ
దమకానఁ బడయమి తమకొప్పదండ్రు
- ౯ పొగడులేని యొడలి మోచిన నేల
అగడులేని ఫలంబు నందక క్రుంగు
- ౧౦ మనువారె మనువారు మాట దూర్వడక
మనియు మననివారె మహిఁ గీర్తి లేక.

నివృత్తి మార్గము.

౨౫. దయాశుభ్యము.

- ౧ నెనరు కల్మియె కల్మి నెఱ కల్ములందు
ధనము కలిమి నీచు దండను గలదు
- ౨ నెనరు నేలికొనుఁడు నెఱి త్రోవ నరసి
ఒనరు తోడదె శ్రుతు లొరసి చూచినను
- ౩ కరుణామయాత్ములు కనుటయే లేదు
నెఱయు తమము గల నిరయంబు చొరవ
- ౪ మనుజీవులను జాలి మనుచు పుణ్యులకు
నొనరదు ప్రాణమ్ము నుడికించు కీడు
- ౫ కరుణాత్ములకు లేవు కడగండ్లు; గాలి
నెఱసిన యీపెను నేలయే సాక్షి
- ౬ నెనరేది చెడుదారి నెగడెడు వారు
మను తగ వొనరింప మఱచిన వారు
- ౭ లేదీ జగము కల్మి లేని వారలకు
లేదాజగము దయ లేని వారలకు
- ౮ ధనము నీగినను పొందఁగవచ్చు మరల
నెనరు నీగిన మఱి నెలకొను టరిది
- ౯ కరుణ హీనుఁడు ధర్మకర్మముల్ సేత
ఎఱుకలేవడి దేవు నెఱుఁగుటఁబోలు
- ౧౦ బలహీనుఁ దలపడు పట్టునఁ దన్ను
బలయుతుఁ డెదిరించు పట్టెంచఁ దగును

౨౬ మాంస నిషేధము.

- ౧ తనపొలఁబెంప నితర మాంసములను
తినువాఁడు కరుణ నేతీరునఁ దాల్చు ?
- ౨ ధనము ఫలము లేదు తగఁ గ్రావకున్న
నెనరు ఫలములేదు నెఱ పొలదిన్న
- ౩ ఎఱచి చవులుగొన్న యెదలోనఁ గరుణ
నెఱయదు కైదు వూనిన మదిఁ బోలె
- ౪ చంపమి దయయంద్రు చంపుట హింస
చంపి మాంసము దినఁ జనుట పాపంబు
- ౫ పొలఁ దినమియె ప్రాణి ప్రోవు నిజమ్ము
పొలఁ దిన నరకానఁ బూఁడుదు రెవుడు
- ౬ తిను కారణమున వధింపరయేని
కొన నంజు దొనఁగువార్లొఱలరు జగతి
- ౭ పొలయన్న నొకమేని పుండగు దానిఁ
దెలిసిన ప్రాజ్ఞులు తినఁగూడ దెవుడు
- ౮ దొనఁగుల నీఁగిన దొడ్డ విజ్ఞాను
లునుఱు నీఁగిన పొల నొప్పురు తినఁగ
- ౯ పొరివేయి హవ్యముల్ మొగి వేల్చుకంటె
హరియించి యొకయును తానమి మేలు
- ౧౦ ఎఱచిఁ దినక కొల యెఱుఁగక యున్న
నెఱఁగి గేల్మోడుచు నెల్లజీవులును.

- ౧ కలుగు నోవుల నోర్పు కలిమి, యహింస,
యలరు తపంబు రూపందురు బుధులు
- ౨ తనతోలి సుకృతానఁ దప మిప్పుడబ్బుఁ
గనఁడు నత్కృతి లేక ఘన తపః ఫలము
- ౩ తపనులఁ గాపాడు తమి గల్గుకతనఁ
దపియింప మఱచిరో! తదితరు లిలను
- ౪ అహితుల సుహితుల హరియించు కాచు
మహిమ మబ్బుఁ దలంచు మాత్రఁ దపమున
- ౫ కోరినవెల్లఁ జేకురుటచేఁ దపము
కోరి యిమ్మేనఁ దాఁ గూర్పంగఁ దగును
- ౬ తమవిధుల్ నెఱవేర్చు తపమునవారు
తమికి లోనై పెరల్ తవులుదు రడరు
- ౭ కాఁచఁ గాఁచఁగఁ బొన్నుకళమాడ్కిఁ గష్ట
మేఁచ నేఁచఁగఁ దేజ మెచ్చు మునులకు
- ౮ తన జీవితము తాను తగినట్లు నడవు
జనుని లోకము మెచ్చి చాల నుతించు
- ౯ తపమున నంసిద్ధి తనరినవారు
ప్రబలులై జమునైనఁ బాఱఁదోలుదురు
- ౧౦ వుడమి దరిద్రులు పొదలఁ గారణము
కడఁకఁ దపస్సులు కడుఁ దక్కు వౌట.

అ అ న ర్హ వ ర్త న ము .

౧ వంచకుని కవట వర్తన మరసి
పంచభూతములు లోపలనె హసించు

౨ తనయెఱిగిన తప్పె తనమదిసేయఁ
బనియేమి మిన్నంత పై వేడబంబు

౩ బలయుతు వేసంబు బడు గూను తెన్నఁ
బులితోలు గొని యావు పొలము మేయుటలు

౪ వేటరి పొద డాఁగి పిట్టలఁ బట్టు
వాటమా లింగి తా వంచించు టారుల

౫ పట్టు వీడితిమని పలికెడు లింగి
పట్టెట్టులను కీడు లెనయంగఁ గలఁడు

౬ మనమన సన్న్యసింపక వేసమూని
చను మాయికంపె నీర్వ్యగలాఁడు లేడు

౭ గుడిగింజ యెఱుపుఁబోల్ కోలంబు ముక్కు
కొత్తోలు మదివారు గలరు జగమున

౮ కట మదిలో నుండఁగాఁ దానమాడి
యెఱుఁగువెట్టి చరించు మనుజులు హెచ్చు

౯ ముగ్గు వీణియ యావు లవినేయు పనుల
కొఱుఁగందగుఁ బనులచే గుణము

౧౦ ము నిందించు చేష్టలు వీడు నెడల
కొఱుగఁగనేల? తిరి వెంచనేల?

అ దొంగిలింపమి .

- ౧ మదిఁదెగడమిఁ గోరు మాన్యుండు భూమి
నెదియు దొంగిలినీక యెదఁ గావవలయు
- ౨ తలఁచుటయుం దప్పు తగని కర్ణములఁ
దలఁపున మ్రుచ్చిమి తప్పుగాకున్నె ?
- ౩ మ్రుచ్చిలు ధనము మున్నుండు హెచ్చిల్లు
నచ్చునఁ దోఁచి పాడఱు మేరమీఱి
- ౪ మ్రుచ్చిలు నాసక్తి మొదట నింపై స
విచ్చని దుఃఖముల్ వెనుక నొసంగు
- ౫ ధనముకై యేమఱు తరుణంబుఁ జూచు
జనులు దయనెఱింగి జాలి నొందుదురె ?
- ౬ చోరత్వమున మహోత్సుకత గలారు
వారకెల్లను నిల్చి వర్తింప లేరు
- ౭ మర్యాద యెఱిగిన మాన్యులయెడలఁ
జౌర్యమన్ చీకటి చర్చింప లేదు
- ౮ మర్యాద గలవారి మది ధర్మమట్లు
చౌర్యయుక్తులకు వంచన ముండు నెదను
- ౯ చౌర్యంబు దక్కొండు చవి చూడకున్న
మర్యాద మీఱఁగా మాలుదు గంబె
- ౧౦ దొంగలఁ దమమేనె త్రోచు నొల్లకయ
దొంగిలింపని వారిఁ ద్రోవదు దివము.

- ౧ ఏది నత్యంబన నెల్లప్రాణులకు
నే దొనఁ గెసఁగింప కింపగు వాక్కు
- ౨ చెడుగులఁ దొలఁచి మేల్ చేకూర్చుపొల్లు
నుడియు నత్యమని విజ్ఞులు వచియింతు
- ౩ తనమది కెఱుకయై తగబొంకరాదు
తనమదియే కాల్పుఁ దన్ను బొంకనను
- ౪ మనసార బొంకక మనువాఁడు జనుల
మననున వసియించు మాన్యతఁ జెంది
- ౫ నెవమిడ కెదతొడ నిజమాడునేని
తపసికి దాతకుఁ దా మేలువాఁడు
- ౬ నమకీర్తి లేదిల నత్యంబుతొడ
శ్రమయ్యాయ కదె కూర్చు నర్వధర్మముల
- ౭ నిక్కంబు నిక్కమై నెఱి నిల్చునేని
తక్కినయవి చేయఁదక్కిన నేమి?
- ౮ ఒడలితేట వెలయు నొగి నీటిచేత
నడఁద తేట దెలియు నిల నత్యమునను
- ౯ అన్ని దివ్వెలు దివ్వె లగునేమి? బుధుల
కెన్నఁగా నిజమనియెడి దివ్వె దివ్వె
- ౧౦ నిజముగ మేము గాంచినవాన లేదు
నిజమునకెచ్చు; దానికిఁ దక్కు దక్కు.

30 కోతమాశమి.

- ౧ చెల్లువోఁ గిన్న నాఁచిన యదె యాఁపు
చెల్లనివోటఁ గాచినఁ గావ కేమి!
- ౨ చెల్లనివోఁ గిన్న చెడుగిచ్చుఁ బూనఁ
జెల్లువోఁ బెరలేదు చెడు గంతకంటె
- ౩ ఊనఁదగదు కోప మొకప్రాణియెడను
ఊనినఁ జెడుగులే యొందును కాన
- ౪ నగవును ముదమును నాశంబు నేయుఁ
బగటు కోపముకంటెఁ బగయొండు కలదె?
- ౫ కీడు కోరఁడ యేని కినుకఁ గావఁదగు
వీడిన నదె తన్ను వీడించి చంపు
- ౬ తన నురాళము మున్ను తన్ను దహించి
తన వార లను హేమ తరణి దహించు
- ౭ అలుకనే గుణముగా నార్జించు ఫలము
నితఁ జేత నడువ నయ్యెడి ఫలంబండ్రు
- ౮ జ్వలితాగ్నిఁబోల్ చెట్ట నలిపిన యతఁడె
యొలసిరాఁ గినియక యొర్పుట లెస్స
- ౯ ఉల్లంబులోఁ గిన్న యుంచఁడ యేని
యెల్ల యభీష్టంబు లీడేఱుఁ దనకు
- ౧౦ పడినారు పడినారె పాపంపు టలుక
విడినారు విడినారె వేడ్కమైఁ గినుక.

32 అనిష్టము చేయమి.

- ౧ ఘనగౌరవముఁ గూర్చు కలిమి యొప్పినను
వనట యొరుల కీమి పావన నియతి
- ౨ పగగొని యొకరుఁ డొప్పుమి యొనర్చినను
పగ మాఱు చేయమి ప్రాజ్ఞులగుణము
- ౩ ఊర కొక్కఁడు తన కొప్పుమినేయ
మాతొనర్చిన వచ్చు మరలని కీడు
- ౪ కీడు చేసినను సిగ్గిల మేలు చేసి
వీడుతే దండించు విధి యుత్తములకు
- ౫ పరునొచ్చి తనదిగా భావించి రక్ష
జరుపఁడేని కలదె జ్ఞానంబు ఫలము?
- ౬ చెడు గని తనకుఁ దోచిన వాని నొరుల
కడఁ బూనకుండుతే ఘనమగు పాడి
- ౭ ఏనాఁడు నెవరికే నెంత కీడైనఁ
బూనమి మనసున బుధులకు లెస్స
- ౮ తనకు దుఃఖదములఁ దానెఱింగియును
మమజీవి నొంచుట మది నేమి కోరి?
- ౯ ఒరుల కెగ్గొనరింప నొక తేపువేళ
మరలును తనయంత మఱు మాపువేళ
- ౧౦ చెడుగులెల్లను వచ్చుఁ జెడుగు చేసిననె
చెడుగులొల్లని వారు చేయరు చెడుగు.

- ౧ అన్ని ధర్మముల కార్యంబు చంపమియ
అన్ని పాపముల కార్యంబు చంపుటయ
- ౨ పంచి కుడిచి పెక్కు ప్రాణులఁ గాపు
నంచితలుండ్రు మేలగు ధర్మ మనుచు
- ౩ ఎనలేని దొకటె యహింస, తక్కినవి
వెనుకవి, వానిలోఁ బెద్ద బొంకమియ
- ౪ ఏది సన్మార్గమా నెద్దానినేని
భాదింప కరుగంగ భావించు త్రోవ
- ౫ జననస్థితికి జంకు సన్న్యాసికంటె
మనుజీవిఁ జంపక మనువాఁడు మేటి
- ౬ చంపమి మదిగల జనుని ప్రాణంబు
నొంప యముండుఁ బన్నుగఁ బోవలేడు
- ౭ తనప్రాణములు వోవు తఱినైన నితర
జని తీపి ప్రాణంబు సమయింపఁదగదు
- ౮ భోగ భాగ్యంబు లిమ్ముల వృద్ధియైన
బాగు కాదండ్రు చంపఁగ నగు నుఖము
- ౯ సతత హింసకులు కసాయి వారలుగఁ
దత దయాపరుల కొందఁగఁ దోచువారు
- ౧౦ ఒడలి నొప్పులరోత యున్నారు తొల్లి
యొడలినుండి యుసులు లూడ్చినవారె.

జ్ఞానము.

34 అస్థిరత్వము.

- ౧ నిలువని వానిని నిత్య మంచెంచు
వలువపు మతులౌట యరయంగఁ గీడు
- ౨ ఆటకు జనుల తోయమున ధనమ్ము
చాటిగా వచ్చుట వడిఁ బోవు టగును
- ౩ కలిమి చాంచల్యంబు కలది యున్నపుడె
సలువఁగాఁదగు నిత్య సర్వధర్మముల
- ౪ దినపరిమితిఁ జూపి త్రైంచు అంపంబు
మొనఁబోలుఁ గాలంబు ప్రోడల కరయ
- ౫ కనన నడఁచి వెక్కురాక యామున్నె
వెఱఁ దన విధులఁ గావింపఁగాఁ దగును
- ౬ నిన్నఁగలుగువాఁడు నేఁడు లేడనుచు
వెన్నఁగాఁ గలయది యీలోక మహిమ
- ౭ ఒక క్షణమే నుందుమో లేమొ కనని
వేదలుల తలఁపులు వేలును కోట్లు
- ౮ వాతంబు గ్రుడ్డొంటు పోవఁగా వదలు
కీతివఱాఁ దొడును శరీరాసువులకు
- ౯ ముసియట నిద్రించు మాడికి నొప్పు
నొసియట మేల్కను పోలికి నొప్పు
- ౧౦ నీలదల కిమ్మగు దేహాన నొదిఁగి
కీలుల జీవములకుఁ దగు నిమ్ములేదో?

3౫ పరిత్యాగము.

- ౧ వేనివేని తగులు వీడుచునుండు
వాని వాని వలన వనరుట లేదు
- ౨ వదలి సంతనె కల్గు ఫలమొచ్చు గాన
వదలంగఁదగుఁ దగు వయసున యందె
- ౩ అడఁపంగఁదగును శబ్దాచుల నడఁచి
పడసినవానిఁ దప్పక వీడఁదగును
- ౪ ఒండేని తపసుల కుండమి తగవు
ఉండినఁ దమమున నురల హేతువగు
- ౫ పొడుపు దుఃఖము నీఁగఁ బూనువారలకు
నొడలె యొక్కవ; పెరలుండు తేలొక్కొ?
- ౬ నేను నాదను నొంటు నీఁగినయతఁడు
తానొందు నిర్జరతతికిఁ బైకక్ష్య
- ౭ నేను నాదను నొంటు నీఁగనివారి
మానక యంటు జన్మంపు దుఃఖములు
- ౮ మొదలంట విడువారె ముక్తులౌవారు
వదలని వారిల వలఁబడువారె
- ౯ తొడుసు వీడినపుడె త్రుంగుఁ బుట్టువును
విడకున్నఁ బుట్టువుల్ వీడకయుండు
- ౧౦ పట్టులేని యతని పట్టు పట్టఁదగు
పట్టిన యప్పట్టు పట్టు వీడుటకు.

3౬ త త్త్వ వి శే క ము

- ౧ స్థిరమని యస్థిర స్థితిని భావించు
నరయమిచే గల్గు నల్ప జన్మంబు
- ౨ అరయమి తొలగిన యమలులకెన్నఁ
దొఱఁగును పుట్టుకల్ తోఁతెంచు ముక్తి
- ౩ సందియంబులు నేఁగు జ్ఞానుల కెపుడు
నందుబడి యగు నిహముకంఠెఁ బరము
- ౪ అంచిత జ్ఞానంబు నందని వారి
పంచేంద్రియ జ్ఞానఫలము నిష్ఫలము
- ౫ ఏవస్తువందున నేగుణమున్న
నావస్తువున నిత్య మరయుటే తెలివి
- ౬ ఎఱిఁగి యీజన్మమందే నిత్యతత్త్వ
మరసిన మఱుపుట్టు వందఁగాఁబోరు
- ౭ ఉల్లంబు నిలిపి లోనున్నది తెలియఁ
దెల్లంబు మఱుబాము తెలియఁడాతండు
- ౮ జనన దారిద్ర్యంబు చన నిత్యవస్తు
వను ధనంబును కాంచునదియె మేల్ తెలివి
- ౯ మూల మరసి బంధ మూలంబుఁ ద్రెంప
మాఱు దుఃఖములు ప్రామఁగ నున్నయవియు
- ౧౦ అడుగంటఁ గామతోపావిద్య లవియ
నడఁగాఱుఁ బేరులే కడరు దుఃఖములు.

32. రాగ త్యాగము .

- ౧ అన్ని జీవములకు నన్నికాలముల
నెన్న నాసయె బాము లిచ్చెడి విత్తు
- ౨ కోరినఁ బుట్టమి కోరంగవలయుఁ
గోరమిఁగోరినఁ గొనసాగు నదియు
- ౩ కోరమి వంటి దీ కువలయమందు
నారయ స్వర్గంబు నందును లేదు
- ౪ ఎది శుద్ధియన నాస యెదలేకయుంట
అది సత్య వాక్కుచే నమరు నెల్లరకు
- ౫ త్రొంచినారన నాసఁ ద్రొంచినవారె
త్రొంచని వారానఁ ద్రొంచనివారె
- ౬ ఆసయే వంచించునది యొక్కరువుని
ఆసకు నడలుటే యగును ధర్మంబు
- ౭ కోరికల్ మొదలంటఁ గోసిన ముక్తి
కోరికయే వచ్చి కుదురుఁ దనంత
- ౮ ఆసలేదే నొక యడరును లేదు
ఆసింపఁ బయిపయి నగు నంతలేక
- ౯ ఆన యక పెనుచింత యతిన నిమ్మేవ
నాసిరిల్లని నుఖానందంబు గలుగు
- ౧౦ నిండనిదగు నాస నీఁగిన యంత
నిండుగుణంబు నా నియతియ యిచ్చు.

3౮. విధి

- ౧ కలుగువిధియె యున్నఁ గడఁకయే తోఁచు
కలుగని విధి యున్నఁ గలుగు నలనత
- ౨ జ్ఞానికేఁ జెడువ్రాఁత జడతను గూర్చు
జ్ఞానంబు నలరించు సరి మంచివ్రాఁత
- ౩ చుఱుకుమైఁ బెక్కు నేర్చుట నగు తెల్వి
కరయ హెచ్చగు విధి నడరెడు తెల్వి
- ౪ చనురెండు తెఱఁగుల జగము ధర్మంబు
ధనవంతు లగుటొందు తద్జ్ఞానాటొందు
- ౫ చెడ్డవియగును మంచివియు మంచివిగఁ
చెడ్డవియగుచుండు శ్రీ స్వభావమున
- ౬ నిలువవు కానివి నిలిపినయేని
తొలఁగవు తనయవి త్రోచినయేని
- ౭ కొట్టి గూర్చిన విధి కొఱచూపు చూడఁ
కొట్టిగాఁ బొంబెడు పరిపాటి యరిది
- ౮ ముపాల్లు విధి కుదుపక వీడునేని
కొట్టిబడి సన్నుసెంతురు బీదలెల్ల
- ౯ బొక్కెడు వాకలు సుఖమగువేళ
బొక్కెట యేలాకో పొడమఁ గష్టములు
- ౧౦ బి తొడలంచిన నెదుటఁ దా నిలుచు
బిడి బిడియంబు పృథివిలోఁగలదె?

౨. అర్థకాండము

రాజపద్ధతి.

౩౯. రాజమహిమ.

- ౧ కోట దేశము మంత్రి కోశంబు హితులు
మేటి నేన గలాఁడె మేల్బంతి వృపుల
- ౨ బెదరమి యీవి తెల్వీయు నుత్సుకతయు
వదలక యుంట భూవరు స్వభావంబు
- ౩ తేకువ విద్దియ తెంపు నన్నూఁడు
పోక యుండఁదగిన భూవు గుణములు
- ౪ పాడి దప్పక నిల్చి పాపంబు లడఁచి
వాఁడి మానము గల్గువాఁడె మన్నీఁడు
- ౫ అరసి చేరిచి కాచి యారఁ బంచుటలు
జరగించు నేర్పుతోఁ జనువాఁడు తేఁడు
- ౬ కానంగ నులభుఁడై కఠిన వాక్కులను
మాను తేని జగంబు మఱిమఱి పొగడు
- ౭ ఇంపుపఱ్కుల నిచ్చి యేలు నేర్పరుల
పంపును సముఖంబువలెఁ గొను జగము
- ౮ నీతిని నడచు స్వనిచయంబుఁ గాచు
భూతలేశుని దైవముగ నెంచు జనము
- ౯ హితుల కటూక్తుల నెద సైఁచునట్టి
క్షీతిపు గొడుగునీడఁ గ్రీడించు జనము
- ౧౦ ఈవి ప్రసన్నత యేల్బడి జనులఁ
గావుట గలతేఁడు కనువెల్లు ప్రభుల.

కం విద్య .

- ౧ పడయుము సద్విద్య పారము ముట్ట
నడవుము నేర్చిన నాణెంబు దెలియ
- ౨ అక్కరంబులు నంకె లనునవి రెండు
నిక్కంబుగ నరుని నేత్రంబు లగును
- ౩ కఱచిన వారలే కనులు గలారు
కఱవని వారికా కన్నులు పుండ్లు
- ౪ ఎలరఁజేరి మరల నిటులెప్పు డనఁగ
వెలలు కీలంబు వివేకుల కొప్పు
- ౫ కలవానికడ బీదకరణి నేకరుచుఁ
దెలియు నుత్తముఁడట్లు తెలియఁ డల్పుండు
- ౬ చెలమ చల్లుకొలంది చెలఁగు నీరట్లు
తెలియు కొలందిని తేటయాఁ దెలివి
- ౭ చదువరి కన్ని దేశంబులు తనవె
చదువరేల యెఱింగి చచ్చెడుదనుక ?
- ౮ చదువనేర్చిన నొక జన్మంబునందు
వదల కొదవు నేడు భవముల యందు
- ౯ తామించు దాని నితరు లించుటెఱిఁగి
ప్రేమింతు మఱియు వివేకు లావిద్య
- ౧౦ తఱుఁగులేనట్టి పెకా ధనమగు విద్య
పెరియవి నిలుకడ వీడినట్టివియ.

౪౧ చ దు వ మి .

- ౧ చదువని యజ్ఞండు సభను మాటాడు
టది నెత్తవలక లే కాడిన కరణి
- ౨ చదువని మనుజుండు సభ నాడుకోర్కి
ఎదపుట్టువులు లేని యెలనాఁగ కోర్కి
- ౩ చదువరుల యెదుటఁ జదువనివారు
వదరకుండిన మంచివారె యగుదురు
- ౪ చదువని వాఁడొక్క చక్కటి చెప్పఁ
జదువరుల్ గొనరు లక్ష్యంబుగా దాని
- ౫ చదువనివాని విజ్ఞాన గౌరవము
వదరఁబూనినఁ జెడుఁ బ్రాజ్ఞుని యెదుట
- ౬ కలవారలను మాత్ర గాదుప్పు చొటి
పొలమండు చదువును పొరయనివారు
- ౭ పొలుచు సూక్ష్మమతిని పొందని మేని
పొలుపు పోలును మట్టిబొమ్మ కై నేత
- ౮ చదువరి లేమిచేఁ జనుచెట్టకంటెఁ
జదువిఁడి సిరియె యొనఁగు హెచ్చుచెట్ట
- ౯ చదువని వాఁడు మేల్జాతిఁ బుట్టినను
చదివిన కులహీను సాటిగాఁడెన్న
- ౧౦ చదువరుల్ గలచోటఁ జదువనివారు
మెదలు నరులలోన మెకము లున్నట్లు.

- ౧ కలుములందు వినికి కలిమియే కలిమి
కలుము లన్నిటి మేటి కలిమి యాకలిమి
- ౨ ఓరెంబు వీనుల కొనఁగూడ నవుడె
యోరెమిత్తురు కొంత యుదరంబునకును
- ౩ వీనుల కోరెమా వినికి గలారు
మానసియులు దేవమహిత సన్నిభులు
- ౪ కలవని వాడైనఁ గన వినఁ దగును
కొలయగుచోఁ బట్టుఁగొమ్మయా నదియు
- ౫ కలవని మేల్చి యొసరు వారివాక్కు
కలగు బాజీన తఱినగు నూతఁబోలు
- ౬ కలవైనను మంచి వినఁదగునెమ్మి
కన్నకయ్యను నిండు పేరిమి నిచ్చు
- ౭ కలవని మొఱింగి పాయక విన్నవారు
కలవడి యేనియుఁ బొచ్చెంబు లనరు
- ౮ కలవగు విషయముల్ వినని యాచెవులు
విషయగల్గియుఁ జెవిటి వితమగు నిజము
- ౯ కలయమాక్ష్మముల విననివార లెవుడు
కలయ వినయ వాక్పటిము లౌటరిది
- ౧౦ కలవని లేక వాచవి గలవారు
కలవని మనన నేమి? పొలిసిన నేమి?

౪౩ తెలివి కలిమి .

- ౧ ఎఱుక కీడుల దోర్చి యేపారు కత్తి
వెరవారఁ బగఱ కభేద్యమా కోట
- ౨ పోవుత్రోవను మదిఁ బోనీక కీడు
పోవ మంచిది నేర్పు పోకయే తెలివి
- ౩ ఎవరెవ రేదేది యెట్లు చెప్పినను
తవిలి సత్య మరయు దారియే తెలివి
- ౪ పరులకుఁ దేలికపడఁ దాను తెలిపి
యొరుల వాక్కుక్కుంబు లొరయుట తెలివి
- ౫ జగముతో న్నేహించి చనుకొప్పు నందు
మొగి హెచ్చుతగ్గులు పూనమి తెలివి
- ౬ జగమెట్లు నడచు నాచంద మెఱింగి
జగముతోఁ బాటు తాఁ జనునదే తెలివి
- ౭ విజ్ఞులు రాఁగల విధి యెఱుంగుదురు
అజ్ఞులవ్విధముల నరయంగలేరు
- ౮ వెఱవమి యజ్ఞత వెఱవనౌ పనికి
వెఱచుట నై జంబు విజ్ఞులకెల్ల
- ౯ రాఁగల దెఱిఁగి మోర్వఁగఁ దెల్వి గలుగ
గాఁగల చెడుగేది కడు భయ మంద?
- ౧౦ నెఱితెల్వి గలుగ నన్నియుఁ గలవారె
నెఱితెల్విలేమి నన్నియు లేనివారె.

కర చెడుగు నీఁగుట .

- ౧ గర్వంబు కోపంబు కామంబు లేని
యర్వీశువేర్మి మేలొసఁగున దగును
- ౨ దురభిమానం బతి తోషంబు లోభ
మరయ దోషములగు నవనీశ్వరునకు
- ౩ కొఱ్ఱంత తప్పైన గుణవంతులుర్వి
మఱిచెట్టంతగా మది నెన్నువారు
- ౪ దొసఁగులే నృపులకుఁ దుదిఁ గూర్చుఁగాన
దొసఁగుఁ గావఁగఁదగు దొర లిబ్బివోతె
- ౫ వచ్చెడు మున్నె కావని నృపు మేల్మి
చిచ్చు ముందటి వామిచెలువునఁ జెడును
- ౬ తనకీడు నీఁగి యితరుల దోషములఁ
గను ప్రభువునకు రాఁగల దొసఁగేది ?
- ౭ చేయంగఁ దగినవి చేయని లోభి
శ్రేయంబు నిలుకడ చెడి నశియించు
- ౮ పెనుపట్టు గలయట్టి పిసినితనంబు
ఘన దుర్గుణములలోఁ గడదాఁటు మెట్టు
- ౯ తను తాఁ బొగడికొంట తగదెన్నఁడేని
గొనకొనరాదెన్నఁ గొఱలేని పనుల
- ౧౦ పరు లెఱుంగక కోర్కె పడసిన నృపతి
నొరులు జయింప వీలుండ దాదారి.

రగి సత్సహవాస సంగ్రహము.

- ౧ తగవెటింగిన గొప్ప తద్జ్జుల చెలిమి
వగయెటింగి యరసి వలయుఁ గొనంగ
- ౨ కలకీడు తొలఁచి రాఁగల కీడు గావఁ
గలవారి చెలిమిని కై కొనఁదగును
- ౩ ఘనులను మన్నించి కలువు గోల్తనము
కన నరుదగు వానఁ గడుగొప్ప యరిది
- ౪ తనకంటె ఘనులను తనవారిఁగాఁగఁ
గొనుట బలములందు గురుతమ బలము
- ౫ కన్నులు సచివులే కావునఁ బతికి
నెన్నుకోఁదగు వారి యెద వివేచించి
- ౬ తగువారు తోడుగాఁ దనరిన నృపతి
పగఱ కష్టములచేఁ బాడౌట లేదు
- ౭ చెడుగుల ఖండించి చెప్పెడివారిఁ
బడసిన పతి నొంచు పగవారు గలరె?
- ౮ ఖండించి మతిసెప్పు ఘనులు లేనిపతి
యండలేమిం జెడు నరులు లేకున్న
- ౯ బండవలము లేక పడదు లాభంబు
అండలేని నృపతి కట్లె నిల్కడయు
- ౧౦ ఘనమైత్రి విడుట పెక్కండ్రతోఁ జలము
గొనుకంటె బది మడుంగులు కీడు పతికి.

౪౬ కృష్ణ శాస్త్ర సం. గ వ ర్ణ న ము .

- ౧ కదుక్షుద్రమైతికి ఘనత భీతిల్లుఁ
బడయుఁ జాట్టముగ నల్పత్వంబు దాని
- ౨ జలము చేరిన మట్టి చవి నొందినట్లు
తెలివి కూడికఁబట్టి తేలును మార్పు
- ౩ ఎట్టిది యెడఁద యట్టిది తెల్వియగును
ఎట్టిది చెలిమి యట్టిది కీర్తియగును.
- ౪ తెలివి మనసునుండి తేటిన కరణిఁ
దెలిసి కూడికనుండి తేలుచునుండు
- ౫ ఎడ తేట పని తేట యెనలార రెండుఁ
నడరుఁ గూడిక తేట యలరిన యెడల
- ౬ మంచిసం తలరును మది తేటయైన
మంచి కానిది లేదు మైతి తేటైన
- ౭ మంచిమది యొనంగు మంచి సత్త్వమును
మంచి మైతి యొనంగు మంచి కీర్తులను
- ౮ మదిమేల్మి యొప్పిన మహితులకేని
కొడతేని చెలిమి చేకూర్చును బలిమి
- ౯ మంచి మదిని భావి మంచిది యగును
మంచిచెలిమి దాని మహిమకు బలిమి
- ౧౦ మంచిచెలిమి కంటె మఱి తోడులేదు.
కొంచెపుఁజెలిమి కెక్కుడు గాసిలేదు.

౪౭ విమర్శించి చేయు విధము.

- ౧ కానిది యగునది కాఁగల ఫలము
మానుగాఁ జర్పించి మఱి చేయఁదగును
- ౨ తెలిసిన హేతునితోఁ దెలియ మోచించి
తలపోసి చేయఁ బొందని దేది కలదు?
- ౩ మొదటికి మోసమై పొలుపఱు పనులఁ
దుది ఫలంబొరసి తొడరరు బుధులు.
- ౪ ఎగతాళి యగునని యెదజంకువారు
వగవక తేఱని పని వూనరెపుడు
- ౫ వగయారయక యెత్తుపనియన్న నద్ది
పగ ఱున్న చోటనే ప్రబలించు దారి
- ౬ చేయంగఁ దగనివి చేసినఁ జెడును
చేయంగఁదగినవి చేయమిఁ జెడును
- ౭ చేయంగఁదగు వివేచించి కార్యములు
చేయు పిదప వివేచించుట కీడు
- ౮ తెరువు నారసి ప్రయత్నింపని పనులు
నెఱవేఱ వెందఱు నిలిచి కాచినను
- ౯ పరుల గుణంబులఁ బాటింపకున్నఁ
బొరపునఁ జెడు మంచి పోకనౌ పనియు
- ౧౦ జగమొప్పదు పరువు సనుయు పద్ధతుల
నెగతాళికాని తీరెంచి చేయఁదగు.

రక శక్తి నెఱుఁగుట .

- ౧ తనశక్తి పరశక్తి తనకార్యశక్తి
తనతోడు శక్తిని తలఁచి చేయఁదగు
- ౨ తనశక్తి సాధ్యంబు తగ వివేచించి
మనసు నిలిపి సేయ మఱి కానిదెద్ది?
- ౩ తమశక్తి నెఱుఁగక తమకించి నడుమ
నమసినవారు భూస్థలిని పెక్కఁడు
- ౪ తగువారిఁ గలియక తనశక్తిఁ గనక
పొగడుకొన్న ధరావిభుఁడు వేగ చెడును
- ౫ నెమిలి యీఁకల వహించిన బండియేని
అమితమానడఁ దప్ప కక్షంబు విఱుఁగు
- ౬ చెట్టుకొట్టకొనకుఁ జేరి తా మఱియు
నెట్టన పోఁబూన నీఁగుఁ బ్రాణములు
- ౭ యోగ్యత పరిమితి యొందిన యీవి
భోగ్యమైనట్టి సొమ్మును కాచుత్రోవ
- ౮ ఆయంబు మితి తగ్గ వ్యయ పరిమితియు
నాయతి కాదేని యగు కీడు లేదు
- ౯ కొలఁది యెఱుంగక కొఱలెడు బ్రతుకు
కలిగిన యదివోలెఁ గాన్పించి చెడును
- ౧౦ తనయోగ్యతకు మించి ధనము వ్యయింప
ననయ మబ్బును తుది కడుగంటఁ జెడును.

ఈ కాలము నెఱుఁగుట

- ౧ పగట జయించు గూబను మీఱి కాకి
పగట గెల్వ నదను వలయు భూపతికి
- ౨ కాలంబుతో నొంటి క్రాలుట కలిమి
వ్రాలక కట్టెడు త్రాడుగా నొప్పు
- ౩ తగు సాధనములతోఁ దఱి వేచి పనుల
నొగిఁ జేయఁ గానివి యుండునె యెందు?
- ౪ స్థలము కాలమును విచారించి చేయ
నిలయెల్లఁ గోరిన నేలంగనగును
- ౫ ఇలయెల్ల నేలఁగా నెంచినవారు
కలఁత పడక యుండు కాలంబు వేచి
- ౬ తఱివేచి బలియుండు తగ్గియుండుటలు
ఒకయ డీకొను తగర్కొగ్గుటఁబోలు
- ౭ సుమతులు వెంటనే చూపరు కినుక
తమలో నడఁచియుంతు తఱి యబ్బుదనుక
- ౮ తఱివచ్చుదాఁక శాత్రువునకు లొంగఁ
దఱిరాఁగ శాత్రువు తల క్రిందిదగును
- ౯ ఒందఁదగిన తఱి యొనఁగూడినపుడె
చెందఁదగిన వానిఁ జేయంగ వలయు
- ౧౦ తఱిగాని తఱి నుండఁదగుఁ గొంగవోలె
దఱిరాఁగ సాధింపఁదగు దానిఁబోలె.

గం స్థా న మ నె అం గు ట

- ౧ తగుచోటు పూర్తిగాఁ దాఁ గాంచుమున్న
తగదు దండెత్తంగఁ దగదు క్రేడింప
- ౨ పగఱ నెదిరి గెల్చు పటిమ యుండినను
తగఁ గోటనుండి యుద్ధము సేత నయము
- ౩ క్షలము రక్షయెఱింగి శత్రువు నెదుర
బలహీనుఁడును గెల్చు బలయుతునేని
- ౪ తన యిమ్మెఱింగి రాజు తగ నిల్చిపోరఁ
దనుగూర్చి పగతెంచు తలఁపులు చెడును
- ౫ మొనలియన్నిటి గెల్చు మొగి నీటనుండ
మొసలి నన్నియు గెల్చు మొగి నీరు వీడ
- ౬ పుడమి నడచు తేరు పోవదు కడలిఁ
కడలి నడచు నోడ కదలదు పుడమి
- ౭ అటలేక యెంచి యిమ్ముగుచోటఁ బోరఁ
బెటలేల ధైర్యము పెందోడు దక్క
- ౮ అనునైనచో నిల్వ నల్ప సైనికుఁడు
పెనునేన గల తేని వీఁక నశించు
- ౯ గోటయు నేనయుఁ గొఱయైన తవర
చోట నతని గెల్చు చొప్పు దుష్కరము
- ౧౦ కుచువు బల్లెముల్ గల మోము దంతి
యెఱుచురఁ బడ నక్క కలవియాఁ జింప.

గం తే ర్చి వ శ్శు కౌ ను ట

- ౧ పాటి కలిమి ప్రేమ భయము లందొకని
పాటి వివేచించి వలయుఁ జేకొనఁగ
- ౨ కులము శౌచము నిందకుం గొంకు లజ్జ
గలవాని భూపతి కై కొనఁ దగును
- ౩ తెలియ నేరిచి కీడు ప్రతెంచినవారి
వలననే నొక యొపు వలక పోదు
- ౪ గొనమును చెడుగును కొని రెంటు నేది
ఘనమగు నది నిసర్గం బనఁదగును
- ౫ గురుత లఘుత గనుఁగొన నొరగల్గు
పరఁగ నవ్వారల పనులె పో జగతి
- ౬ పరిశుద్ధులను తేర్చి పతి కొనఁదగును
పెరవారు పట్టిఁడుల్ వీఁగరు నడికి
- ౭ ప్రేమంబుచే నవివేకులఁ గొనిన
భూమిశునకు నన్ని పొరపులు గలుగు
- ౮ ఒరుని పరీక్షింప కొప్పి కొన్నతని
తరతరంబులుఁ గీడు తప్పక కుడుచు
- ౯ పరికింప కెవరిఁ జేపట్టంగఁ దగదు
పరికించి తేటిన పని యీయఁదగును
- ౧౦ తేటమిఁ గొంటయుఁ దేట శంకిలుట
తీటని యిడుమలఁ దెచ్చు భూపతికి.

గ్రంథ తేలిసి పుని గొనుట

- ౧ మంచిని చెడుగును మఱి మఱి యరసి
 మంచి గుణాధ్యుని మన్నింపఁదగును
- ౨ వరవను పెంచి నిష్ఫలముల నీఁగు
 పురుషుండె తేనికొల్కున నుండఁదగును
- ౩ తేలివిప్రేమ నిరాశ తేఱుగడయును
 కలవానినే తేఁడు కైకొనఁ దగును
- ౪ కొనముట్టఁ బరికించి కొనువార లందుఁ
 బనులలో మార్పడువారు పల్కుండు
- ౫ తేలిసి యోరిచి తీర్చు తీర్చరి కీక
 చెలిమికానికి పనుల్ చెప్పుట తగదు
- ౬ పనియు నదను చేయువాని లక్షణము
 గనుఁగొని నెఱవేర్పఁగాఁ దగుఁ బతికి
- ౭ దేనిచే నెవ్వండు దేని నెగ్గించు
 దాని నాతని కీయఁదగు నెఱవేర్ప
- ౮ పనికిఁ దగినవానిఁ బరికించి పిదపఁ
 బనుపఱుపందగు వాని నాపనికి
- ౯ పనిపట్లఁ గను గల్గు వాని నన్నెఱ్ఱి
 జనవతి తప్పఁగాంచఁగ సిరి పాయు
- ౧౦ పనివాఁడు పని మాఱుపడఁ జేయఁడేని
 జనము మార్పడదని చనునెంచఁ బతికి.

౫౩ బంధు ప్రేమ

- ౧ పేదయానెడను ప్రావితము వీడకయ
ఆదరించుట గుణంబగు బంధువులకు
- ౨ ప్రేమ విడని చుట్టటిక మబ్బునేని
ఏమాడ్కిఁ జెడని మేలెనఁగుఁ బెక్కులుగ
- ౩ చుట్టాలఁ ప్రేమతోఁ జూడని బ్రదుకు
గట్టు తెగిన తటాకము నిండు రీతి
- ౪ కలిమిగలాని కా కలిమి ఫలంబు
బలసి బందుగు లుండ వర్తించుట యగు
- ౫ ఇచ్చుట ప్రయవాక్కు లెలమితో నున్నఁ
బెచ్చుగా బందుగుల్ వేప్పించియుండ్రు
- ౬ ఈవరియై కిన్న నెడఁ గ్రుంచునతని
కై వడిఁ జుట్టాలఁ గలవాఁడు లేడు
- ౭ పిలిచి కాకి భుజించు విధి బంధువులను
కలిసి మెసవువాని కలిమి వర్ధిలు
- ౮ తరతమ మరసి భూధవుఁడు మన్నింప
జరగుదు రవ్విధి జనులు పెక్కండ్రు
- ౯ విడిన చుట్టంబులు పిదపఁ జేరునెడ
విడిన దోసములేని విధమచే తెలుపు
- ౧౦ వదలిన బంధువు పనివడి రాఁగఁ
గొద నెఱవేర్చి కై కొనఁదగు నరసి.

గీత మ ట వ మి

- ౧ అధిక కోపముకంటె నది చాల చెడుగు.
అధిక మోదముచేత నైన మై మఱపు
- ౨ తిరిపంబు చంపును తెలివిఁ బూర్తిగను.
మఱపుకీర్తిని చంపు మానక యట్లు
- ౩ మఱపొందువారికి మలయదు కీర్తి
నెఱ నిక్క మది యెట్టి నియతులకేని
- ౪ అడలు వానికి రక్ష నగు ఫలంబేది?
ఎడ మఱచినవాని కెనయు మేలేది?
- ౫ మొదట మఱచి రక్ష పూననివాఁడు
పడపడి తప్పియించు వగనొంద నెఱిఁగి.
- ౬ ఎడలేక యెవ్వ రెయ్యెడనేని మఱపు
పడయమికంటె మేల్ భావింప లేదు
- ౭ మఱవని యెదతోడ మఱి వివేచించి
జరప నశక్య మెచ్చట నేది లేదు
- ౮ జరుపంగఁదగు నుతి సల్పున వరసి
మఱచిన నేడు జన్మములందు లేదు
- ౯ మఱచి చెడినవారి మఱి యెంచఁదగును
మఱవక యుండఁగా మది సంతసమున
- ౧౦ మదిఁ గోరినది మఱిమఱి వివేచించి
వదలక నడపఁ దాఁ జడయుట సుఖవు.

గగి న్యాయపాలనము

- ౧ అరసి మోమోటలేకటు తటస్థుడుగ
జరపునదే యగు జగతి న్యాయంబు
- ౨ నడచు లోకంబు వానంబట్టి యలరి
నడచు జనము తేని న్యాయముంబట్టి
- ౩ వేదకర్మములకు విహిత ధర్మముల
కాదరువగు రాజు న్యాయపాలనము
- ౪ వదలక ధర్మంబు ప్రజఁ గాచు నృపతి
పదముల వదలక వర్తించు జగము
- ౫ న్యాయపాలన సేయు నధిపతి నాటఁ
బాయక కురియుట పండుట హెచ్చు
- ౬ జయము నిచ్చునది శస్త్రము గాదు పతికి
నయ మదియుఁ గ్రమమ్ము నశియింపదేని
- ౭ కాపాడు నృపుఁడు లోకమునెల్ల, నతనిఁ
గాపాడుచుండు వక్రత లేని నీతి
- ౮ నరులకు మొగమీక న్యాయంబు గనక
పరఁగు విభుఁడు చెడుఁ బలుచనయంది
- ౯ చెడుగులఁ దొలఁగించి చిక్కు లూడ్చుటలు
వెడఁగుఁదనము గాదు విధియగుఁ బతికి
- ౧౦ ఖలులను చంపఁగాఁ గడఁగుట పతికిఁ
గలుపు దీసి పయిరుఁ గాచుటఁబోలు.

గడ ఆస్యా య సా ల న మ

- ౧ కొలయె ముఖ్యంబుగాఁ గొనువానికంటె
అలయించుటయె వనియగు తేఁడు కీడు
- ౨ వీరిక యాదించు తెన్నఁ గత్తిఁగొని
త్రాలు వోరుఁడు వేఁడు కై వడి నుండు
- ౩ నాఁడునాఁటికి తేఁడు నాడెల్ల నరసి
చాడి నిలువఁడేని పఱి వోవు నరవి
- ౪ అకయక దున్నీతి నరుగు రాజునకు
కొయను ప్రకృతియుఁ జేవీడు వడిగ
- ౫ వివాహంబు ప్రజ కన్నీరుగాక
కొడయవి సిరిఁదెంప నొండున్నె కత్తి?
- ౬ కొలక ప్రభునకు నీతిపాలనమె
కొలుకక మది లేక నెగడదు కీర్తి
- ౭ నోడు నిర్మయుఁడైన రెక్కొను చెడుగు
నాడు వజ్రపుచేతఁ బ్రజపాట్లఁబోలు
- ౮ కలుకొను భూపాలు కడనుండు ప్రజకుఁ
కొలు మెక్కడు కీడు గద లేమికంటె!
- ౯ నాడి కన్నీచరించు ప్రభుని దేశమున
కొడు నడక వాన నొనఁగ మొగుల్లు
- ౧౦ కొల నోనియెడఁ బాఁడివంట
కొలుకు మఱితురు విప్రులు శ్రుతుల.

౧౭ భీతి కలిగించు

- ౧ అరసి మధ్యస్థుడై యవ్వలఁ జెడుగు
జరుగనీక విధింపఁజను భూమివతికి
- ౨ సిరి చిర మెడయక శిక్షింపఁగోరఁ
బరుసనచూపి చొప్పడఁదగుఁ బతికి
- ౩ బెట్టిదుఁ డగుచు దుర్విధిని వాలించు
కట్టిఁడి చెడును తక్కక శీఘ్రమునను
- ౪ ప్రభువు కఠినుఁడను పరుసని నుడులు
విభు నాయువు హరింపఁ వెన నాసిరిల్లు
- ౫ నులభ ప్రసన్నతల్ చూపనితేని
కలిమి వేఁదులు వట్టుగతి నశియించు
- ౬ పరుషవాక్కులు నెదపరును గలాని
సిరి నిలుకడ దప్పి చెడును వెన్నెంట
- ౭ భయదవాక్యంబులు పరుష దండనము
జయలక్ష్మిఁ దెగతాచు సరియాకుతార్లు
- ౮ మొదల సోమరియయి ముట్టవచ్చునెడ
గొదగొని కోపింపఁ గ్రుంగును కలిమి
- ౯ తన రక్షణము తొల్తఁ దలఁపని నృపతి
అని తఱి బెలుకుఱి యతి వేగ చెడును
- ౧౦ చెడుతేఁడు మొఱకులఁ జేకూర్చికొనుచు
పుడమికి లేదొందు మోషంతకంటె

గీత క ని క ర ము

- ౧ కనికర మనియెడి కడుగొప్ప తొడుగుఁ
గొనియుంటచే నిల్పు గొన్న దీజగము
- ౨ దయచేతనేకదా తనరు లోకంబు
దయలేని మనుగడ ధరణికి బరువు
- ౩ లయలేనిపాట ఫలంబున్నె పాడ?
దయలేనికన్ను వ్యర్థముకాదె చూడ?
- ౪ కనికరమును వీలు గలయంతవఱకుఁ
గవని కన్నుంగవ గలిగియు ఫలమె?
- ౫ కనికర ముండుటే కనులకుఁ దొడవు
కన నది లేనివి గండ్లును పుండ్లు
- ౬ కన్నులుండియుఁ గనికరము లేనతఁడు
మన్నుపై ని జెముడు మాఁకును పోలు
- ౭ కనులుండి గ్రుడ్డి యక్కటిక లేనతఁడు
కనులుండి దయలేమి కలుగుటలేదు
- ౮ కర్మంబు చెడకుండఁ గరుణించు వలఁతి
కర్మిలి సొంతమై యమరు నీ జగము
- ౯ పఱుచు చుండెడివారి పట్టున నేని
తఱుచు కరుణచూపు దారి యొప్పిదము
- ౧౦ కోరఁదగిన దయఁ గోరెడివారు
కోరి విసంబీయఁ గుడిచి కూడెదరు.

గో వేగుల సుంచుట

- ౧ మెలకువ గల వేగు మేటి శాస్త్రంబు
తిలకింప ధరణి పతికి రెండు కనులు
- ౨ అందఱకు వలయు నన్నింటి సతము
పొందిక నెఱుగుట భూవు ధర్మంబు
- ౩ వేగుచే దెలిసి వివేచింపకున్న
సాగి జయము గొంట జరుగదు పతికి
- ౪ తనకొల్వుకాండ మిత్రముల శత్రువుల
జనములఁ బరికించు చతురుడే వేగు
- ౫ అరమర గనని రూపడలమి యెప్పుడు
పొర వీడమియుఁ గల ప్రోడయే వేగు
- ౬ యతిగ వ్రతిగఁ జని యరసి కన్నయది
యితరు లేచిన వెలయింపఁడు వేగు
- ౭ మఱుగుల విననేర్చి మది విన్న వాన
నఱమఱల్ తేర్చికొన్నతఁడే పో వేగు
- ౮ వేగుచే మఱుగుల విని వేటొకండు
వేగుచే వానిని విని గ్రహింపఁడగు
- ౯ ఒకని నొక్క రెఱుంగకుండఁగా ముగ్గు
రొక తీర యగు దాని నొగి తేర్చవగును
- ౧౦ పెఱవార లెఱుగఁగా బిరుదీయఁ దగదు
ఎఱిగినఁ దనమఱుఁ గెఱిగించుట యగు.

౬౦ ఉత్సాహ సంపద

- ౧ కలవారలన నుత్సుకత కలరనుట
కలిగియు నది లేమిఁ గలవారు కారు
- ౨ కలుములఁ గడఁకయన్ కలిమియే కలిమి
కలుములు తక్కు నిల్కడ లేక చెడును
- ౩ నిలకయా తేఁకువ నెగడిన వారు
కలిమి చెడినదని కడఁగి చింతిలరు
- ౪ చలనంబు లేని యుత్సాహంపుఁగలిమి
కలవారికడఁ జేరుఁ గలిమి తనంత
- ౫ జలములోఁతు కొలంది జలజ బిసంబు
తలఁపులోఁతు కొలంది తనరును గరిమ
- ౬ తలఁవెల్లఁ బెరిమగాఁ దలపోయఁ దగును
తలఁపు కూడక యున్నఁ దగ వీడఁదగదు
- ౭ కలఁగ దేనుఁగు తూపు గాఁడి నొంచినను
కలఁగఁదు తేఁకువ గలవాఁడు నొవ్వ
- ౮ ఉల్లమున నొకింత యుత్సాహగరిమ
చెల్లనివారు వాసిని గాంచలేరు
- ౯ కొండంతమెయి వాఁడి కొమ్ములు గలిగి
బెండువడును దంతి బెబ్బులిఁ గన్న
- ౧౦ ఉరు మనశ్చక్తియే యుత్సాహశక్తి
వారయని వాఁడద్ది భువి నరతరువు.

౬౧ ఆలస్యము శేషి

- ౧ కులమును నాఱని గొప్పదీపంబు
అలనతయను పొగ యడరంగ నాఱు
- ౨ తమ కుటుంబపు వృద్ధి దగఁగోరువారు
సమయింపఁదగు నలనత నలనతగ
- ౩ ప్రాలుమాలిక గొని బ్రదుకు నజ్ఞాని
ప్రాలువంశముచెడుఁ గనుచుండఁ దానె
- ౪ అలనత గొని మంచి యలవాట్లు విడువఁ
గొలము తఱిగి దొసంగులు పెనుపారు
- ౫ అలనత తామస మలనిద్ర మఱపు
నిలుగఁగో రెడు వార లెక్కుపడవలు
- ౬ చాలఁగా భూపాలు సాయ మబ్బినను
ప్రాలుమాలిన గొప్ప ఫలమబ్బు టరిది
- ౭ అలనత గొని మంచి యలవాట్లు విడుచు
ఖలులు పరులు దిట్టఁ గైకొందు విండు
- ౮ ప్రాలుమాలిక జనపతి నాశ్రయింప
నేలించుఁ బగవారియెడ లొంగఁజేసి
- ౯ కులమునేలుటయందు కొఱలెడి దొసంగు
తలఁగును పతికి బద్దకము పోద్రోల
- ౧౦ అల త్రివికము నడ్డు లాడినదెల్ల
గలువఁగలఁడు బద్దగింపని తేఁడు.

అ మ ను జ య త్న ము

- ౧ కానిది యని కొంకు కై కొనఁదగదు
పూనిక వలసిన పోడిమి నొనఁగు
- ౨ పని ముగింపక వీడఁ బ్రకృతియు వీడు
పనిముగియు దనుక వదలంగఁ దగదు
- ౩ పచట దిట్ట కడంక యిరవొందియుండు
పచటనే యుపకార మను గుణముండు
కడిత యొప్పని యుపకారగుణంబు
కడువరికై దువు చందాన వితయె
- ౪ పోము గోరక కార్యశూరుడౌ వాఁడు
పొమ్ముచి చుట్టాల పెన్నుఁతకొల
- ౫ పూనిక కలిమిని పాలుపారఁజేయుఁ
బూనిక లేమి తాఁ బూన్పు నెద్దడిని
- ౬ యిన్నకీనుని కడ నడరు మూదేవి
యిన్నవంతుని గొల్చి యలరు శ్రీ దేవి
- ౭ తిన్నకాడది విధి తప్పఁజూచినను
తిన్నకు నెఱిగి యత్నము నేయకుంట
- ౮ కడికన్న విధి తన యివ్వఫలంబు
కొట్టికనుకుఁ గూలి యొనఁగు యత్నంబు
- ౯ యెడవక యత్నించువారు
కడియక దుర్విధిం దఱుమఁగలారు.

౬౩ క ప్త ము నో ర్చ ట

- ౧ ముద మొందఁదగుఁ గవ్వములురాఁగ వాని
నెదిరి దాఁటగ నగు నెంతో ముదమ్ము
- ౨ కడగండ్లు వెల్లువ కరణిని వచ్చుఁ
గడచు నంచుఁ దలంపఁ గడచను నవియు
- ౩ ఇడుమల కడలని యెడఁద గలారః
ఇడుమల కిడుమల నెసఁగింపఁగలరు
- ౪ ఎడరు గలుగ బండి యెద్దట్లు కడవ
నిడుమలే మిక్కిలి యిడుమల నొందు
- ౫ ఎడయక విఘ్నంబు లెనయ యత్నంబు
నెడపఁడేని యిడుమ లిడుమలఁ గుడుచు
- ౬ పడసితిమని లోభపడనట్టి వారు
చెడితి మనుచు వగ చెందఁగాఁబోరు
- ౭ ఒడలు పెక్కిడుమల కునికి యంచెటిఁగి
యిడుమల నిడుమలం చెన్నరు ఘనులు
- ౮ ముదముగోరక దుఃఖములు నై జము లని
మదిఁదలంచిన నిడుమల నొందఁడతఁడు
- ౯ సంతనంబున సంతసము నొందనతఁడు
చింతలోఁ జింతను చెందఁ డెన్నండు
- ౧౦ ఇడుమలె యించునం చెంచిన యతఁడు
పడయు నున్నతి తన పగవారుఁ బొగడ.

రాజ్యాంగ పద్ధతి
 ౬౪ అంశము

- ౧ వగ సాధనము వేళ పని నెఱవేర్చు
 తేగ లెఱింగిన వాఁడె తేఱిన మంత్రి
- ౨ దిటవు విజ్ఞానంబు తెఱఱకువ కార్య
 పటుత ప్రకృతిరక్ష వలయు మంత్రితకు
- ౩ కేవలంబు నంధియు విడిచినవారి
 నాడరించుచుఁ జేర్చు నట్టిఁడు మంత్రి
- ౪ అజయుట తేర్చి కార్యముచేఁత యొక్క
 నెరువునఁ జల్కుట తెలియును మంత్రి
- ౫ తగ లెఱింగి వచించు తద్దోజ్ఞత దిటవు
 తగఁగిన వాఁడె యానికతోడు పతికి
- ౬ పాఠశాల ప్రతులచేఁ దేఱు కాశలము
 గలవానికి సనాధ్య కార్యముల్ గలవె?
- ౭ కార్యకర్త తాను కాంచినయేని
 మంత్రికర్త సరయందగుఁ జేయ
- ౮ పాఠశాల తెలివినఁ దెలియని పతికిఁ
 జల్కుట విధి మేలు తెలియ మంత్రులకు.
- ౯ తగఁగిన మంత్రిని చేకొనుకంటఁ
 జల్కుట మేలు దెబ్బదికొట్ల పగఱ
- ౧౦ పాఠశాల కు స్థిరమతి పడయనివారు
 పాఠశాల మెంచెయు నందరు ఫలము.

౬గి పలుకునే ర్పు

- ౧ నాలుక మంచి యన్నయము మేళ్లందు
మేలు గాదది మేర మీఱిన పైది
- ౨ కలిమియు లేమియుఁ గలుగు వాక్కుననె
పలుకుల ననుకూలపడఁ గావఁదగును
- ౩ విను వారు కూడఁగా వినని వారలును
వినఁగోరు నదియ పో విశుతవాక్కు
- ౪ అరసి యింగితము మాటాడఁగఁ దగును
పెరలేవు ధర్మార్థ విధు లంతకంటె
- ౫ పలుకఁగఁదగుఁ దన పలుకులఁ బరుల
పలుకు గెలువలేని పద్ధతి నరసి
- ౬ కొనరఁగఁ బలికి యొక్కొని పల్కులందు
రస మెఱుఁగుట మహాప్రాజ్ఞుల నియతి
- ౭ పలుకు పొందికఁ గొంకు పడయని వాగ్మీఁ
బలుకుల గెలువఁగఁ బరులకు నరిది
- ౮ పలుకుల నింపుగాఁ బనుపడఁ గూర్పు
వలఁతుల నిచ్చించి పనివిను జగము
- ౯ కొలఁది యా నమల వాక్కుల నయమారఁ
బలుక నేరనివారె వదరుచుండుదురు
- ౧౦ ఎత్తి తెలియఁ దెల్ప నెఱుఁగని చదువు
గుత్తి నలరి తావి గొనని పూ వడువు.

౬౬ కార్య శుద్ధి

- ౧ కలిమి నొసంగును కలతోడు మేల్మీ
తలపులెల్ల నొసంగుఁ దగు పనిమేల్మీ
- ౨ పేరును మేలును వెలయింప లేని
కారియఁబు సతంబు కడత్రోవఁదగును
- ౩ పేరిమితోడ జీవితమ౯ వారు
కీరితి చెడు పనుల్ కెడపంగఁదగును
- ౪ స్థిరమతి గలవారు సిలుగులు కలఁప
వెఱచి యొనర్పరు వేఱిఁడి పనుల
- ౫ చేయకు బెడిదముల్ చేసిన నొకటఁ
జేయకు మరల నా చేతకు వగచి
- ౬ తల్లియాఁకలిఁ జూచి తలరు వాఁడైన
నొల్లమి తగుఁ బ్రాజ్ఞు లొప్పని పనులు
- ౭ పడిమోచి కూర్చిన సంపదకంఠె
కడులెస్స లేమిడి ఘనులకుఁ గొంట
- ౮ తేరలక నింద్యముల్ తెగిచేయ నవియు
నెఱవేఱినను వీడనే యిచ్చుఁ దుదిని
- ౯ వగవఁ గొన్నయవెల్ల వగవఁగాఁ దొలఁగుఁ
దగుమేలె యొనఁగు సద్ధనము పోయినను
- ౧౦ చెడుగులతోఁ గల్మీ చేర్చి ప్రోచుటలు
ఎడ పచ్చికుండలో నెసరు కాఁచుటలు.

౬౭ కార్య దృశక

- ౧ పని దిటవన నెద పదిలంబ యగును
కనుఁగొన నితరముల్ కావు దార్శ్యములు
- ౨ చెడుగులు చేయమి చెడు పట్టులంచు
నడలమి నెండు ధీరాళి మతంబు
- ౩ అగుదాఁకఁ బని రహస్యముగ నుంచుకొని
బుగులు పుచ్చినఁ గష్టములు వచ్చుఁ గాని
- ౪ పలుకు తెల్లరకును బహు సులభంబు
పలికిన తీరునఁ జనిసేయు టరిది
- ౫ ధీరుని పెను పని దిటవు భూరమణుఁ
జేరి లోకవినుతిఁ జెందు మిక్కిలిగ
- ౬ తలఁచి నారలు దిట్టతన మొందికలె
తలఁచిన యవికొండు తలఁచిన యింకె
- ౭ తేరు చక్రపుఁజీల తీరొందువాఁక
గేరందగదు యావు కీడ్పసియన్న
- ౮ కలఁగక దిటవూను కర్ణంబుపట్టి
తలఁకక తూఁగక తాఁజేయఁగదా
- ౯ హెచ్చగు కష్టంబు వేళక వచ్చి
చొచ్చి చేయఁగదగు సుఖమిచ్చుకొను
- ౧౦ ఎట్టి దిట్ట మొనరనేమి? కార్యము
దిట్ట తేమిని సమ్మతించదు నీకము.

ఓం కార్య పద్ధతి

- ౧ నిర్ణయింపఁగఁదగు నిడుమేర యరసి
నిర్ణీత మాలసించినఁ జెడు గగును
- ౨ తాళఁదగినవానఁ దాళఁగఁ దగును
తాళఁదగనివానఁ దాళఁగఁ దగదు
- ౩ చెల్లుచోటులఁ బనిచేయఁగఁ దగును
చెల్లనిచో వివేచించి చేయఁదగు
- ౪ పగనిల్య పనినిల్య పరికించి చూడ
సెగతేని శేషంబు చెన్నునఁ జెఱుచు
- ౫ భవ కాల కార్య సాధన సదనంబు
లను నైదు తమమఱు నరసి చేయఁదగు
- ౬ ముగియికి యడ్డంకి ముగియించి పొందఁ
దగుఫల మారసి తలకొనఁ దగును
- ౭ పనియును పనిచేయు పద్ధతి యెఱుఁగు
పనివాని నమ్మతి పడయుట లెస్స
- ౮ ఒక మదేభముచే మఱొండు గొన్నటులు
ఒక పనిచే నట్టి వొడఁగూర్పఁ దగును
- ౯ పొత్తుకాండకు మేలు పూన్పు కంటె మును
పొత్తేడసినవారి పొందికొత్ తగును
- ౧౦ తనవార లడలఁగాఁ దలరి పిన్నతఁడు
మునుల వలన సంధి కావింపఁదగును.

ఓ దూత్య ము

- ౧ చెలిమియు మంచి వంశికత రాడ్వరులు
వలచు గుణము కలవాఁడెపో దూత
- ౨ తెలివి ప్రేమ తెలిసి తెలిపెడు శక్తి
కలయవి దూతకుఁ గడు ముఖ్యములుగ
- ౩ విజ్ఞులకడఁ దాను విజ్ఞుఁడౌ ఫలము
ప్రజ్ఞచేఁ బనిగెల్చు పలుకు పలుకుటె
- ౪ తెలివియు రూపంబు తేటిన చదువు
కలిసిన వాఁడెపో కాఁదగు దూత
- ౫ కీడు దొలఁచి యుటఁకించి కార్యంబు
నాడి యలర్చి మేలమరించు దూత
- ౬ కఱచి చెల్లఁగఁ బల్కి కన్నోటలేక
తటి కనువు నెఱుంగఁ దగువాఁడె దూత
- ౭ తగవును స్థానంబు తటి తగ నెఱిఁగి
వగచి పలుకువాఁడె వలఁతియా దూత
- ౮ తేటయుఁ దోడ్పాటు తీర్పును గలుగు
మాటనేరువు దూత మంచి లక్షణము
- ౯ నుడివిన నుడువుల నుడివి న్యూనతలఁ
దడఁబడి చెప్పని దంటయే దూత
- ౧౦ చావుఁగూర్చున దేని జడియక పలికి
భూవిభునకు మేలు పొందించు దూత.

- ౧ వెగటాందు చపలు సేవించెడివారు
సెగఁ గాఁచుకొన నగ్గఁ జేరినట్లుండ్రు
- ౨ వలిక వలచిన దిచ్చింపకున్న
వలికచే నబ్బు హెచ్చైన కలిమి
- ౩ ఎఱిఁగి మున్నె దొసంగు లెడలింపఁదగును.
ఎఱిఁగిన విభుఁడేర్చ నెవ్వరి తరము?
- ౪ చెవిఁజేరి పలుకుట చేరి నవ్వుటలు
నవియింపఁ దగు విభు నఱుతె నెవ్వరికి
- ౫ మఱుఁగులు వినకయు మఱి యడుగకయు
నెఱిఁగింప నెఱుఁగుట యెవరికేఁ దగును
- ౬ వేళ నన్న యెఱిఁగి వినుగు కాకుండ
నాలింప వలచునట్లవి తెల్పఁదగును
- ౭ విన నిష్టవడునవి వినిపింపఁదగును
వినిక నిష్ఠలములు వినిపింపఁదగవు
- ౮ జిన్నవి వరునని విభు దూఱఁదగదు
జిన్న మేటి పదవి కొదిఁగి యుండఁదగు
- ౯ అధిపు గారవ మజ్బైనని ధీరవరులు
అధి వప్పు పనులు గావింప రెన్నఁడును
- ౧౦ ప్రాఠ చనవుచేతఁ బథము తొలంగి
కోఠ లొనర్చు మూర్ఖుఁడు సాశ మొందు.

- ౧ పలుక కున్నను సన్నఁ బనిఁ గనువఁడు
జలధి పరీత భూజనులకుఁ దొడవు
- ౨ ఎదలోనియది సంశయింపక యరయు
విదురు నెన్నఁగఁదగు విబుధ తుల్యునిగ
- ౩ పని నన్నచేఁగను ప్రాజ్ఞుని తేఁడు
కొనఁదగు నంగ మొకొం డిచ్చియైన
- ౪ తలఁపు చెప్పక కను తద్రజ్జులు తక్కు
గల యంగములు గల్గు ఘనులలో మేలు
- ౫ నన్నల నెఱిఁగెడి జాడ లేదేని
కన్ను లొడలియందు గల ఫలమేమి?
- ౬ అవల నున్నది చూపు నద్దంబు లీలఁ
దవిలి చూపును మోము తలఁపునఁ గలది
- ౭ ముదమును విసుగును మున్నడి తెలుపు
వదన నిభం బొండు వసుధను కలదె?
- ౮ తలఁపు నెఱింగి కృత్యము తీర్చు వారు
కలిగిన వారి మొగముఁ గన్నఁజాలు
- ౯ కనుచూపు మార్పాటు గనువారలున్నఁ
గనులె తెల్పు నొరుల కంటు నొంటులను
- ౧౦ కొలువ దొరల పనుల్ కొలత కఱ్ఱలగు
నిల నూక్ష్మమతులు వహించిన కనులు.

2.9 స భ నె టుఁ గు ట

- ౧ పలుకు లుటంకించి పలుకు పావనులు
పలుకంగఁదగు సభాపద్ధతి నరసి
- ౨ పలుకు పద్ధతిగన్న ప్రాజ్ఞులు నదను
తెలిసి దొనఁగులేక తేర్చి పల్కఁదగు
- 3 పలుకఁ బూనిన సభాపద్ధతి గనక
పలుకు నేర్పునురాదు ఫలమును లేదు
- ౪ ప్రౌఢులందున మేటిప్రౌఢులేఁ గండు
మూఢులందున మేటి మూఢులేఁ గండు
- ౫ ఘనుల సభను ముందు కడఁగి మాటాడ
కణఁగి యుండుట లెస్సయన్ని లెస్సలను
- ౬ ఘనుల సభను పల్కఁగడఁగి తొట్టిలుట
పెనుదారినుండి తాఁ బెడదారిఁ బడుట
- ౭ కొఠుకులేక సభలఁ గూడి పలికెడి
చతురుల సభఁ దన చదువు రాజిల్లు
- ౮ తెలియు నేర్పుగల తెలివరు లెదుటఁ
బలుకుట వర్ధిల్లు పాదు నీరిడుట
- ౯ విదురులలోఁ జెల్ల వివరించువారు
కదియరాదు ఖలుల కడ మఱచియును
- ౧౦ ఘనులు లేని సభను కడఁగి పల్కుటలు
చినికి నట్లగు సుధ చెదర ముంగిటను.

23 స భ కు వే జ వ మి

- ౧ వగ యెఱింగి వలయు వానిఁ బల్కుదురు
తెగ యెఱింగి పలుకు ధీరులు సభల
- ౨ చదురుల సభఁ దమ చదువు చెల్లంగఁ
జదువు వారధికులు చదువరు లందు
- ౩ పలువురు పగఱ గెల్వంగఁ జచ్చువారు
కొలఁది మందియె సభఁ గొంకని వారు
- ౪ నేర్చినవారలు నెఱి యొప్పుఁ బఱికి
నేర్చున దెక్కుదు నేర్చిన కడల
- ౫ తగు రీతినభల నుత్తర మిచ్చు కొఱకుఁ
దగు శబ్ద శాస్త్రంబు తర్కంబు చదువ
- ౬ శాస్త్రంబు లేలొకో శౌర్యహీనులకు!
శాస్త్రంబు లేలొకో జంకు వానికెని!
- ౭ పలుక సభను జంకువాని శాస్త్రంబు
కలనఁ బఱికి చేతి కై దువుఁ బోలు
- ౮ పండిత సభ మేలు పలుక లేకున్న
దండిగా నేర్చు శాస్త్రము నిష్కంబు
- ౯ నేరని వారికంటెను బీడు నేర్చి
పేరొందు ఘనసభ వేజచేడు వారు
- ౧౦ బ్రదికి యుండినను జీవచ్ఛవ మిచ్చు
చదువు చెల్లంగఁ బల్కు పండితఁ బదుని

కోశ పద్ధతి.

౭౪ దేశము

- ౧ కొఱలేని కర్మకుల్ గురు ధనపతులు
నెఱి గల్గువార లుండిన యదె నాడు
- ౨ కమకల్మిచే జనుల్ కాంక్షింపఁ దగుచుఁ
జెడని పంటలఁ దనర్చినయదె నాడు
- ౩ పలు కష్ట నష్టముల్ వైఁబడ నోర్చి
శీలయై తి యరి యీయఁ దగినదే నాడు.
- ౪ వెనుగొద చెడవగ వీడని నొవ్వి
యెఱయక యుండునదే యగు నాడు
- ౫ పలుకూటనాలు లోని పగయునుఁ తేని
కొల కుట్రలేక నెక్కొనునదే నాడు
- ౬ చెడుగొలుంగక తప్పి చెడినను పంట
లునుగని యదె మేల్మి యొప్పిననాడు
- ౭ కలనాద్రి మలనీరు బలమైన కోట
చెరిగిన లోనీరు విషయాంగకములు
- ౮ ధనమును నీరోగతయుఁ బంట సుఖము
పెనుకావు నాటి కొప్పిన మండనములు
- ౯ అలయ సాలయఁ గల్గునది నాడుకాదు
అలపు సాలపు లేక యగునదే నాడు
- ౧౦ మన్నియ ప్రజలొంటి మలయని దేశ
మన్ని గుణములున్న నెనయు నిష్ఫలము.

౭౫ కొట .

- ౧ బలియురకును భీతి బ్రదుకు వారలకు
నిలుకయా కలిమిగా నెగడును కొట
- ౨ అగడితయును బయలదియు నెడ
యగు వనమును కల యదియపో కొట
- ౩ ఔన్నత్యము వెడల్పు నదిదియు చాచ్చి
మన్నాల్గు గలగోడ యగునది కొట
- ౪ సన్నకావలిచే విశాలమై యగుల
పన్నుగడ నడంచు పాటిదే కొట
- ౫ దుస్సాధమగుచు వస్తువు లన్నిగలిగె
తెస్సగా నిలువఁ బొల్పినయదె కొట
- ౬ అన్నివస్తువులుండి యదనున కొడవు
కన్నాకు వీరులఁ గలయదే కొట
- ౭ ముట్టి వంచించియుఁ బోరివీల్చియును
పట్టంగఁ గానిదే బలమైన కొట
- ౮ ముట్టడించినవారి ముట్టి పట్టుగచు
పట్టనీయక గెల్వ బలమిచ్చుఁ గొట
- ౯ మొన మొగమున నరుల్ మొగింపఁ గొట
బని మొగమున వీరపఱచుమేలే కొట
- ౧౦ ఎట్టి మేలిమి కలదేని కర్ణమున
దిట్ట లేమిని లేనిదియ యగుఁ గొట.

౭౬ వి త్తా ర్జ న వి ధ ము

- ౧ వ్యర్థునినేని సమర్థుగాఁజేయు
సర్థముకంటె వేటవనిని గలదె ?
- ౨ కలవారి నెల్లరు గౌరవించెదరు
కలిమి లేకున్న నగౌరవించెదరు
- ౩ ధనమను మేల్ దివ్వె తలఁచిన యెడకుఁ
జని పగయను నిరుల్ సమయంగఁజేయు
- ౪ వగఁదేటి చెడుగాఱి వచ్చిన ధనము
తగవును గూర్చు నిత్యనుఖిమ్ముఁగూర్చు
- ౫ కరుణతోఁ బ్రియముతోఁ గాని ధనమ్ము
నరసి త్రిశుద్ధిగా నార్జింపఁదగదు
- ౬ జయశుల్కధనము లస్వామిక ధనము
నయమాగ నృపుని ధనంబయా నండు
- ౭ నెనరుచేఁ బొడమిన నెఱజాలి బిడ్డ
ధనమను సౌభాగ్య ధాత్రిచేఁ బెరుఁగు
- ౮ కలిమి చేతఁగలాఁడు కార్యంబు చేత
మలయెక్కి యేన్గుల మాతాట గనుట
- ౯ ధనము చేర్చుఁడు శత్రుతతి కృత్యములను
తునుమఁ దత్సమ శితద్రుణమొండు లేదు
- ౧౦ ధనము సత్పద్ధతి దండిగఁ గూర్పఁ
దనరారు సుఖువుగా ధర్మంబు ప్రేమ.

- ౧ వెతకు భీతిల్లక విజయమే పొందు
చతురంగసేన మేల్పంపద పతికి
- ౨ తఱిగిన యెడ తేఱు తలరిన యెడను
వెఱవమి యరిది తొల్వెల్వకుఁగాక
- ౩ ఏమగుఁ గడలి యల్లెలుక లార్చినను ?
పాము బుస్సనినంతఁ బాఱవే యడలి?
- ౪ సడలక లొంగక సరబడి వచ్చు
కడిమి గల్గినదె నిక్కంబగు సేన
- ౫ జముఁడె త్తివచ్చిన జంకక నిలిచి
నమరంబు తెగి సేయఁ జనునది సేన
- ౬ కడిమి మానము వీరగతి వర్తిలుటయు
నెడతేటయును సేన కేడుగడ యగు
- ౭ పై నెత్తిరా నోర్పు పగిదితో శత్రు
సేన నెదిర్చి నిల్చినయదె సేన
- ౮ కడిమియు దృఢత లేకయు మొగ్గరంపు
వదువుననే మేల్మి వడయును సేన
- ౯ తఱుఁగు దారిద్ర్యంబు తఱుఁగని వినుగు
పొరయ దేనియు మొన పోరిలో గెలుచు
- ౧౦ నెఱ మగల్ వలువురు నెఱసి యుండినను
నెఱి నాయకుఁడు లేక నిలువదు సేన.

2౮ శౌర్య పటిమ.

- ౧ ఎదిరించి తుదిబల్బు రీల్లిరి ప్రభువు
నెదిరింపకుఁడు బ్రదు కింపగునేని
- ౨ కానఁ గుండెటిఁ గొట్టు కై దువుకంటె
నేనుఁగుపైఁ జెడు నిషువూన మేలు
- ౩ ఎదిరింప నెదిరించుటే పౌరుషంబు
ఎదిరి క్రుంగిన దయయే దాని వాఁడి
- ౪ మదకరి వైచి చే మలయు కై దువున
నెద గాఁడినది గని యెలరు శూరుండు
- ౫ కనలి చూచిన కన్ను కై దువు వైవ
మినికెనేనియు నోటమియె మేటి కదియు
- ౬ కడచిన నాళుల గణియించి గాయ
పడని నాళుల లెక్కపఱుపఁడు జోదు
- ౭ ఘనకీర్తి కసువుల గణియింప కుండు
ఘనునకే భూషయా గండపెండెరము
- ౮ దురమున నసుభీతి దొరయనివారు
ధరణిపుఁ డలిగినంతన మాఱుపడరు
- ౯ చేసిన శపథంబు చెడకుండఁ బోరి
గాసిలి చావఁ దెగడు వార లెవరు?
- ౧౦ ఏలిక కంటి నీ రెనఁగించు చావు
చాలినఁ దిరిసియు సాధింపఁ దగును.

మైత్రీ పద్ధతి.

౭౯ స్నేహము

- ౧ గడియింపఁ గలదె సంగాతంబుకంటె!
అడరు రక్షక మెద్ది యద్దానకంటె!
- ౨ విజ్ఞసంగతి బాలవిధుపోలఁ జెరుగు
అజ్ఞుల చెలిమి మున్నడరి వెళ్ నజ్ఞులు
- ౩ చదువఁగాఁ జదువఁగా జ్ఞానంబు పోల్చి
నొదవ నొదవ మేల్మి యొప్పు పన్నెత్తి
- ౪ నగుట కొఱకుఁగాదు నంటు; పైసఁ
దెగి మందలించి తన్ దివులుట కొఱకె
- ౫ కలియుట యలవాటు కావు పేదకృపలు
చెలిమికి ముఖ్యంబు చిత్తవృత్తి నుట
- ౬ అది చెల్మికాదు మోముల పువ్వుల
అదియ చెలిమి మనఁ జెల్లించు నుట
- ౭ తగనిత్రోవల మాన్చి కిగఁ బ్రసాదము
తగమి రాఁ దాఁగొను తాకక నుట
- ౮ ఉడుపు జాతీన వాతి కొద్దు నుట
నిడుమల నపుడె మాయిచ్చును నుట
- ౯ చెల్లునంత వఱకుఁ జెల్లించు నుట
మొల్లంపు నిలుకడ మాఖ్యమైత్రీ
- ౧౦ ఇతఁ డిట్టివాఁడు నేనిట్టిఁడ నుట
హితమైత్రీ కేనియు నిడు నొక నుట.

౧౦ స్నేహవిచారణము

- ౧ పెరిమఁ జెలిమిచేసి విడరాదు గాన
నరయక చేయఁ గీడది వోలె లేదు
- ౨ అరసి యరసి చేయనట్టి సంగడము
పొరయించుఁ బదపడి పొలియు కష్టముల
- ౩ గొనము కొలము దొసంగును చుట్టటికము
పొనుఁగుపడక కాంచి పొందనాఁ జెలిమి
- ౪ కులముమేలిమి నిందకుం జంకు గుణము
గలవాని కిచ్చియుఁ గలియంగఁదగును
- ౫ తగనివి దుఃఖింపఁ దగఁజెప్పి త్రుంచి
తగవు నడవు మైత్రి తాఁబొందఁదగును
- ౬ చెడుగువలన నొండు చెలఁగు లాభంబు
కొడిమెచెల్మి పొలంబుఁ గొలుచుకొల యగు
- ౭ ఒకనికీఁ బెనులాభ మొనఁగు నేదియన
వెకలులతో మైత్రి విడుచుట యండ్రు
- ౮ క్రుంగించు నవి మదిఁ గొనరాదు వగలఁ
క్రుంగ వీడెడు చెల్మి కొనఁదగ బెవుడు
- ౯ చెడువేళఁ జేవీడు చెలిమిని నరుఁడు
మడియచోఁ దలఁచిన మదిఁ గాల్చివై చు
- ౧౦ పడయున దలసియే బావన మైత్రి
విడుచున దొకటిచ్చి వికటించు మైత్రి.

౧౧ చ న వు

- ౧ స్వాతంత్ర్యమును ప్రాంతజాలని చెలిమి
ఖ్యాతిగాఁ జనవను ఘనతను గాంచు
- ౨ నంగతి కంగంబు స్వాతంత్ర్య మద్ది
యంగీకరించుట యమలుల తగవు
- ౩ స్వాతంత్ర్యకృత్య మొప్పక యుండునేని
ప్రాంత చెల్మికి గల్గు ఫలమేది చెపుము?
- ౪ మిత్రులు చెప్పక మీటి చేసినను
మిత్ర ధర్మముఁ బట్టి మేకొందు బుధులు
- ౫ పనులు కూడని వంటు పట్టునఁ జేయఁ
జనవొ వెడఁగొ యంచుఁ జను సమ్మతింప
- ౬ చెలిమిమేర యెఱుంగు చెలికాఁడు చనవు
వలన మిత్రుదొసంగు వలనఁ జేవిడఁడు
- ౭ చెలిమి ప్రాంతవడిన చెలికాఁడు చెడుగు
కలవి చేసిన వీడఁగాలేరు ఘనులు
- ౮ చెలికాఁడ చెడుగులఁ జెవిఁ బెట్టకున్న
సిలుగు చేసిననాఁడె చెలఁగు మేలిమిగ
- ౯ చెడక ప్రాంతవడిన చెలికాఁడ చెలిమి
విడని వారిని చాలఁ ప్రేమించు జగము
- ౧౦ ప్రాంత మైత్రికి వేఱుపడని సద్గుణులఁ
ప్రీతిఁ గొందురు శత్రు వీరులు నెదల.

౧౨ చెడు చెలిమి

- ౧ చెలిమి మిక్కిలి యొప్పు జెనటుల చెలిమి
చెలగుట కంటెను క్షీణింప మేలు
- ౨ కలుగఁ జేరుచు లేమిఁ గడఁద్రోచు పలువ
చెలిమి చేసిననేమి? చేయక యేమి?
- ౩ చెలిమి లాభము మేర చింతించువారు
వెలయాండ దొంగల విధము గలారు
- ౪ తగఁద్రోచి యనిఁద్రోచు తగని గుఱ్ఱంబు
వగ చెల్లిఁగొనుకంటె బడయమి మేలు
- ౫ చేయు సాయము లేని చెన్నఁటి చెలిమి
చేయుటకంటెను చేయమి లెస్స
- ౬ అజ్ఞులమైతి యత్యధికమాకంటె
విజ్ఞులతోఁ బగ వేపాళ్లు మేలు
- ౭ ఎగతాళి తిండి యయ్యెడు చెల్మికంటె
బగఱచే బదికోట్ల పాళ్లు మేలబ్బు
- ౮ అవు పని కానీక యడఁగార్చు చెనఁటి
తవులు చెప్పకదోర్చు తగవెపో లెస్స
- ౯ పలుకు చేతలు వేఱుపడు వారి చెలిమి
కలనై నఁ గలిగినఁ గావించుఁ జెడుగు
- ౧౦ సదనాన స్నేహించి సభను నిందించు
పిదప చెల్మి తగదు వీనమంతేని.

౮౩ త గ ని చె లి మి

- ౧ మనసున లేక పై మలసిన చెలిమి
తను నలఁచుట కది దాకలి యగును
- ౨ చెలిమిగలట్టుండి చేరని చెలిమి
చెలువల మదివోలఁ జెలఁగి భేదిల్లు
- ౩ మంచివి పలునేర్చి మనసుతోఁ జెలిమి
పెంచుట యదిలేదు వెడఁగుల యెడల
- ౪ కనినప్పు మొగముతోఁ గలకల నవ్వి
మనసున రోయు వెంబర కంజఁ దగును
- ౫ మనసున నొంటని మనుజు లేజేని
వినిపింప మేకొంట వెరవు గాదండ్రు
- ౬ తగవరిపోలె హితము లాడఁ బూనఁ
బగలు పల్కు లపుడె పరికింపఁ దెలియు
- ౭ చెడు వెంటకే యగుఁ జెలఁగు విల్వంక
చెడుగునకే యగుఁ జెనఁటుల నయము
- ౮ అరుల కై మోడ్పులయం దశ్రులందు
నరయ దాఁగియె యుండు నాయుధమొందు
- ౯ పెల్లుగ స్నేహించి వెనుకఁ గ్రేడించు
కల్లరి నవ్వించి కడఁ ద్రోవఁ దగును
- ౧౦ పగవారు స్నేహించు పగిది యేర్పడిన
మొగముతోఁ జేసి లో మొనసి వీడఁదగు.

నుః ఖ ప ద్ధ తి .

౮౪ వె డఁ గు

- ౧ వెడఁగన నేది వివేచించి చూడఁ
జెడుగులఁ గొని మేలు చిదియ వీడుటయె.
- ౨ వెడఁగులలోపల వెడఁగేది యన్న
నెడఁద గొంతెమకోర్కు లిచ్చగించుటలు
- ౩ అరయిక సిగ్గు ప్రియంబును శ్రద్ధ
వెరవు లేకుండుట వీఱిఁడి తీరు
- ౪ చదివి వివేచించి చదురాడి యట్లు
పొదలని జనుకంటె మూఢులు లేరు
- ౫ ఏడుజన్మంబుల నెద్దు నారకము
ప్రోడయై యొక్క బొమ్మనఁ గూర్చు వెడఁగు.
- ౬ పని యొండు పూనఁగా వగలేని వెడఁగు
పని చెఱచుటె కాదు బంధముల్ గొనును
- ౭ పెనుకల్మి గలిగిన వెంగలి కొకటఁ
దనవారు గొదగొనఁ దరియింతు వెరలు
- ౮ తనచేత నొకకాసు తనరిన వెడఁగు
కనఁగ నున్నట్టుండు కలుదావు కరణి
- ౯ విడునపు డగు నొక్క వీడయు లేదు
వెడఁగులతో మైత్రి వెడఁగుల కింపు
- ౧౦ వెడఁగు తాఁజొచ్చుట విజ్ఞుల నభను
కడుగని కాల్పడకను పెట్టు వలను.

౮గో అ ల్ప జ్ఞ త

- ౧ లేముల లేమి ధీలేమి తక్కినవి
లేమిని లోకంబు లేమిగాఁ గొనదు
- ౨ వెడఁగు మనను వచ్చి పెరవాని కీవి
పడయు నాతని తపః ఫలమగు నిజము
- ౩ అరులును గలిగింప నరుదగు వెతలు
పొరయించు కొందురు మూర్ఖులు జగతి
- ౪ అజ్ఞానమన నేదియన మేము గొప్ప
సుజ్ఞానుల మటంచుఁ జొక్కెడు భ్రాంతి
- ౫ నేరక పై కొని నెగడిన, మున్ను
నేరిచినది గూడ నెఱయించు శంక
- ౬ తమ దొసంగుల నీఁగఁ దలఁపక యంగ
కముల నంగముఁ గప్పఁ గడఁగుట వెడఁగు
- ౭ అరిది విద్దియ జార్చు నంతియ కాదు
పొరయించుకొను మూర్ఖు పొలి వోని వెతల
- ౮ తెలివినఁ జేయఁడు తెలిసియుఁ గొనఁడు
అలయెడై మరణాంత మననికి నొవ్వి
- ౯ కాననివాఁడు తాఁ గాన్పించుఁ గనఁడు
కానకుండిన వాఁడు కాంచుఁ గన్నంత
- ౧౦ కలదన్న దానిని కల్లయన్ వాని
నిలఁ బిశాచంబుగా నెంచును జనము.

- ౧ అన్ని ప్రాణులతోడ నలరని గుణము
వన్ని యడరు నొవ్విఁ బగయండు బుధులు
- ౨ వేటిమిఁ దలపోసి వెగటు చేసినను
వైరంబుతోఁ గీడు పఱుపమి లెస్స
- ౩ పగయను చెడునొవ్వి పాసినవాని
కగును నిత్యమ్మయి యలరు పొగడ్డ
- ౪ చెడుగులఁ జెడు గీను చెలఁగకున్నేని
పడయు సౌఖ్యముల లోపల మేటి నుఖము.
- ౫ పగయన్న నొదిఁగిలి వర్తిలు మేటి
నగచి గెలువఁ గోర నెవ్వరు గలరు?
- ౬ కడునింపు పగయందు కలవారి బ్రదిమి
నడరుఁ జావు బ్రతుకు లతిశ్రీఘ్న గతిని
- ౭ పగ నిచ్చగించు వెంబరలు జయంబు
మొగిఁ గూర్చు నయ ధనంబును గాంచలేరు.
- ౮ పగకు మా తొడ్డమి పడయు నున్నతిని
ఎగచి పూనిన నబ్బు నిడుమలు మిగిలి
- ౯ తనకు నయము వచ్చుతఱిఁ బగఁ గనఁడు.
అనయంబు వచ్చుచో నధికంబు గాంచు
- ౧౦ కంటుచేఁ గీడులు గలుగు నన్నియును
వంటుచే నగు మంచి నయము లన్నియును.

౮౭ ప గ మ హి మ

- ౧ వలదు దండము బలవంతునితోడ
వలసిన లొంగని బదుగుతోఁ దగును
- ౨ న్వహిత సామంతాది బలములు లేక
అహితుల నడఁచి జయంబెట్లు గొనుట ?
- ౩ తెగువయుఁ దెలివి పొందిక లేని లోభి
పగఱకు మిక్కిలి పాటి సులభుఁడు
- ౪ అతికోపియై మంత్ర మరయక యుండు
వతి యెప్పుడే నేరికేని లోకునయ
- ౫ నియత పథము జననింద కార్యంబు
నయ మెఱుఁగని వాఁడు నంటు మాత్తురకు
- ౬ ఎఱుఁగని కోపంబు నెదుఁగు కామంబు
పొరయువాని పగ నెప్పుడు నెంత్రు పగఱు
- ౭ తనపనికే విరుద్ధము నేయు పతికి
ధన మిచ్చియును విరోధముఁ గొనవచ్చు
- ౮ గుణహీనుడయి చెడుగులు పెక్కులున్నఁ
దనకుఁ దోడదికాదు దాయల తోడు
- ౯ భయము నజ్ఞానంబు పగఱ కున్నేని
జయలక్ష్మి తమకు సిచ్చలు చేరువగును
- ౧౦ అల్పని పగచేత నడరు ధనమ్ము
అల్పమైనఁ గొనమి నడరదు యశము.

౧౮ ప గ స్వ భా వ మె టు గు ట

- ౧ పరిహాసమునకేని పగయను గుణము
పరికింప దగమియే ప్రాజ్ఞుల మతము
- ౨ విలువృత్తి గల పగ విని కొనవచ్చు
బలుకువృత్తి గలారి పగ కొనదగదు
- ౩ పలువురతోడను పగగొను నొంటి
తలంప వేదుఱుకంటె దగ గీడువాఁడు
- ౪ అదన వేరమిని న్నేహమ్ముగాఁ గొనుచు
బాదలు తేని కడంగి భువనంబు నడచు
- ౫ అగుతోడు లేనితేఁ డదను నెఱింగి
పగ చీల నందొందు పడయంగఁ దగును
- ౬ తన కొక్క యిదుము యాతఱిఁ బరస్పవులఁ
గొనియుఁ గొనక కూడి కూడమి తగును
- ౭ నొచ్చిన దొరులకు నొడువంగఁ దగదు
బొచ్చెంబు పగఱకు మును చూపఁ దగదు
- ౮ తగవార నేనయు ద్రవ్యంబుఁ బెంపఁ
పగఱ కఱకు త్రుళ్లు పాటడఁగాఱు
- ౯ ఎలవేళ ముండ్ల చెట్టెడలింపఁ దగును
చెఱఁగు పిదపఁ దన చేతిని చెఱచు
- ౧౦ అరికీకు తొల్తనే యడు గార్పకున్నఁ
దిగి యూర్పుటకును తేఱఁకువ కాదు.

గా లో ప గ

- ౧ నీడనీగము కీడు నించు నొవ్వితటి
కీడు దాయ లొనర్చు కీడుగువేళ
- ౨ అంజదగదు అంపమైన శత్రులకు
అంజదగును చుట్టలైన శత్రులకు
- ౩ ఎడపగ కంజ త న్నేదుకోకున్న
మడియించు నదనఁ గుమ్మరికైదు నట్లు
- ౪ పగలోనఁ గలిగిన బందుగుల్ గూడ
పగవార లగుదురు పలుపాట్లు గలుగు
- ౫ కలిసియుండియు నెదఁ గంటున్న యెడలఁ
బొలియించు పెనుకవ్వములు గోరించు
- ౬ కలిసియుండెడి యెదఁ గరకరి గలుగు
బొలియకుండు తరిది భువి న్నొకే
- ౭ పలుకులఁ గలిసి లోపగ యున్నవారి
గలియరు గిన్నెకుఁగల మూలక బోతి
- ౮ చెఱచు లోపగ గల్గఁ జ్ఞానీ భావి
నటుగు బంగార మట్లటగుచు లో
- ౯ ఆవ పప్పుతైన నాక మచ్చు గు
భావింపఁ జెడుగు గొప్పదిగఁ బట్టి చ
- ౧౦ ఒడఁబాటు లేనట్టి మొదలొకటి
గుడిసెలోఁ ద్రాచుతోఁ నూరినట్లు

౯౦ పెద్దల నగారవింపమి

- ౧ పట్టు విడనివారి పనులాలి గొనమి
నెట్టన రక్షల నెటి మేటి రక్ష
- ౨ పెద్దలఁ దా గారవింపనియెడలఁ
దద్దయు నబ్బు వెద్దవిలి పెన్వేతలు
- ౩ తలఁపు నెఱపుకొను తత బలాధ్యులకు
సిలుగులు కూర్పుఁడు చెడఁ గోరునెడల
- ౪ చతురుల కచతురుల్ నలుపుట కీడు
పితృపతిఁ జేయెత్తి పిలుచుటఁబోలు
- ౫ నెఱ కడిమి గల మన్నీని యారసకు
గుటి యగువా రెందుఁ గొఱలంగలేరు
- ౬ నిప్పున దుమికియు నెగడఁగలారు
ముప్పు ఘనులకెంచి పొదలంగలేరు
- ౭ తగవు గల్గినఘనుల్ తద్దయుఁ గినియఁ
దెగు దొరతనమును తెఱఁగైన కలిమి
- ౮ కొండవంటి ఘనులు కోపింపఁ గూలు
నిండు సంపదగల నెఱ కుటుంబములు
- ౯ ఘనకార్యముల సిద్ధిగలవారు కినియఁ
దునిఁగి నడుమఁజెడుఁదూలి యింద్రుఁడును
- ౧౦ అధిక తపోమహిమాధ్యులు కినియ
నధిక సహాయకులైన వర్ధిలరు.

౯౦ ఆంధ్ర వాంఠ కు లోక గు ట

- ౧ మగువకు లొంగిన మహిమ చేకుటదు
తగులరా నెటిఁ గార్యదక్షు లెన్నఁడును
- ౨ అరయక యాలిప్రియముఁ గోరువాని
సిరి మగవారికే సిగ్గుఁ గల్గించు
- ౩ ఆలికి నణఁగు కార్యము ఘనులందు
చాలఁగా బిడియంబు సమకూర్చు నెపుడు
- ౪ తరుణి కడలి నుకృతము సేయలేని
పురుషుని పనినేర్పు పొగడంగఁ బడదు
- ౫ ఆలికి నడుఁకు వాఁ డన్ని వేళలను
మేలు సేయఁగ జంకు మేలువారలకు
- ౬ యువతీ కరీర బాహుల కంజువారు
దివిజాభులై నఁ గీర్తిని గాంచలేరు
- ౭ మడఁతి యాజ్ఞ నడచు మగఁటిమి కంటె
బిడియంపు స్త్రీత్వమే వేపాళ్లు గొప్ప
- ౮ ముదిత యాజ్ఞ నడచు పురుషుండు మిత్రు
కొద దీర్పలేఁడు మేల్కూర్చును లేఁడు
- ౯ నర్మసఖికి లొంగు నరుకడ లేవు
ధర్మంబు నర్థంబుఁ దదితరంబులును
- ౧౦ అరయ నెడఁద దిట వగువారియెడల
దొరయ దాలికి లొంగు దొడ్డ వెడంగు.

౯౨ వెలయాండ్రు

- ౧ చెలిమిచే గోరక సిరిచేత గోరు
వెలయాండ్రు ప్రియవాక్కు వెత గలిగించు
- ౨ గుణములు ఫలముకై కొనియాడునట్టి
గుణహీనల నెఱింగి కోరంగ దగదు
- ౩ వెలయాండ్రు దడవుట పెనుచీకటింటఁ
జలిరిచి పీనుఁగుఁ దడవుటఁ బోలు
- ౪ ధనమునే కోరు కాంతల యల్ప సుఖము
నెనరు ధనము గోరు నియతులు గొనరు
- ౫ ఎడమేల్కిగల జ్ఞాను లిల వెలయాండ్రు
కొడ సుకంబుల కిచ్చగొన రెన్నఁడేని
- ౬ తమి రేచి కొఱసోము దవిలించు చెలుల
సమలకీర్తులు గొన రాలింగనంబు
- ౭ ఎడవేఱ యుండి పైకిచ్చించు చెలుల
మునఁమునఁ గొగిలింపుదు రల్ప మతులు
- ౮ కపటాత్మల మనంబుఁ గనని యజ్ఞలకుఁ
జవల మోహిని వెల జలజాక్షి యండ్రు
- ౯ వారకాంతా మృదు బాహువుల్ లోఁతు
కారవ మగును ధారణి వెంబరలకు
- ౧౦ ఈరెడగల వెలయింతులు, పణము,
వారుణి, సిరి త్రోచువారి కిష్టములు.

కలుద్రావమి

- ౧ త్రాగు ధుంచు వారలు శత్రుభయద
యోగంబు తేజంబు నొందఁగాలేరు
- ౨ త్రాగఁ దదు కల్లు త్రాగఁ గోరినను
త్రాగుఁడఘన గణ్యతను గోరరేని
- ౩ తల్లికిఁ గూ రోతను గూర్చుచుండు
కల్లు ఘనుమెడఁ గలిగించు నేది?
- ౪ కల్లను నింకమా కడు దొనఁగున్న
యెల్లరకుఁ సిగ్గుటింతి వెన్నిచ్చు
- ౫ వెలయిచ్చిలుద్రావి వివశత గొనుట
కలుగు చేల పాటు గానమి నగును
- ౬ మృతుఁడు ద్రుతుఁ డించుమించు నమాన
గతు లట్లుసమును కలుద్రావువారు
- ౭ త్రావి మైఱచుచోఁ దనవా రెఱుంగ
వావిరి నశల పాలగు వాఁడు
- ౮ కలుద్రామైఱవమక కఱర వీడఁదగు
వెలలుచుది యెద వీడని మఱుఁగు
- ౯ సొలపరికితంబు చొప్పు చూపుటలు
జల మధఃతు దివ్వెఁ జాఁచి చూపుటలు
- ౧౦ త్రాగనిశలోఁ ద్రాగుఁబోతుఁ గని
త్రాగుటగుకీడు తలఁపలేఁ దొక్కో?

౧౪ జా ద మ

- ౧ జయశీలుఁడేని జూజముఁ గిఁగ దగదు
జయపణంబును బడిశము చేస వితము
- ౨ ఒకటి గెలిచి నూఱు లోడజూదరులు
సుక మొంద నడచెడు చ్చొను గలదె?
- ౩ అడ్డసాళ్ల నుతించి యాడెవాని
గడ్డుకలిమి వేఱుకడఁ జేరుదొలఁగి
- ౪ బన్నమ్ము లిడి చిన్న పం నె తమ్ము
కన్న నెద్దడిఁ గూర్పఁగనొందు లేదు
- ౫ సారెలు పలకయు సభఁ విడని
వారలే యుండి లేవడు వారు
- ౬ కడగండ్లఁ గొందు నుఖఁ గనరు
పడి నెత్త పెద్దమ్మ ప్పావారు
- ౭ పనుపడు గుణము సంపడిను చెడును
తనకాలమెల్ల జూదమ్ముగడప
- ౮ ధనము నాశముచేసి దనెఱవి
నెనరు మానిచి కుడ్పు గుఁ బణము
- ౯ ధనము తేజము విద్య తఁడి యుడుపు
లను నైదు తనుచేర వాత్తమ్ము
- ౧౦ చెడు కొద్ది వలపు హెచ్చూదమందు
పడు కొద్ది జీవికి వలపు పేయి.

౯౫ మండు

- ౧ మొదలి కారణములౌ మూఁడు ప్రకృతులు
పొదలిన దగ్గినఁ బొడము రోగములు
- ౨ తిన్నది యఱుగుట తెలిసి భుజింప
నెన్నఁగా నొడలికి నేల యకాషధము?
- ౩ అఱిగిన పరిమితి నరసి తినునది
చిరకాలము మనడి జీవి దారియది
- ౪ అఱిగిన దెఱిఁగి పేరాఁకలి గొనఁగ
నఱుగని వెఱిఁగి తానగు భుజియింప
- ౫ తగియుండు తిండి మిశముగ భుజింప
నగు రోగదుఃఖంబు లరయంగ లేవు
- ౬ మితి యెఱింగిన సోమ మితిమీఱునట్లు
మితిమీఱ నొవ్వియు మితిమీఱుచుండు
- ౭ కడుపుచిచ్చు కొలఁది గానక మీఱి
కుడువ రోగమ్ములుఁ గొలఁదికి మీఱు
- ౮ గదము నిదానంబు గాంచి తొలంగు
వదురు నెఱిఁగి చేయవలయుఁ జికిత్స
- ౯ గదగు కొలంది రోగము కొలందియును
అదను నెఱిఁగి చేయనగుఁ గ్రియ వెళ్లు
- ౧౦ గదగుఁడు వెఱ్ఱాడిగము మందు నాల్గు
గదిసిన పద్ధతి కడుమేల్ చికిత్స.

ప్రజాపద్యతి.

౯౬ కులీనత

- ౧ అడకువ నానయు నార్జవ మవని
నడరుఁ గులీనుల కది నహజముగ
- ౨ నడవడి సత్యంబు నానయన్ మూఁటి
నెడయ రు త్తమవంశ మెనసినవారు
- ౩ తగు కులీనులకు సంతసము దానంబు
తెగడమి ప్రియవాక్కు తెరువు లీనాల్గు
- ౪ వెలయఁ గులీనులు వేకోట్ల ధనము
గలిగినఁ జెడుపనుల్ గావింపఁబోరు
- ౫ వరవ తగ్గిన ఘనవంశజుల్ క్రుంగి
యరుగుణంబుల సుంతయును మాఱుపడరు.
- ౬ విమలకులాచార విధి విచారకులు
బ్రమయించి కానికార్యము లొనరుపరు
- ౭ ఒప్పుకులము వాని కొకదొసఁగున్న
గొప్పగా నెలమచ్చ కొమరునఁ దోఁచు
- ౮ కడు కులీనుని కడఁ గటువున్న వాని
పొడమికలో శంక పొందంగఁదగును
- ౯ మొలకలు తెలుపును వుడమి శీలంబు
పలుకులు తెలుపును వంశ శీలంబు
- ౧౦ వలయునెడ శుభంబు వలయు బిడెంబు
వలయునెడఁ గులంబు వలయు నయంబు.

- ౧ తఱుఁగని గరువంబు తనరినయేని
తఱుఁగగు చెడుపనుల్ తాఁజేయఁ దగదు
- ౨ ఖ్యాతితో మానంబు నాసించువారు
ప్రీతికై యొప్పని విధు లొనరువరు
- ౩ అడఁకువ ధనము గలప్పుడు వలయు
నడఁగమి చిఱులేమియందును వలయు
- ౪ కులజులు తమ కులగురుతఁ గోల్పడిన
తలవీడు కురులట్లు తలఁపఁబడుదురు
- ౫ క్రుంగు కార్యమునేయ గురిగింజయఁజే
క్రుంగుదురు నిజంబు కొండ పోల్వారు
- ౬ తెగడువారల వెంటఁ దిరుగ యశంబు
నెగడదు దివి లేదు నిగుడు నింకెడ్డి?
- ౭ చెడువారి వెన్నాడి జీవించుకంటె
జెడనంటమేల్ తొలి స్థితియందెయుండ్లి
- ౮ కులము మానము గూడఁ గ్రుంగుచో కాడఁ
నిలుపుకొనుట చావు నీఁగు మందగుక?
- ౯ జడ నీఁగ బ్రదుకని చమరంబు వోలె
విడఁదగుఁ బ్రాణంబు విడక మూఁకంబు
- ౧౦ పొచ్చెంబు రాఁ బ్రాణములు నీమ ముహు
హెచ్చు కీర్తిని లోకు లెత్తి నుతింతు.

గౌరవము

- ౧ హృదయోన్నతియె కీర్తి హేతు వొక్కనికి
నదిమాని జీవిత మనుట హైస్యంబు
- ౨ జనన స్వభావంబు సమ మెల్లరక్షను
పనులు వెవ్వేతొట ఫలములు వేఱు
- ౩ అల్పులున్నతి నున్న నధికులు కారు
అల్పపదవి నున్న నధికులే ఘనులు
- ౪ తగు సతులంబోలె దము గాచి కొనఁగఁ
దగు వార లై రేని తనరు గౌరవము
- ౫ గౌరవంబు గలారు కడిఁది కార్యముల
తీరులెఱిఁగి చేసి తీర్చంగలారు
- ౬ ఘనుల మన్నింతమక కడఁకతోఁ దలఁపు
మనసున లేదల్ప మతుల కెన్నఁడును
- ౭ గౌరవం బల్పు లొక్కట నొంద మదము
మీఱిన చేతలు మిక్కిలి గలుగు
- ౮ పొంకంబుతో నయముంబొందు గురుత
బింకంబుతోఁ దన్ను వినుతించు లఘుత
- ౯ ఘనత గర్వంబును గననిది యలఁతి
తన మహాంకృతి నుచ్చదశ నొందియుండు
- ౧౦ అవమతి మఱువుచ్చి యలరును గురుత
తెవడి దొసంగులే తెల్పును లఘుత.

గా గుణ సమృద్ధి .

- ౧ నిందుమతిని విధుల్ నెఱవేర్చు నెవఁడు
దండి గుణంబు లాతనికి నైజములు
- ౨ గుణము మేల్మియె వివేకుల మేల్మి తక్కు
గణుతఁ గొనవు యాప గరిమాదికములు
- ౩ ప్రియము ప్రీతితోపకృతులు మోమోట
యయిదు మహిమ మోయునట్టి కంబములు
- ౪ ఒరుల హింసింపంగ నొల్లదు తపము
పరుల దొసఁగులెత్తి పలుకదు మహిమ
- ౫ అడఁగి సాధించుఁ గార్యజ్ఞుల నేర్పు
అడరు సాధన మదే యరుల నడంప
- ౬ ఘనత వన్నియ కొరగ ల్లసమాన
జనుల పట్టన నోటు సమ్మతించుటయె
- ౭ ఒప్పమి నేయ నొప్పొనరింపకున్న
గొప్పతనంబేమి గుణము నొందినది ?
- ౮ గొనముల నెఱవు నెక్కొనునేని పేద
తన మపహాస్య పాత్రము గాదు తనకు
- ౯ అల గుణాబ్ధికి మేరయె నిల్చువారు
ప్రళయాబ్ధి పొంగినఁ బల్లట పడరు
- ౧౦ గుణ సమృద్ధి గలారు గుణములఁ గ్రుంగ
ముఱుఁగు భూమి బరువు మోవంగ లేక.

౧౦౦ న డ వ డి క లి మి .

- ౧ సులభుడై చూడంగ శోభిల్లు నరుడు
సులభంబు భువిలోన సుశ్లోకుడగుట
- ౨ అనుకంప సత్కులమందు పుట్టుకయు
నను రెండు సత్కీర్తినందు దారులగు
- ౩ ఒడలితో నొంటుట యొప్పదు తగిన
నడతతో నొంటుట నరులకు నయము
- ౪ నయఫలమందు జనము నడవడిని
జయవెట్టి ఘోషించు జగము సతమ్ము
- ౫ నగవునకేని నిందన తగదండు
పగయేని గుణులతో ఫలమే యొసంగు
- ౬ గుణవంతు లుంటచే గొమరారు జగము
మణిగి మంటఁ గలిసి మాయు లేకున్న
- ౭ గుణహీను లాకుతూ కొమరైన తెలివి
నెనసి యుండియు మాని కెనయైనవారు
- ౮ నెనరులే కరు లవినీతి చేసినను
తన గుణములనుండి తప్పుట కీడు
- ౯ కలిసి ముదంబందు కఱద లేదేని
బలియు నిరులు పట్ట పగలె విశ్వమున
- ౧౦ నడవడిలేని యా నరు పెను కలిమి
కడవ కీడునఁ జెడ్డ గల పాలబోలు.

౧౦౧ ఫలహీన సంపద.

- ౧ కడుఁగూర్చి ధనము భోగము నొందఁ జేసి
మిడికిననేమి? తా మృతినొందనేమి?
- ౨ ధనముచే నెల్లఁ గాఁదగునని యీక
పెనులోభి యగునేని వెకలియై వుట్టు
- ౩ గడనయే ముఖ్యంబుగా నెంచి కీర్తిఁ
దడవని జన్మంబు ధరణికి బరువు
- ౪ ఒకనికేనియు నుంత యొదవని లోభి
యకట! నిల్చున దేదియని యెంచునొక్కొక్క!
- ౫ తినక పెట్టకయుండు దేబెకు ధనము
పెనువేల కోట్లున్నఁ బేదయే యతఁడు
- ౬ దాన భోగములు పొందని గుణంబున్నఁ
దానొక రోగమాఁ దన ధనంబునకు
- ౭ పేదల కొండీని పెనులోభి ధనము
సాదు కన్నియ ముదుసలి యకాటఁబోలు
- ౮ పిసినిగొట్టు కలిమి పెన్నూరి నడుమ
ముసిఁడి నిండుగఁబండి మొనరుటఁబోలు
- ౯ తను మాడ్చికొని దయా ధర్మముల్లేక
నినిచిన కల్మిఁ బొందెడివారు పరులు
- ౧౦ గురు యశోధనికుని కొఱవడు నీవి
విరిసి కురియు మొగుల్ వెలియుటఁ బోలు.

౧౦౨ సి గ్గు క లి మి .

- ౧ నాకు కార్యముల నగు సిగ్గె సిగ్గండ్రు
మడఁతుల కగు సిగ్గు మఱి నై జమండ్రు
- ౨ అండఱ కన్న వస్త్రాదులు సమమ
యందు సిగ్గిలుట మహాత్ముల మేల్మి
- ౩ నెలవగు నొడలు ప్రాణి వితలికెల్ల
నెలవగు విడియంబు నెఱతనంబునకు
- ౪ నానయే తొడవగు నయగుణాధ్యులకు
నానలేని మదంపు నడక రోగంబు
- ౫ కరివిండఁ దన నిందవలె నెంచువాని
నదులు నుతింతు నానకు నెలవనుచు
- ౬ ఘనులు సిగ్గును రక్షగాఁ గొనకుండఁ
జేను జగంబును గొనఁ బ్రియపడరెపుడు
- ౭ సిగ్గుకై విషతురు జీవముల్ ఘనులు
సిగ్గు వీడఁగలేరు జీవముల్లావ
- ౮ పదులు సిగ్గిలు దానఁ బడఁడేని సిగ్గు
నఱియె త్రోవఁగఁదగ్గ నీచతనొందు
- ౯ నడవడి చెడిన నన్వయమును కాల్చు
విడియంబు చెడ మేల్మిపెనుపును కాల్చు
- ౧౦ నాన యెదను లేని నడవడి బొమ్మ
ప్రాణినా నూత్రియై బ్రమయుటఁబోలు.

౧౦౩ కుటుంబభరణము

- ౧ పన్నినపని చేయి వదలనన్ పేర్చి
కన్న మేలిమి వేటుకలదె యొక్కనికి?
- ౨ కడఁకయు నెఱ తెల్వి గలిగి కార్యముల
నెడపడ కొనరింప నెనఁగు సంస్కృతియు
- ౩ అడర సంస్కృతి పూను నతనికి విధియు
నదుము కట్టుకొని మున్నడి వచ్చి నిలుచు
- ౪ తన లంబి పనులను తలరక పూస
నొనఁగూడు ఘనత దాయోజింపకున్న
- ౫ కలుచు లేక కుటుంబకంబు వర్ధిల్లు
వలచువాని జగంబు బలసి వర్ధిల్లు
- ౬ జనియించు కులము ప్రశస్తికి నెక్కు
గొనము లల్పడఁ గొంట గొప్పరక్షకము
- ౭ కలన శూరుని పోలె గడఁగి కొలంబు
వెలయించు నెఱజాణ పెక్కండ నొకఁడు
- ౮ కులమేలు వాని కొఱొందు లేదదను
అలనుండై మానంబు నాసింపఁ జెకును
- ౯ లంబి తాపములఁ దొలంపఁ గడంగఁ
బంబు కీడుల కొడల్ పాత్ర మానొక్కొ?
- ౧౦ భుజమిచ్చు మోపరి పుట్టని లంబి
కుజము విపత్తను గొడ్డలి నెఱకు.

౧౦౪ నే ద్య ము

- ౧ వీరు వెన్నదె జగం బెట్లుచుట్టినను
మీటి కష్టించిన మేల్ వృత్తి కృషియ
- ౨ కృషిలేని వారి భరించెడు కతనఁ
గృషికులే యాధార మీ జగంబునకు
- ౩ మడకచే మనువారె మనువార లితరు
లడఁగి నేవించువారన్నంబు కొఱకు.
- ౪ మడక నీడఁగలారు మహిఁ గాంతురు తమ
కొడుగు క్రిందనె వెక్కు గొడుగుల నీడ
- ౫ కొఱ తేదనకిత్రు కొరంగఁ బోరు
పైకి భుజియించు ప్రకృతి గలారు
- ౬ కాఱు చేముడిఁగినఁ గలుగదు తిండి
కావసులకు లేదు తగు నిల్వరంబు
- ౭ తోగు దుక్కి యొకటఁ బూర్తిగ నెండి మగ్గు
టగునే నరువు కొర కధికంబు పండు
- ౮ దున్నుట కంటె సత్తువ మేలు నీటి
కన్నఁ గలుపు దీసి కాచుట మేలు
- ౯ నలుతేదు పొలము తట్టేగఁడయేని
అలిగి విడుచుఁ బొలం బాలి కైవడినిఁ
- ౧౦ అలనులై దీనుల మని యుండు వారిఁ
దిలకించి పొలమును తెలి గంటి నవ్వు.

౧౦౫ పే ద తి క ము

- ౧ నెవ్వకై వడి నింపు నీఁగున దేది ?
నెవ్వలో నెవ్వగ నెవ్వయే చుమ్ము
- ౨ ఈపుట్టు మఱుపుట్టు వెనసెడి సుఖము
త్రోపాడి లేమి యన్ దోష మేతెంచు
- ౩ ప్రియవాక్కులను చుట్టటికప్పుఁ బ్రేమమ్ము
దయలేక తొలఁచుఁ బేదతిమి యన్ దొసఁగు
- ౪ కులజల యెకనేని కొఱవెట్టి విసుగు
కలఁచు నీచోక్తులఁ గలిగించు లేమి
- ౫ ఎద్దడి యను కష్ట మేతెంచు నంతఁ
దొడ్దవో గుణములు దొసఁగులు చేరు
- ౬ మీఁదు తెలిపి చాల మేలు చెప్పినను
పేదల మాటలు పెదవుల చేటు
- ౭ ఘనత చేరదు లేమి కలఁచిన వాని
గనిన తల్లియు వైరి కరణిని గాంచు
- ౮ నిన్నమృత్యువు పోలె నెగడినలేమి
నన్ను చంపన నేఁదు నడతెంచునొక్కొక్క?
- ౯ నిదురింపవచ్చును నిప్పులోనైన
నిదురలే దెద్దడి నిండ నెవ్వరికి
- ౧౦ పొంద సంపదలేక పూర్తి విరక్తి
పొందమి గంజి కుప్పునకును చేటు.

- ౧ యాచింపఁదగువారి యాచింపఁదగును
దాఁచ ధార్మికుతప్ప తమ తప్పగాదు
- ౨ యాచించునది తన కలయక దొరక
యాచనమును సొంపెయగు యాచకునకు
- ౩ దాఁచుట యెఱుఁగని ధార్మికులకడ
యాచించుటయు నొక యరుదైన సొగసె
- ౪ దాఁచుట కలనైనఁ దలఁపనివారి
యాచించుటయు నీవియందంబుఁబోలు
- ౫ యాచకుల్ కనఁబడునంతఁ బైకొనుట
దాఁచకిచ్చెడువారు ధరనుంటఁజేసి
- ౬ లేదన కిడుమఁ దోలినవారిఁ గాంచఁ
బేదల యిడుమలు వెంటనే తొలఁగు
- ౭ అవమతి నిండసేయని దాతఁ గనిన
సావసి లోలో మది చొక్కి యుప్పొంగు
- ౮ ఇయ్యఁగ వేఁడువా రెనయని జగము
కొయ్య బొమ్మల యాట కొఱలినట్లుండు
- ౯ అడిగి కైకొనువార లమరర యేని
ఇఁడెడువారికిఁ గీర్తి యేరీతిఁ గలుగు?
- ౧౦ లేదన్నఁ గోపంబు లేకుండఁ దగును
లేదన్న నొవ్వి చాలినసాక్షి తనకు

౧౦౭ వేదశాస్త్రములు వెలుపు

- ౧ దాచ కలరి యిచ్చు దాతలకడను
యాచింపమియె కోటియంతలు లెస్స
- ౨ కష్టయాచ్ఛను బ్రదుకఁగఁ గోరెనేని
(సప్త శ్రమించుచు సమయును గాక
- ౩ యాచించి యెద్దడి నావుద మనుచు
లేచు మూర్ఖతకంటె లేదొక్క వెడఁగు
- ౪ సీదరమయ్యు యాచింపని దృఢత
మేదిని మోవంగ మీఱిన గురుత
- ౫ కష్టింప నగు వేదకలిఁ ద్రావుకంటె
సిష్టమైనది వేతె యిలయందు లేదు
- ౬ పసికి నీరై నను పరు వేడుకంటె
రసనకు హైన్య మరయ వేఱు లేదు
- ౭ యాచింప లేదను నజ్జులఁ జేరి
యాచింపవలదని యాచించువాఁడ
- ౮ యాచన యను రక్ష యడరని పడవ
దాచుట యనుబండఁ దగిలివఁ బగులు
- ౯ యాచనఁ దలఁప నీరయి మ్రుక్కు మనఁచు
దాచుటఁ దలపంగఁ దాటి నాశిల్లు
- ౧౦ అడిగి లేదన నును ఆరుగుచునుండఁ
గడఁగి లేదనువాని కవుడెట నున్నో?

౧౦౮ నీచ త్వము

- ౧ పురుషునే యల్పుండు పోలు వాడతని
కురవైన యుపమ వేటొండు గన్నడదు
- ౨ అలుపు లెదను చింత యరయరు గాన
నిల నుత్తములకంటె హెచ్చుగా దృఢులు
- ౩ వలపు వలచినట్లు వర్తించుచుంట
నలుపులు వేల్పుల యందంబువారు
- ౪ అలుపులు శీలుల నరసిర యేని
వలచి నటింతురు వారికి మించి
- ౫ అలుపులు శీలంబు నందరయేని
అలుకొ కోర్కొయె యేదొయ్యెయుండు నెదను
- ౬ వినిన దొరుల కష్టై వినిపించుకతన
నెనయండు తుడుమున కిల నీచజనులు
- ౭ ముక్కడుల్ చాడల మోఁదువారలకుఁ
దక్క నెంగిలిచేయి తడి విదురుపరు
- ౮ వలచిన నొదవును ప్రాజ్ఞవరుండు
నలచిన నొదవుఁ జెన్నఁటి యించువోలె
- ౯ ఉడుపుఁ గుడుపు మేల్మి నొగిఁ గాంచెనేని
యొడిసి తప్పులు వట్ట నోవు ఖలుండు
- ౧౦ దొసగురా నమ్ముకొందురు తమ్ము ఖలులు
ఎసకంబుతో మఱెయ్యెది చేయఁగలరు?

3. కామ కాండము

౧౦౯ హాపతాపము

- ౧ నెమలియో? వేల్పుకన్నయో? నేలచెలియో?
బ్రమసె నామది కాంచి పైఁడి కుండలను
- ౨ చూడ నెదురుచూచు సుందరి చూపు
దాడిగా మోహిని తాఁకినట్లుండె
- ౩ మృత్యువు మునుచూడ నివు డెఱిగితిని
సత్యంబు సుందరి నమరనేత్ర యది
- ౪ కనువారి జీవముల్ కనుచూపుతోనె
కొనుపోల్కి నున్నవా కొమిలెకుఁ గనులు
- ౫ మృత్యువో కన్నులో మృగియో యెఱుఁ
సత్యమీమూఁటను చను ముగ్ధదృష్టు
- ౬ చెడుబొమల్ వంకర నేయ కుండలను
పడఁతి కన్నులు నన్ను వడఁకింకను
- ౭ సుదతి గబ్బి చనుల సొంపారు చేల
మదకరి మొగమున మలయు పలుమచ్చు
- ౮ కలన నెదుర్పఁ బగలు జంకు కడిమి
చెలువ నెన్నుదుటికిఁ జెడి బంకెగా జి
- ౯ మృగితై వడి బెదరు దృష్టులు ల్లు
నెగడు నీమెకు వేఱు నెఱి నా కేలు
- ౧౦ కలు త్రావువారికే నాక కామంబు
వలెఁ గాంచినంత వైవశ్యంబు నీను.

- ౧ ఇప్పడంతికి రెండు దృష్టలు గలవు
నొప్పించు నొండొండు నొప్పికి మందు
- ౨ నేమాని నప్పు డా నెలఁత చూచుటలు
కామంబు సాఁబాలుకాదు మిక్కుటము
- ౩ చెలి కనఁ గని సిగ్గుచేఁ దలవంచె
వలపు పైరున కది వైచిన నీరు
- ౪ నేఁ జూచునపుడు తా నేలను చూచు
నేఁజూడకున్న నవ్వెలయించుఁ జూచి
- ౫ సూటిగాఁ జూడక సురిగించినట్లు
పాటిగా నొకకంటఁ బరికించి నవ్వు
- ౬ అరయిక లేని యట్లాడినఁ ప్రేమ
పొరయు నర్థము నందు పొందనొ నిజము
- ౭ కటువుపల్కులు పగకరణఁజూచుటలు
పటుతర ప్రేమంబు పగిదిఁ జూపుటలు
- ౮ తపియించి నేఁజూడఁ దలరక నవ్వుఁ
జపలాక్షి యది మది జాడఁ దెల్పుటలు
- ౯ ఎఱుఁగని పోల్కి నుపేక్షించి చూచు
టరయఁ ప్రేమము గలయచటనే గలుగు
- ౧౦ కనులతోఁ గన్నులు కలియునయేని
కన నోటిమాటలఁ గలదె ఫలమ్ము?

౧౧౧ కూడిక కొనియాట.

- ౧ కని విని తిని తాకి గందమ్ము గనుట
కననైదు విషయ సుఖము లిటఁగలవు
- ౨ ఏ నొవ్వికైన మందెన్న వేఱగును
ఈ నొవ్వి కీమెయే యితరంబు లేదు
- ౩ తన ప్రియురాలి మెత్తని మూఁపు మీఁదఁ
గునుకుటకంటె వైకుంఠంబు ప్రియమె?
- ౪ దవ్వైనఁ గాలుచు దాయఁ జల్లనగు
నివ్విచిత్రాన్ని నెయ్యెడఁ బొందె నీమె?
- ౫ తలిరుఁబోడి భుజాలు తమి మీఱువేళ
వలచిన యవి వచ్చి వలచుటఁ బోలు
- ౬ తాఁక జీవము లెప్పుఁ దలిరుచుచుంటఁ
దాఁకఁదగిన యమృతంబయకాఁ గేలు
- ౭ తన పోష్య వితతికిఁ దగఁ బంచి కుడిచి
కను ముదంబును పోలుఁ గనకాంగి పొందు
- ౮ గాలికే నెడమీని కదు చిక్కనైన
మేలి చేరిక యింపు మేకొల్పు మాకు
- ౯ అలుగుట తేఱుట యవలఁ గూడుటలు
గలుగుఁ గాముకుల చొక్కపు సుకృతముగ
- ౧౦ తెలియఁ దెలియఁ గ్రొత్త తెలిసిన యట్లు
కలియఁ గలియఁ గ్రొత్తగా నగు నింపు.

౧౧౨ కే లి మి మె చ్చి ప లు కు ట

- ౧ మృదులవు పొగడ విరీ! నీవు మఱియు
మృదుతర దేహ మామెలఁత నీకన్న
- ౨ హృదయమా! యీతరఘేక్షణ కనులఁ
బదుగురు కాంచు పుష్పములతోఁబోలై?
- ౩ కీసలంబు రంగు మాక్తికములు పండ్లు
పసమెయి గందంబు బల్లెముల్ కనులు
- ౪ కలువ లీక్షించుచోఁ గనకాంగి కనుల
పాలుపెంచి సిగ్గుచేఁ బుడమిని కాంచు
- ౫ తొడిమతోడఁ బొగడ తుఱుమునఁ జెరివె
నడుమున కింకఁ బణవ వాద్య ములియు
- ౬ కలికి మోమును నెలఁ గాంచి భేదంబు
తెలియ కళ్లే నిల్పెఁ దివిరి తారకలు
- ౭ అడరుట యఱుట యున్నట్టి చందురున
కడరు మచ్చగలదె యతివ మోమునను?
- ౮ నెల! నీకు శ్రేయోస్తు! నెలఁత మోము వలె
వెలుఁగులు వెలయింపఁ బ్రేమింతం నిన్ను
- ౯ నెల! యీ సరోజాక్షి నెమ్మోముఁ బోలఁ
దలఁచిన మాను మందఱ దృష్టిఁ బడుట
- ౧౦ పొగడ పూవులు తెలి పులుఁగు టీకలును
మగువ పాదములకు మహిఁ బల్లెరులగు.

౧౧౩ మోహాతిశయ ప్రకటనము

- ౧ పెరతేన పాలు గల్పిన యట్టులుండు
వరమృదు భాషిణి వాతేఱ తేన
- ౨ ఒడలితోఁ బ్రాణంబు లొడఁ గూడినటలు
పడఁతితోడి చెలిమి పడసియుండుటలు
- ౩ ఓకంటిపాప! నీవొదుగుము నుంత
నాకల్కి నిల్వ స్థానము వేఱు లేదు
- ౪ పడఁతితోఁ గూడిక బ్రదుకుగాఁ నోరు
నెడఁబాటు చావు రహిం గను నట్లు
- ౫ మఱచుటే యెఱుఁగ నీమడఁటి గొవఱులు
మఱచిన యప్పుడే మరలఁ దలంఱు
- ౬ కనులలో మెదలుచుఁ గాంతుండు కంఠ
కనులార్ప నొవ్వండు కడు నభిమాన
- ౭ కనులలో నుంటచేఁ గాంతుండు మఱు
గొనునని కాటుకఁ గొనకుండు లేదు
- ౮ ప్రియుఁ డెద నున్నాఁడు వెట్టిగఱాంఠి
భయమున నే వేడి వస్తువులే పొందు
- ౯ కానరాఁడని యేను కను మూఱు పొడి
గాన నిర్దయుఁడని కడు నాఱు ము
- ౧౦ ఎద నెల్లపుడు వసియించు నాఱు
వదరెఁ గతినుఁడని వగి నూరి పు

౧౧౪ సి గ్గు వీ దు ట

- ౧ తాళాశ్వ మెక్కుట దక్క వేఱొండు
క్రాలదు తెరువెందుఁ గామాతురులకు
- ౨ ఎడతాళ కుసు ఱొడ ల్లిచ్చించె సిగ్గు
విడిచి తాళాశ్వంబు వెస నెక్కనేఁడు
- ౩ కలిగియుంటి బిడెంబు ఘన పౌరుషంబు
తలచిఁతి నేఁడెక్కఁ దాటి గుఱ్ఱంబు
- ౪ కడు సిగ్గుతోడి మగంటిమన్ తప్ప
నెడగొని యేగెఁ గామేచ్చ యన్ తటిని
- ౫ తాటి గుఱ్ఱము నిసిఁ దలరు తాపంబు
నీటులాఁడి యొసంగె నేటికి నాకు
- ౬ కూరుకొల్లవు చెలికొఱకు నాకనులు
ఈరేయి తాళాశ్వ మెక్కుట నిజము
- ౭ మోహ జలధిలోన మునిఁగియుఁ దాళ
వాహ మెక్కని చెలువల పుట్టు లెస్స
- ౮ మట్టు గుఱ్ఱఱుఁగక మర్యాద మీఱి
రట్టు కెక్కిన దింటరంపుఁ బెన్వలవు
- ౯ ఎవరు నన్నెఱుఁగర యనుచు నావలపు
తవిలి నా యెడనే నదా యేఁచి నుడియు
- ౧౦ కడు వెతల్ మావలెఁ గాంచనివారు
నడువీధి మము గాంచి నవ్వుచున్నారు.

౧౧౫ ఆ డి కో ర టిఁ గి ప లు క ట

- ౧ నిలిచిన వసువులు నిడు మాటుతోడఁ
బలువు రెఱుఁగ రద్ది భాగ్యవశమున
- ౨ ఆరామ మేలిమి నరయక జనము
లారు మాటుగ నన్నె యాడిపోసికొను
- ౩ ఆడికో ల్నయమయ్యె నబ్బని చెలియఁ
గూడిన లలి నింపు గూర్చె నామదికి
- ౪ అగడుచే నగడొంది యడరె నామఁ
లగుఁగాక! కాకున్న నడఁగును ప్రసాద
- ౫ కై పెక్కుకొలఁదిని కల్పించు కరణి
తీవగు వలపును తెల్లమా కొలఁది
- ౬ నాతిఁ గాంచిన దొకనాఁడె యాడి! నా
కేతువు చంద్రు మ్రింగిన చందముఱు
- ౭ ఎడపక యాడికో తెరువుగాఁ కల్గి
నుడువులు నీరుగా నొవ్వి వడ్డియె
- ౮ అగడుచేఁ గామార్తి నాన్మఁ బానలఱు
తగ నేతిచే నిప్పు తగ్గ నాన్మఱులు
- ౯ వెఱవకు మని పల్కి వెక్కఁడె నొప్పు
దొఱఁగ సిగ్గిలనేల దొరయ నామిది
- ౧౦ వలచిన యాడిక వఱలె నీయఁ
వలపుకాఁడును వేడె నచ్చు నొప్పుది

౧౧౬ వి యో గ తా ప ము

- ౧ అకుగమి కలచేని యనుము నాతోడ
 త్వర రాక బ్రదికిన తరుణికి ననుము
- ౨ కలదు ప్రేమము ప్రియు కను చూపులందు
 కలదు కూటమి నెడ గలుగునక భయము
- ౩ ఎడఁబాయమని మాట యిచ్చిన వారె
 ఎడఁబాయ నమ్మక మే యరుదయ్యె
- ౪ అడలకుమని నమ్మ నాడిన వారె
 ఎడఁబాయ నమ్మినయెడ దోసమున్నె ?
- ౫ కాశాదుచేని నా కాంతుని పోక
 నాపుము వీడిన నరిది కూడుటలు
- ౬ కని వీడు పలుకాడు కఠినుఁడొనేని
 ననువు గలాఁడని నమ్మంగఁదగదు
- ౭ అంజక యెడఁబాయు టతనికి మున్నె
 ముంజేతి గాజులు మొనసి తెల్పవొక్కొ ?
- ౮ ఇంపుగాదది మిత్రు లెసఁగని యూరు
 ఇంపుగా దిసుమంత హితు నెడఁబాటు
- ౯ కాల్పుట గాదు తాఁకఁగఁ గాల్పు నగ్ని
 కాల్పునే దవ్వైనఁ గామంబు కరణి
- ౧౦ ఎడయిక కొడఁబడి యెడఁ దాప మడఁచి
 కడవుచున్నారు పెక్కఁడు జీవితము.

౧౧౭ వం త చే గృ కిం చు ట

౧ అడఁచు కొలఁది వియోగార్తి నా యడఁడ
నడరె జెలమ చల్ల నగు తేటవోలె

౨ చలపట్టి వెత దాఁప శక్యంబుకాదు
తలఁపుఁ దెలుప సిగ్గు తలయె త్రసీదు

౩ వలపును సిగ్గునోర్వని మేనఁ బ్రాణ
ములు దండెగా నమముగఁ దూలో నిల్పె

౪ కలది యొక్కటె వల కడలి యెక్కటి
దలకడచి తరింపఁ దరి యొందుఁ గానె

౫ వగమేర చెలిమిత్రోవన చూపువాని
వగమేర మఱి యెంత వడి చూపువాని

౬ కడలియంతగు నింపు కలయికయఁచు
ఎడఁబాటునం దంత కెక్కుకా నెనీలు

౭ తమి నముద్రమునీఁది దరిగాన కొంఁ
శ్రమియించి రేయి నిద్రయె లే ముంఁ

౮ అన్ని ప్రాణులనిద్ర కఱిన శివు
కెన్నఁగా లేరు తో డేదక్క నింపు

౯ కడు దీర్ఘములగు నీకాలంపు శివు
కడుఁ గ్రూరములు ప్రియ ప్రాణులు శివు

౧౦ చెలువు నడకు నడ చెలువును శివు
వెలలునే నీదునే వెల్లువ నిలులు శివు

౧౧౮ క న్ను ల ప రి తా ప ము

- ౧ ఇవి చూపియేకదా యీ నొవ్వి గలిగె
నవలఁ జూపుమని యిట్లడలంగనేల?
- ౨ ముందరయక చూచి మురిసిన కనులు
వందురు టిప్పటి వహి దేనిఁ దలఁచి?
- ౩ తవుడు మంచప్పుడు తమిఁగాంచి యిపుడు
నవయు చుండెడి చెయి నగుబాటుకాదె?
- ౪ ఇట్టి తీఱని వెత నెసఁగించి యిపుడు
పట్టుగా నీర్వట్టఁ బలవించుఁ గనులు
- ౫ కడలికంటెను పెను కామ తాపంబు
నడరించి నిదురింప కడలెడిఁ గనులు
- ౬ కామ వ్యథను నాకుఁ గలిగించు కనులు
తాము నిట్లగుట యెంతయు నింపుకాదె?
- ౭ వలచి వలచి కాంచి వలగొల్పు కనులు
తలఁచి తలఁచి వంతఁ దపియించుఁగాక!
- ౮ పలుకుల మాత్రన వలచిన యతఁడు
కలఁడు కానకతనిఁ గను లడలెడిని
- ౯ చేరిన యపుడును చేరని యపుడుఁ
గూరుకు నొందక కుండెడిఁ గనులు
- ౧౦ తుడుముఁ బోల్కన్నులు దొరయు నావంటి
యెడఁదలోని మఱుఁగు నెఱుఁగుట సుఖవు.

౧౧౯ పా లి ప రి త పి ం చు ట

- ౧ ఎడఁబాటు నొడఁబడ్డ యే నిప్పు డెవరి
కడ మొఱలిడుదు నా కడగండ్లఁ బాలి
- ౨ దయితుఁ డొనంగెనన్ తగవుచే వెలుక
పయిపయి నామేనఁ బర్విన దివుక
- ౩ వెతయు వెల్కయు నిచ్చి విసిమయఁబుక
హితుఁడు సౌందర్యంబు హ్రీయఁచు కొనె
- ౪ అతనినే వినుతింతు నతనినే తలఁతుఁ
వెతలంది పాలిన వితము మోసము
- ౫ చెలువుఁడు ననువీడి చెలఁగు టచ్చుటను
వెలుక నా మేనొందు విధము లిచ్చుటను
- ౬ వలపుకాఁ డెడఁబాయఁ బాలును వాఁడు
జెలఁగు దీపము తగ్గఁ జీకటి కడగ
- ౭ అలమి చేరిక నుంటి నవలి కేరితి
అలమిన దక్కటా యంతలో మోస
- ౮ ఈమె పాలినదని యెగ్గించువాఁడు
తా మోసగించుట తలఁపంగఁదో
- ౯ నయమాడి నతఁడు నన్నతియఁబుక
మెయి యెల్ల వెలుక క్రమ్మిన వేడు కొనె
- ౧౦ నీతి లేదని ప్రియు నిందింపకేని
ప్రీతియే పాలె నన్ వేరొందుటయు

౧౨౦ ఏ కాంఠ శేషన.

- ౧ వలచియు వలపింపఁబడు వారె గింజ
యలరని వలపు పండనుభవించెదరు
- ౨ ప్రియురాండ్రకుఁ బ్రియులు ప్రియము చేయుటలు
మొయిలు కురిసినట్లు మొగిఁ గర్పకులకు
- ౩ వలచియు వలపింపఁబడు చెలువలకుఁ
గలదు నుఖము నొందఁగలమను దిటవు
- ౪ వలపింపఁబడువారు వలవకయున్న
వలచిన సతులు శుభములందు టరిది
- ౫ వలవకుండిన వారి వలచినఁ దమకు
వలచి యవ్వారేమి ప్రమదంబు నింతు ?
- ౬ వలపోకవంక నొప్పఁగ లేదు సొంపు
చెలఁగి కావడి బద్ద చెలువున్న నింపు
- ౭ నా వంకనే పోరు నడపు నీమరుఁడు
నావెత నుంత కానండు గాఁబోలు
- ౮ ప్రియుల యింపగు వాక్కు వినకుండ బ్రదుకు
దయితలకంటె నిద్దర ధీర లెవరు ?
- ౯ వలపింపఁ బడువారు వలవ కుండినను
పలుకొక్కటైన నొప్పఁగ విను టించు
- ౧౦ వలవని వారితో వగఁ జెప్పుకంటె
నలజడి యిటువడు టదిమేలు మనమ !

- ౧ తలఁచిన యంత సంతస మిచ్చు కతన
వలపు మద్యముకంటె వర మోదకరము
- ౨ వలపుకానిఁ దలంప వచ్చు ముప్పేది ?
ఎలరుపె గను వల పెయ్యెడనేని
- ౩ అడరినట్లే లేచి యడఁగెను తుమ్ము
ఎడ నెంచి నట్లెంచి యెంచఁడో ప్రియుఁడు ?
- ౪ ఉన్నాఁడతండు నా యుల్లంబునందె
ఉన్నానొ లేనొ యా యుల్లమం దేను
- ౫ ఏనా యెదం దూఱనీక కావుంచి
తా నా యెదంజేరు తమికి సిగ్గిలఁడో ?
- ౬ కలిసి యుండిననాళ్లు కడుఁ దలపోసి
యిల మంటి లేకున్న నేమాదు నొక్కొక్క ?
- ౭ మఱ పెఱుంగక తలంపఁగ మదిఁ గాల్చు
మఱచిన నింక నేమాడ్కి నగుదునొ ?
- ౮ చెలువుఁ డెంతగఁ దలంచినఁ గినియండు
వలపుకాని చనవు వలనట్టిదె కద !
- ౯ ఎడయమన్న యతని యెద బిగిఁ దలఁచి
కడు తీపి ప్రాణముల్ కంగారు పడెడి
- ౧౦ ఎద వీడ కరుగు ప్రాణేశుఁ గన్నారఁ
గొద లేక కాంచంగఁ గూర్కవో మనమ !

- ౧ వలపుకానిని దూతినలెఁ గొని తెచ్చు
కలకేమి నేవిందు గావింతు నిపుడు ?
- ౨ హితమతి నాకనులింత నిదిలిన
వెతలెల్లఁ బ్రియునకు వినిపింపనగును
- ౩ మెలఁకువలోనఁ బ్రేమింపని ప్రియుని
కలలోన నసువులు గాంచుచు నిలిచె
- ౪ మెలఁకువలోనఁ బ్రేమింపని ప్రియుని
కలిపిన కలయెడఁ గడుప్రేమ గలిగె
- ౫ కన్నప్ప డింపు జాగ్రత్తలో సుఖము
కన్నప్పడే యింపు కలలోని సుఖము
- ౬ మెలఁకువ యొందు భూమిని లేదయేని
కలలోనఁ బాయండు కాంతుండు నన్ను
- ౭ మెలఁకువలోనఁ బ్రేమింపని యతఁడు
కలలోన నేతెంచి కారించుటేల ?
- ౮ కనుమూయునంత నా కౌగిలి గొనును
కనువిచ్చునంత గక్కన నెద నడఁగు
- ౯ మెలఁకువలోనఁ బ్రేమింపని ప్రియులఁ
గలలోనఁ గనలేని కలుకు లేడుతురు
- ౧౦ మెలఁకువలో వీడి మెలఁగె నన్నాకు
కలలోనఁ గాంచరు గాఁబోలు వారు.

౧౨౩ ప్రాద్దుఁ గని పాగులుట

- ౧ విరి సంజయా? కావు విరహుల యునుట
కరమాను వీరఖడ్గంబవు ప్రార్థ!
- ౨ మరులొందు మాప? మా మాడ్కిని నీవు
విరహిణివో నీదు ప్రియుఁడుఁ గట్టిఁడియో?
- ౩ వడఁకుచు వచ్చు నెప్పటి మావు నేఁవో
అడర దుఃఖము ప్రళయంబు నా వచ్చె
- ౪ చెలువుఁడు లేమి నీ చెడు మావు వచ్చె
గొలకలనికి వచ్చు క్రూరుని కీడి
- ౫ ఏమి మేల్చేసితి నేను తేవునకు?
ఏమి కీడఁచితి నేను మావునకు?
- ౬ మునిమావు చెడుగు నల్పులు ప్రియు
నను వీడి చనెడి మున్నడి నే నెఱు
- ౭ తేపట మొగ్గయై తేకెత్తి పగలు
మాపట వికసించు మరులను పూవు
- ౮ గోపాల వేణువు కొఱవి మావునకు
గోపారు దూతయై కొలకై దుఃఖి
- ౯ మది మరులొక్కను మావు మలన
పొదలెడి వెనుచింతఁ బొందుచు
- ౧౦ చెడని జీవము లర్థచింతకుఁ గా
చెడుచుండఁ గలత వచ్చె

౧౨౪ ఆ వ య వ కా ర్ష్య ము

- ౧ ఏడచేసి చాలదవ్వేగిన ప్రియుని
తడవి యడలి కనుల్ తమ్ముల కోడె
- ౨ చెలువు నిర్దయఁ దెల్పు చెలువున నుండె
జలము రాల్చుచుఁ బాలి న్నగ్గిన కనులు
- ౩ చేరిన నాళ్లుల్బు చేతు లీయెడను
చేరమిఁ గడుఁ దెల్పు చెలువున నుండె
- ౪ కోడు వీడఁగఁ దన సొగసెల్ల వీడి
వాడి గాజులు జాట వ్రాలె భుజములు
- ౫ వలయముల్ జాట సొబగు వీడి కేలు
చెలువు క్రౌర్యము విప్పి చెప్పుచున్నయవి
- ౬ వలయముల్ జాటఁ గేల్వాడఁగాఁ బ్రియుని
ఖలుఁడని జను లాడఁ గడు నొత్తు లోన
- ౭ వాడిన చేతుల పగిదిఁ గట్టిఁడికి
నాడి మేల్లూర్చ కక్యమె నీకు మనస!
- ౮ ఆలింగనమునఁ గాసంత కేల్పడలఁ
బాలిపోయెను గదా పడఁతికి నొసలు
- ౯ గాలి దూఱెడియంత కాఁగిలి వదలఁ
బాలె నీరొలికిన పైదలి కనులు
- ౧౦ తన పొరుగు నొసలిఁ దాఁకిన వెలుకఁ
గనుల వెలుక కాంచి కడు దుఃఖమందె.

౧౨౫ త న లోఁ దా నా దు కౌ పుట

- ౧ తీరని యీనొవ్విఁ దీర్చు మందొకటి
 యారసి చెపు మెట్టిదైనను మనస!
- ౨ నీయెడఁ జెలికాఁడు నిర్దయ చూప
 నీయేడు పజ్జితయే చుమ్ము మనస!
- ౩ ఇటు నుండి తపియింప నేమి ఫలమ్యుఁ
 వటగ మానసమందు వగవు గూడునను
- ౪ కనుల నీతోఁ గాంతు కడకుఁ గొంపొమ్ము
 మనస! చూపుమని నకమాస్మి నీర్చు
- ౫ వలచిన వలవని వానిని మనస!
 తలఁచి యప్రియుఁడని తగున నేరము
- ౬ కలిసి వీడిన కాంతుఁ గని చేరొక్క
 పొలయల్క గొనియుందు ములుక బాని
- ౭ వలపేని సిగ్గేని వదలు మీసల
 చెలఁగ నైఁవఁగ లేను చిన్నాఁడను
- ౮ ఎడఁబాసి మఱితేర్ప నంబని జిరి
 బడిఁబోదు వేమందు భ్రాతృ మనస!
- ౯ చెలువుఁడు నీలోనఁ జెలఁచుచు
 నలయుచుఁ బాతె దెయ్యింక నీర్చు
- ౧౦ కదిసి వీడినతఁడు కలఁచు శోభ
 గుదిసితి మింకను కుదియుదు నీర్చు

- ౧ చెలి! లజ్జ గడగల శీలమక తలుపు
వలపు గొడ్డలి నేడు పగులంగఁ గొట్టి
- ౨ కనికర మది లేదు కామంబునకును
పనిగొను నెదనుండి పడు నడురేయి
- ౩ వలపు నే దాఁపంగ వలతుఁ దాఁ దుమ్ము
వలె నన్ను మించియే బయలుబ్బుచుండు
- ౪ తలఁచుచుంటిని నేను తగు ధీర ననుచు
వలపు మఱుఁగు దాఁటి బహిరంగపడెడి
- ౫ వలపు కాండ్రేగ వెంబడిఁ బోని తగవు
చెలువ లెఱుఁగఁ దగు చెలువంబు కాదు
- ౬ వదలిన వారి వెంబడిఁ బోవఁ గోరి
ఘోషయొందు తాప మదెంత లెస్సయ్యె?
- ౭ వలపుకాఁ డిటువచ్చి వలపు తలఁపులు
కలయఁ గూర్చిన సిగ్గు గన నైతి గాదు
- ౮ స్త్రీయోర్పు నిలుకడఁ జెఱుచు కైదువులు
మాయి చెల్వుని కల్ల మాటలు గావో?
- ౯ అలుగఁ దలఁచి దూర మరిగియు మనసు
కలియ నువ్విఱ్ఱారఁ గాఁగిలించితిని
- ౧౦ సెకఁ గ్రొవ్వువలె మృదుచిత్తంబు కరఁగ
సకుఁడు కూడఁగ నల్లి జరగ శక్యంబె?

౧౨౭ ప్రోషితులకోరికలు.

- ౧ వెడలిన నాళ్లెంచి వ్రేళ్లజిగినవి
కడుఁజూచి కన్నులు కాంతి వీక్షింప
- ౨ చెలువు నేఁ డెదలోనఁ జింతింపకున్న
వలయంబు లూడ సొవను వీడుఁ గోలు
- ౩ గెలువంపుటాస నేగిన మనోహారిణి
మలఁగు నన్నాసమై మనియన్నవాఁ
- ౪ ఎడయైన వలపుకాఁ డెక్కువలయ
వడి వచ్చునని చెట్టుపై కక్క మఱి
- ౫ కనులారఁ గాంతుని కాంచెఁగోరి
కన నన్న కేలి వెల్కయఁ గొనఁబోరి
- ౬ ఒకనాఁడు ప్రియుఁడిట కొఁ బచ్చుఁగా
వికటించు తావంబు వీఁగ మఱి
- ౭ కనువోలు కాంతుండు కనియి
పెనఁగుదునో? కేలిఁ జేర్చి కొని
- ౮ జయమొందుఁగాక మాకు నామ
ప్రియరాలితో మావు నిజా
- ౯ పరదేశ మేగిన వతి వచ్చు
తెఱవ కొక్కటి పెక్కు
- ౧౦ మలఁగియు దానియన్న
ఫలమేమి యెద

౧౨ భావ ప్రకటనము.

- ౧ కడు దాఁప నొప్పక కాటుక కనులు
వడిఁ జెప్పఁబూను భావంబొందు కలదు
- ౨ కను నిండు సొబగు చొకాటంపుఁ గేలు
చను నింతి కలరు నై జపు గోల తనము
- ౩ పూసలో దారంబు పొడగను నట్లు
లీనతి యందమం దిముడు నొక్కండు
- ౪ విరి మొగ్గతోఁ దావి విరిసెడునట్లు
చిఱునవ్వు మొగ్గలోఁ జెలఁగు నొక్కండు
- ౫ బిగువు గాజులు గల వెలఁది తఱ్ఱులను
మిగులు దాపము నార్చు మేటి మందొప్పు
- ౬ సంతసంబున ముంచు సంగమ మకట!
కాంతుఁ డెడయు నను కలఁతఁ గల్గించు
- ౭ చల్లని మది గల సకు నెడఁబాటు
తెల్లంబుగా మున్నె తెలిసె గాజులివి
- ౮ ఎడఁబాసినది నిన్ననే సకుం డొడలి
కెడ తాఁకి వెలుకయై యేడు నాళ్లయ్యె
- ౯ కని కంకణంబులఁ గని వాడు కేలుఁ
గని యడుగులు చెలి కనఁజేసె నెడఁద
- ౧౦ కన్నుల మరుకాఁక కనిపించి వేఁడు
టన్నుతనంబులో నన్నుతనంబు.

- ౧ తలఁప నానంద ముత్సాహంబు కాంచ
వలపున కలరు నొప్పదు మద్యమునకు
- ౨ మఱిచెట్టంతగా మలయుచో వలపు
కొఱ్ఱిని జంతేని కొఱలరా దెడపు
- ౩ మనసీక వలవని మాడ్కి నుండినను
కనులు నా వలకానిఁ గనకుండలేవు
- ౪ చెలువుఁడు చేరరాఁ జెలి! యల్లనుంటిఁ
గలయఁ బర్విడెమది కడఁకను మఱచి
- ౫ కనలేవు వ్రాయుచోఁ గలమును కనులు
కనలేవు కాంచుచోఁ గాంతు కోనములు
- ౬ కనుచో నతని తప్పు కానంగలేను
కననిచో నెగు తక్కఁగఁ గానలేను
- ౭ మునుచు తెఱిఁగి యేట మునుఁగు నాఁకె
గొనలేని కినుకను గొని ఫలమేమి!
- ౮ నగుబాటు కలిగించినను మత్తు లానఁ
దగులు కల్లును పోలు దయిత! నీలొమ్మి
- ౯ వలపు మార్దవము పుష్పముకంటె నాఁ
లలిత పశ్యమ్ముఁ గొలఁదిమంది కాఁగి
- ౧౦ కనులతోఁ గినిసి నాకంటె నాఁకెము
బెనఁకువయందు నాఁపియ ముండునీమి

౧౩౦ మ న ను వైఁ గ న లు ట

- ౧ హృదయమా! అతని కోరిక మేర కతని
యెదయుండ లోబడకేల యిట్లుందు?
- ౨ హృదయమా! కటికి యంచెటిఁగియుఁ గినుక
గదురఁ డంచతని దగ్గఱ కేగదేల?
- ౩ చెడిన వారలకు నెచ్చెలులు లేరనియె
వెడలెద విచ్చమైఁ (బియువెంట మనస!
- ౪ మనమా! అలుకఁబూన్చి మఱి కూర్పఁబోవుఁ
నిను గొని యోచింతునే యిట్టి వింక!
- ౫ కూడమి కడలును కూడిన యపుడు
వీడు నంచడలు; నొవ్వియె మదికెపుడు
- ౬ తినునది పోలె బాధింపనే యుండె
మనసు నే నొంటిమై మననంబు సేయ
- ౭ అతని మఱవలేని యల్పగుణంపు
మఱిఁగూడి సిగ్గును మఱచితి నిపుడు
- ౮ తేగడ నెల్లిదమని దిటపరి గుణమె
వగటుచు నున్నది బ్రదుకాస మనసు
- ౯ కీడు వచ్చిన తఱిఁ గేలిచ్చు మనసె
తోడు రాకుండఁగాఁ దోడెవ్వ రింక?
- ౧౦ తఱిరాఁగఁ దనయెద తనకుఁ గానపుడు
పొరుగు లేదనుట నవ్వులచేటు కాదె?

- ౧ వలపుకాఁడొందు తాపంబింత కంద
మలుకఁబూనుము కాఁగి లాసనీయకుము
- ౨ పొలయల్క మితియు నుప్పును పోలఁదగును
వలదైన ననదైనఁ బరితృప్తి నిడదు
- ౩ మచ్చిక నలుగు చామలను వీడుటలు
నొచ్చినవారిఁ బై నొప్పించు టగును
- ౪ చేడల కినుకార్చి చేరక విడుట
వాడిన తీఁగఁ ద్రుంపఁగఁ బూను టగును
- ౫ అలరు సద్గుణుల కే నందగించునది
పోలఁతులు వహియించు పొలయల్క గాదె?
- ౬ పెను కిన్న పొలయల్క విరియని వలపు
పెను మగ్గు పండును పిందెను పోలు
- ౭ కలయిక దవ్వొ దగ్గఱనొ యింక నని
యలుకలోఁ గల దుబలాట మొక్కందు
- ౮ కలఁగె ననుచు నొవ్వి గని నన్ను కాఁడు
కలియనిచో మేలు గలదె నొచ్చుకొని?
- ౯ ఇంపగు నీడలో నెసలారు నీరు
ఇంపగు వలపున్న యెడనె యల్కయును
- ౧౦ అలుగువారిని వీడి యరుగు వారలను
కలియఁగోరఁగఁ దమి కతమగుఁ గాదె?

౧౩౨ పాలయలుక వాఁడిమి

- ౧ చపల నేత్రలు నీవిశాల వక్షమును
త్రప లేక కనుట యోర్వఁగఁజాల నేను
- ౨ కినుక నేఁ గొనఁ బలికింపఁగాఁ జెలువుఁ
డనువునఁ దుమ్మఁ జిరాయు వౌనంటి
- ౩ విరిదండ నిడికొన వేరోర్తు కాంచి
మురియఁ దాల్చితి రని మొనసి కోపించె
- ౪ ఇయ్యెడఁ బ్రేమ నా కెక్కుడనంగ
నెయ్యెడకంటె నంచెడసి కోపించె
- ౫ ఈమెయి నెడఁబాయనే పాయ మనిన
నామెయినో యని యశ్రువు ల్నించె
- ౬ తలఁచితి నన్న నంతకు మఱవనుచు
నలిగి కౌఁగిలి యీక యవలికేగినది
- ౭ తుమ్మఁగా దీవించి తొర నేరిఁ దలఁచి
తుమ్మితి రని యేడ్పఁ దొయ్యలి యలిగి
- ౮ తుమ్మఁ జింతిలునని తుమ్ము నాఁపితిని
తమ్మెంచువారిని దాఁచి రంచేడ్చె
- ౯ ఓదార్ప, వలచిన యువిదల నిట్లె
యోదార్తువేయని యుడికి చింతిల్లె
- ౧౦ తవిలి దగ్గఱనుండి తలఁచి కన్పున్న
నెవతెఁ దలఁచి కాంతు రిట్లని కినిసె.

- ౧ తనయెడ దోసంబు తనగకుండినను
పెను ప్రేమ గొన మేటి వెరవగు నలుక
- ౨ అలుకచే వెత యల్పమైనను మేటి
వలవు వాడి మిగుల వర్ణిల్లుఁ గాదె?
- ౩ జలము నేలయుఁ బోలి చనువారు పొందు
పొలయల్కవోలె స్వయానుఖి మున్నె?
- ౪ అలము సుకము వెంచు నలుకయం దెడఁదఁ
గలఁచి పగిల్చెడు కైదువుతోఁచు
- ౫ యువతులు తప్పు లేకున్నను కినిసి
కవుఁగి లీకున్నను కలదం దొకండు
- ౬ తినుకంటెఁ దినినది తేయట యింపు
కన లింపు వలవునఁ గలయికకంటె
- ౭ పొలయల్కయం దోటు పొందినవారె
గెలుతు రయ్యది మరుకేళిలోఁ దెలియు
- ౮ నొసలు చెమర్చ మానుగఁ గూడు హఠి
పొసఁగునొక్కొక్క? మరలఁ బొలయల్కనొంద
- ౯ పైదలి యలుక యెప్పటి పొందుఁగాక!
ఓదార్ప నిడు రేయి యొప్పును గాక!
- ౧౦ పొలయల్కయే వలవున కిచ్చు నింపు
మలిపొందు నది కూర్ప మఱియు సొంపహాహ!

లఘు వివరణము.

పుట. పద్యము.

- 1 గ అచ్చగుణములు:— స్వతంత్రత, విశుద్ధజేహము, నిరాహ
యాత్మ, సర్వజ్ఞత్వము, అనాదిబోధము, అలుప్తశక్తి,
అనంతశక్తి, తృప్తి అని శైవాగమము; అనంతజ్ఞాన, స్వరూప,
వీర్య, ప్రేమ, నామరహిత, గోత్రరహిత, ఆయూరహిత,
అవినాశ స్వభావములని అర్హత మతము.
- 3 ఖ మృతినొందువారి లక్ష్మిడుట = వ్యర్థశ్రమము ఆశక్యమని
భావము.
- 3 3 ద్వయగుణములు = జనన మరణములు. ఉండె = ఉన్నది.
ర ధీస్పటి = బుద్ధియును అంతుకము. నాగము = ఏనుగు.
- 3 ౮ ఎడతాయి = ఆడు.
- 5 3 అతడు = తాను. ౪ పంచి = మూడవ పద్యములోని ప్రకా
రము భాగించి.
- 7 గ కన్నది = కన్నతల్లి.
- 12 ౧ ఒడికాన = ఉపాయముతో.
- ౪ నిఱ్ఱనది బిడ్డలు చూ 2. 3.
- 17 ౬ ఈగి = దానము.
- 18 ౪ ఇబాకు = సంకటము.
- 20 ౧ తెక్కురు = వీచ్చివాడు. గ మసి = కల్మషము.
- 23 ౧ గొద = ఆకలి, బదరికము = పెట్టె.
- 25 గ ఎఱుకలేవడి = బుద్ధియందు దరిద్రుడు.
- 26 ౧ పొల = మాంసము. ఆనమి = తినకుండుట.
- 28 ఖ వేదబము = వేషము. ౪ లింగి = బ్రదుకుకొఱకు సన్యాసి
వేషము వేసినవాడు. 2 కోలము = వేషము.
- 31 ౪ పగటు = వెల్లడించు. ౬ సురాళము = కోపము. తరణి = క్షీద.
- 33 గ సతత హింసకులు = ఎల్లప్పుడు హింసచేయువారు.

- 84 ా సోతము = పక్షిపిల్ల. ౧౦ ఇమ్ము = అనుకూల నివాసము.
- 85 3 కబ్బాదులు = కబ్బ స్పర్శ రూపరస గంధములు.
౯ తోడుగు = సంబంధము.
- 40 5 కలవానికడ బీదకవడి వగచుఁ
దెలియువారల కడఁ దెలియనివాఁడు (అని కొందఱు)
- ౯ ఇంచు = ప్రేమించు.
- 51 3 విపు = దోసము. ౬ పట్టిఁడుల్ = పట్టులేనివారు.
- 52 ా పను పఱుపందగు = అలవాటు చేయింపఁదగును.
- 53 ౬ ఈవరి = దాత.
- 57 ౧ విధింపఁజను = దండింపఁ దగును. ౫ వేదులు = వెట్టి.
౬ అనితఱి = యుద్ధము కలిగిన వఱి. బెలుకుటి = వెలవెలపోయి.
- 58 ౧ తోడుగు = కవచము.
- 77 ౧ మూలబలము, కూలిబలము, దేశసేన, ఆదవిసేన, తోడిసేన, క్రతు
(వులకొఱకు) సేన అను అఱువిధములు సేవాంగములు.
౨ తోల్యెల్య = మూలబలము.
- 82 ౧౦ పిదపచెల్మి = నీచస్నేహము.
- 85 ౬ అంగకములక = వస్త్రములచే (వేషముచే)
౯ కాననివాడు తానుకానఁడు. ఇతరులకుఁ దెలువఁ బూమను.
అరయనివాఁడు తానరసి విన్నంత వఱి కరసినవాఁడే యగును.
- 87 ౫ ఇష్టుఁడు = జయింప నులభుఁడు.
- 89 3 కుమ్మరి కైదువట్లు = సార్వపై కుండలను కోయు కుమ్మరి
ఆయుధమువలె, సరాలున.
- 91 ౬ కరీరబాహులు = లేత వెదురువంటి భుజములు.
౯ సాలపరి = ఒడలు మఱచినవాఁడు.
- 92 ౧౦ ఈరెద = రెండు మనస్సులు.
- 95 ౧ మూఁడు ప్రకృతులు వాత పితృ శ్లేష్మములు.
౬ సోము = సుఖము. ౮ గదము = రోగము. నిదానము = రోగ
కారణము.
- 105 ౧ నెవ్య = దారిద్ర్యము, 107. ౪ నీదరము = దారిద్ర్యము.

- 112 గీ పణవవాద్యములియు = చావుపలకలు వాగును, నడుము తొవలఁ జాలక క్రుంగునని భావము.
- 114 ం తాళాశ్యము :— తాటి మట్టలోని కఱకు భాగముతోఁ జేయఁబడిన గుఱ్ఱము. తాను ప్రేమించిన పడుచు దక్కదని నిరాశగొన్నపుడు కాముకుఁ డెక్కునది. ఇట్లు చేయుట ప్రీయురాండ్రను అగడుచేసి బెదరించుట కని చెప్పుదురు. తాళాశ్యమున కఱవమున 'మడల్' అని పేరు.
- ౮ ఇంటరము = సంకటము.
- 123 ర కాలకలను = శిక్షానొందినవారిని చంపెడిచోటు, వధ్యస్థానము.
- 125 3 వటుగ = నేర్పరి.
- 131 ౨ వలదు = అధికము. ఆసదు = తక్కువ.